

Omaohjaajasuhteen kehittäminen erityistason sijaishuoltoyksikössä

Sari Hämäläinen

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Omaohjaajasuhteen kehittäminen erityistason sijaishuoltoyksikössä

Sari Hämäläinen
Sosionomi
Opinnäytetyö
Elokuu, 2024

Sari Hämäläinen

Omaohjaajasuhteen kehittäminen erityistason sijaishuoltoyksikössä

Vuosi

2024

Sivumäärä

86

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia omaohjaajan manuaali Pelastakaa Lapset ry:n erityislastenkoti Kaislan ja Pärskeen työssä oleville ja uusille työntekijöille heidän työnsä sekä perheytyksen tueksi. Tavoitteena oli tuottaa lisää tietoa työntekijöille omaohjauksesta perheytysvaiheessa sekä syventää työntekijöiden osaamista omaohjaajana. Toisena tavoitteena opinnäytetyössä oli myös oma oppimisprosessini sekä ammatillinen kehittymiseni.

Kehittämistyötä tarkasteltiin tutkitun tiedon ja yksiköiden teoreettisen hoitoajatuksen sekä viitekehyksen kannalta. Opinnäytetyön teoriapohja perustui tutkimustietoon ja teoriaan koskien omaohjaajasuhdetta. Opinnäytetyössä kuvattiin omaohjauksen prosessia tarkemmin sekä kartoitettiin mahdollisia haasteita ja kehityksen mahdollisuuksia.

Opinnäytetyö eteni konstruktiivisen mallin mukaisesti. Tutkimuksellisen kehittämistyön menetelminä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, aineistolähtöistä sisällönanalyysii sekä palaute tutkimuskyselyä. Opinnäytetyön teorian pohjalta ja kehittämismenetelmistä saadun palautekyselyn ja aineiston pohjalta laadittiin omaohjaaja manuaali. Opinnäytetyön arviointimenetelminä käytettiin palautekyselyä sekä palautekeskustelua työelämäkumppanin kanssa.

Opinnäytetyön tuloksena omaohjaajasuhdetta pidettiin edelleen merkittävänä työmenetelmänä laitoshoitoon sijoitetuille lapsille. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että omaohjaaja työskentelyyn liittyvä kiintymyssuhde ei ole enää niin ehdollinen kuin on aikaisemmin ajateltu. Tuloksien mukaan omaohjaaja työtä haluttiin kehittää suunnitelmallisemmaksi, yhteisillä toimintavoilla varustetuksi sekä hyvin resursoituksi, jotta lapsen kanssa olisi enemmän aikaa tehdä yksilöllistä työtä. Työelämäkumppanilla on mahdollisuus kehittää edelleen omaohjaajan manuaalia, joko yksikössä sitä muokkaamalla tai yhteisesti jatkokehittämällä. Jatkokehitysmahdollisuus voisi olla koko Pelastakaa Lapset ry:n organisaation lastensuojelulaitosten yhteiskehittämisspäivä.

Asiasanat: omaohjaaja, kehittäminen, manuaali, lastensuojelu

Sari Hämäläinen

The development of the personal instructor relationship in a special-level foster care unit

Year

2024

Pages

86

The purpose of this thesis was to create guidelines a manual document for personal instructors for the existing and new employees of the spezialized children’s homes Kaisla and Pärske, run by Save the Children Finland, to strengthen their work and orientation. The objective was to provide them with information for the orientation of new employees and to deepen competencies of existing staff. The author of the thesis also aimed to enhance their own learning and professional development.

This thesis was guided by the existing evidence base and the theoretical framework used in the special children’s homes. The theoretical background of the thesis is based on research findings and the theory on the personal instructor relationship. The thesis described the self-guidance process in detail and examined potential challenges and development opportunities.

A constructive model formed the basis for this thesis. The methods used in the thesis included semi-structured thematic interviews, data-driven content analysis, and a feedback research survey. Based the information and findings, a draft version was developed for personal instructors who then reviewed it and proposed edits that were incorporated into the final version of the manual. A feedback survey and feedback discussion with a working life partner was used as evaluation methods.

The results of this thesis reveals that the personal instructor relationship continues to be regarded as a significant working method for care and growth of children placed in institutional care. Further the results found that thinking related to considerations on attachment associated with this approach to supporting children in institutional care is no longer conditional. Based on the findings of the thesis was aimed to develop personal instructors work in such a way that it would be systematic and equipped them with standardised operating procedures. Staff shortages in institutions caring for children and youth pose a challenge: there may not be sufficient time and opportunity for personal instructors to spend with the children in care.

The work life partner organization has an opportunity to develop manual further for personal instructors, either by modifying it in the units or through the participation of staff working in several units, for example, during the days devoted to continued staff development in Save the Children Finland.

Keywords: personal instructor, development, manual, child welfare

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Työelämäkumppani Pelastakaa Lapset ry.....	6
3	Lastensuojelun sijaishuolto	7
3.1	Lapsen huostaanotto.....	10
3.2	Lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikkö.....	11
3.3	Lastensuojelun laatusuositukset omaohjaajatyöskentelylle	11
4	Hoito- ja kasvatustyö lastensuojelulaitoksessa	15
4.1	Kiintymyssuhde omaohjauksessa	16
4.2	Vuorovaikutus omaohjauksessa	18
4.3	Systeeminen toimintamalli ja verkostotyö	19
4.4	Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa	22
5	Omaohjaus lastensuojelussa.	23
5.1	Ohjaamistyö lapsen kanssa	25
5.2	Lapsen osallisuuden vahvistaminen omaohjauksessa	28
5.3	Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksessa	31
5.4	Omaohjauksen haasteet sekä kehittämistarpeet	31
6	Omaohjauksen työprosessi lapsen sijoituksen aikana	36
6.1	Tulovaihe sijoitushuoltoyksikköön	37
6.2	Hoito- ja kasvatustyö sijoituksen aikana.....	38
6.3	Sijaishuollon päättyminen	40
7	Kehittämismuotoinen opinnäytetyö	42
7.1	Kehittämistehtävän tarkoitus ja tavoite	43
7.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön menetelmät	43
7.3	Kehittämistyön aineiston analyysin tulokset	45
8	Omaohjaajan manuaali	48
8.1	Ideointi-, suunnittelu- ja toteutusvaihe	50
8.2	Manuaali omaohjaajalle	51
8.3	Omaohjaaja manuaalin palaute	58
9	Pohdinta	61
9.1	Tulosten arviointi	61
9.2	Eettisyys ja luotettavuus	62
9.3	Työn hyödyntäminen ja jatkokehitysmahdollisuudet	63
	Lähteet.....	65
	Kuviot	70
	Kuvat	70

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aihe sai alkunsa siitä, kun keskustelin Pelastakaa Lapset ry:n Pärskeen lastensuojelulaitoksen työvuorossa kollegan kanssa omaohjauksesta. Hän koki kaipaavansa työnsä tueksi manuaalia omaohjaukseen. Hän kertoi, että se helpottaisi varsinkin uusien ohjaajien työtä sekä perehdytystä. Tästä syntyi kehittämistyön ensimmäinen ajatus. Tämän jälkeen keskustelin ideoistani opinnäytetyöstä työelämäkumppanille. Työelämäkumppanini Pelastakaa Lapset ry olivat kiinnostuneita tämänkaltaisesta kehittämistyöstä organisaatiolleen.

Kiinnostukseni lastensuojelun omaohjaaja työskentelyä kohtaan ja erityisesti siihen, kuinka vaikuttavaa työskentely voi olla lapsen sekä koko työyhteisön kannalta sai alkunsa ensimmäisessä työharjoittelussani lastensuojelulaitoksessa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa omaohjaajan manuaali työssä oleville ja uusille työntekijöille heidän työnsä sekä perehdytyksen tueksi. Opinnäytetyössäni kuvataan omaohjauksen prosessia tarkemmin, kartoitetaan mahdollisia haasteita ja kehitysmahdollisuuksia. Ensimmäisenä tavoitteenani on lisätä tietoa työntekijöille omaohjauksesta perehdytysvaiheessa sekä syventää jo töissä olevien työntekijöiden osaamista omaohjaajina. Toisena tavoitteena opinnäytetyössäni on myös oma oppimiseni varmistaminen sekä ammatillinen kehittymiseni. Kehittämistyötä tarkastellaan tutkitun tiedon sekä yksiköiden teoreettisen hoitoajatuksen sekä viitekehyksen kannalta. Tämän opinnäytetyön työelämän kehittämistyö on tärkeä toteuttaa, jotta jo työssä olevat ja uudet työntekijät saisivat työlleen tukea sekä se edistäisi ajankohtaista tietoa omaohjaaja suhteesta ja sen kehittämisestä.

Omaohjaajatyöskentelyä voidaan pitää keskeisempänä työmenetelmänä laitoshoitoon sijoitettujen lapsille. Omaohjaajatyöskentelyä on ollut lastensuojelulaitoksissa pitkään, mutta yhteiskunnalliset muutokset ja ajan ilmiöt ovat luoneet tarpeen tarkastella työtä. Omaohjaajatyö on muodostunut ajan saatossa ihmissuhdetyöksi, vaikuttavaksi sekä vahvaksi työmenetelmäksi lastensuojelun työympäristössä. Laadukkaaseen hoito- ja kasvatustyöhön kuuluu, että työtä tarkastellaan sekä arvioidaan säännöllisesti. Toimintaympäristössä on tarpeellista pysähtyä miettimään sekä tarkastelemaan hoitokäsityksiä sekä niiden ajanmukaisuutta. Uuden tiedon hyödyntämisen avulla voidaan muokata työskentely- sekä ajattelutapoja vastaamaan sitä aikaa, jota eletään. (Hirvonen 2023, 64.)

2 Työelämäkumppani Pelastakaa Lapset ry

Tämän opinnäytetyön työelämäkumppani on Pelastakaa Lapset ry:n erityislastenkodit Kaisla ja Pärske. Voittoa tavoittelematon, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö

Pelastakaa Lapset ry on perustettu vuonna 1922. Pelastakaa Lapset ry, on osa maailmanlaajuisista Save The Children-liikettä, joka toimii yli 100 maassa. Suomessa toimintaan kuuluu vapaaehtoistoiminta, lastensuojelupalvelut, kotimaiset että kansainväliset adoptiot sekä palvelut varhaisen tuen tarpeessa oleville perheille, lapsille ja nuorille. (Pelastakaa Lapset ry 2024a.)

Pelastakaa Lapset ry:llä on Suomessa viisi sijaishuollon yksikköä. Näistä kaksi on perustason yksikköjä. Kolme yksikköä on seitsemän paikkaisia erityislastenkoteja, jotka ovat erikoistuneet neuropsykiatrisen tuen tarpeessa oleviin ja lievästi kehitysvammaisiin 7-18-vuotiaisiin lapsiin. Kaisla ja Pärske sijaitsevat samalla tontilla Vantaalla. Molemmissa yksiköissä on moniammatillinen 11 henkilön työryhmä. Työryhmissä on psykiatrista sekä neuropsykiatrista osaamista ja sitä ylläpidetään sekä kehitetään jatkuvasti. Molemmat yksiköt tekevät tiivistä yhteistyötä toistensa kanssa. (Pelastakaa lapset ry 2024b.)

Pelastakaa lapset ry:n arvot ovat vastuullisuus, määrätietoisuus, kumppanuus, luovuus ja tinkimättömyys. Arvoista vastuullisuus näkyy toiminnassa niin, että yhdistys on tilivelvollinen eri toimijoille kuten tukijoille, kumppaneille ja ennen kaikkea lapsille. He ottavat henkilökohtaisen vastuun voimavarojen tehokkaasta käytöstä ja tavoitteiden saavuttamisesta. Määrätietoisena toimintana toiminnassa asetetaan kunnianhimoiset tavoitteet kaikkeen toimintaan lasten hyväksi. Kumppanuus näyttäytyy vahvana yhteistyönä, jossa toiminta yhdessä kumppanien kanssa vahvistaa sekä parantaa lapsen oloja kautta maailman. Kolmantena arvona luovuus näkyy toiminnassa niin, että organisaatio hakee rohkeasti uusia toimintatapoja kestävien parannuksien saavuttamiseksi lapsille ja lapsien kanssa. Viimeisenä arvona tinkimättömyys näkyy suoraselkäisenä ja esimerkillisenä toimintana ja siinä, että toimitaan aina lapsen edun mukaisesti. (Erityislastenkoti Kaislan omavalvontasuunnitelma 2022.)

3 Lastensuojelun sijaishuolto

Tarkastelen tässä luvussa ensiksi lastensuojelun sijaishuollon palvelujärjestelmän rakennetta ja lastensuojeluasiakkuuden syntymistä. Toiseksi käsittelen lapsen huostaanottoa lastensuojelulain näkökulmasta sekä selvitän mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että lapsi otetaan huostaan. Kolmanneksi käsittelen sijaishuollon käsitettä sekä minkä tasoisia lastensuojelulaitoksia on olemassa. Analysoin kuinka, erityistason lastensuojeluyksikkö poikkeaa perustason yksiköstä sekä esittelen, minkä tasoisia opinnäytetyöni toimeksiantajan yksiköt ovat. Luvun viimeisessä osiossa esittelen Sosiaali- ja terveysministeriön 12 laatusuosituksen (2019) omaohjaajatyöskentelylle.

Palvelujärjestelmä rakentuu ehkäisevästä lastensuojelusta sekä lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa hyvinvointialueilla tapahtuvaa lasten ja

nuorten hyvinvoinnin edistämistä, jolla turvataan lasten kasvua, kehitystä, hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on esimerkiksi annettu tuki neuvolassa tai nuorisotyössä. Ehkäisevän lastensuojelun aikana lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Ehkäisevän lastensuojelun lisäksi palvelujärjestelmään kuuluu lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Sitä toteutetaan tekemällä lapselle sekä perheelle asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimi voi olla esimerkiksi tehostettu perhetyö tai perhekuntoutus. Lastensuojelun muita palveluita on lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, huostaanottoon liittyvät sijaishuollot sekä jälkihuolto. Nämä edellä mainitut palvelut ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (THL 2024a.)

Lastensuojelun palvelujärjestelmän tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Se on hyvin laaja kokonaisuus ja sitä tulee johtaa, ohjata ja kehittää tavoitteellisesti sekä pitkäjänteisesti kaikkien eri tahojen kanssa, jonka toimet vaikuttavat lasten ja perheiden hyvinvointiin. Palvelujärjestelmän eri palveluiden avulla tuetaan ja edistetään lasten sekä vanhempien hyvinvointia. Palveluissa tulee huomioida erityisesti lapsen fyysiset, psyykkiset sekä sosiaaliset kasvuolot. Niiden tulee olla turvallisia ja edistää kehitystä. Ongelmien syntyä pystytään vähentämään ja ehkäisemään riittäväällä vanhemmuuden tuella, kasvuolojen kehittämisellä ja riskiolosuhteiden tunnistamisella sekä vähentämisellä. Hyvinvointialueet ovat velvollisia pitämään huolta sosiaalihuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisesti. (THL 2024a.) Lastensuojelun palvelujärjestelmän tarkoitusta ja visiota on esitelty sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen havainnekuvassa kuvassa yksi (STM 2024).

Kuva 1: Sosiaali- ja terveysministeriön kuvaus lastensuojelun palvelujärjestelmän tarkoituksesta ja visiosta (STM 2024).

Lastensuojelun asiakkuus yleisesti ottaen alkaa siitä, että lapsen tai nuoren hyvinvoinnista herää huoli. Tällöin on otettava viipymättä yhteyttä lastensuojeluviranomaiseen, jotta lastensuojelutarve voidaan selvittää. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä että, opetustoimen henkilöstö on ilmoitusvelvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos heillä herää huoli lapsesta. Taikka jos vanhemmalla on kasvatuksellisia haasteita, hän voi itse ottaa yhteyttä lastensuojeluun. (THL2024a.)

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ennakkollisesti myös ennen lapsen syntymää. Lastensuojelun palvelutarpeen arviointi tulee aloittaa heti ja viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä. Lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa sen vireille tulosta lastensuojelulain 26 § mukaan. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lastensuojelun järjestämisestä on vastuussa hyvinvointialue, jossa lapsen tai nuoren kotikunta on.

Tapauksissa, joissa lapsen tai nuoren kotikunta ei ole se, jossa lapsi pääasiallisesti asuu niin lastensuojelun järjestämisestä vastaa se hyvinvointialue, jossa lapsen tai nuoren asuinkunta on. Hyvinvointialueet voivat sopia lastensuojelun järjestämisestä toisin kuin Lastensuojelulain 16 § mukaan on sovittu, jos se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

3.1 Lapsen huostaanotto

Viimesijaisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys on huostaanotto. Huostaanotto tarkoittaa, että vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta siirtyy viranomaiselle. Sijaishuoltoa voidaan järjestää vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi sekä sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Hyvinvointialueella on velvollisuus ottaa lapsi huostaan ja järjestää sijaishuolto, jos lapsi vaarantaa vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihitteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa, jotka vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä on myös peruste huostaanotolle. (THL 2024b.)

Lastensuojelulain yhdeksäs luku määrittelee huostaanoton velvollisuutta, valmistelua, asiaan osallisten kuulemista, päätöksentekoa, huostaanoton hakemista hallinto-oikeudelta, huostaanotetun lapsen huoltoa, lapsen huollon ja tapaamisoikeudesta päättämisestä, huostassa pidon kestoa ja lakkaamisesta sekä huostaanottopäätöksen raukeamisesta. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi kunnes 40 § mukaista huostassa pidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Huostassa pito lakkaa viimeistään, kun lapsi täyttää 18-vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanotto on julkisen vallan päätös ja toimenpide tilanteissa, jossa vanhemmat erinäisten syitten takia eivät vastaa lapsen kasvatuksesta ja hoidosta yhteiskunnan normien mukaisesti. Päätös interventioista edellyttää lainsäädäntöön pohjautuvaa päätöstä, joilla vain tietyillä toimijoilla on oikeus sitä toteuttaa. Päätös huostaanotosta rajoittaa ja samalla edistää yksilön perus- ja ihmisoikeuksia. Yleisesti ottaen vanhempien oikeuksia rajoitetaan huostaanotolla, jolloin vahvistetaan lapsen etuja ja oikeuksia. Toissijaiseksi lapsen etujen ja oikeuksien jälkeen jäävät vanhempien etu ja tarpeet. Tämä tuo huostaanottoon mutkikkautta sekä kiistanalaisuutta eikä päde kaikkiin huostaanotossa kohdattaviin tilanteisiin. Huostaanotto on hyvin merkittävä toimenpide inhimillisten kokemusten, yksilön oikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Huostassa olo on huostaanotto-intervention ydintä, jolloin lapsen arki siirtyy vanhempien kodista julkiseen kotiin. Julkisessa kodissa vanhempien sijaiset huolehtivat lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja arjen sujumisesta. Julkisia koteja on lastensuojelulaitokset ja sijaisperheet. (Pösö 2016, 9-10.)

3.2 Lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikkö

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhe-, tai laitoshoitona tai muualla lapsen tarpeiden edellyttävällä tavalla. Lastensuojelulain 50 § mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa huomioon mahdollisuuksien mukaan lapsen kielellinen, kulttuurillinen sekä uskonnollinen tausta. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää huostaanoton perusteisiin sekä lapselle läheisten ihmissuhteiden, kuten sisarusuhteiden, ylläpitämiseen. Hoidon jatkuvuuteen tulee myös kiinnittää huomiota sijaishuoltopaikan valintaa tehdessä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojeluyksiköt ovat profiloituneet ja erikoistuneet vastaamaan erilaisiin lasten tarpeisiin. Lapsilla voi olla tarpeita esimerkiksi vaikeiden mielenterveyshäiriöiden, päihderiippuvuuksien tai neurologisten häiriöiden vuoksi. Yksiköiden hoidon ja huolenpidon sekä lapsen tarpeisiin suuntautuneisuudella on muodostettu erilaista porrasteisuutta. Laki ei tunne laitosloukitusta hoidon vaativuuden mukaan, mutta kilpailutuksissa käytetään erilaisia vaativuusluokkia. Uudenmaan kuntien puitesopimuksessa on vaatimustaso luokiteltu kolmeen erilaiseen palvelumuotoon. Ensimmäinen palvelutaso on perustasonlaitoshoido, jossa mitoitus on yksi työntekijä lasta kohden. Toinen palvelutaso on erityistason laitoshoido mitoituksena 1.3 sekä vaatimuksena erityisosaamisalue. Kolmantena palvelutasona on vaativan tason laitoshoido, jossa mitoitus on 1.8 sekä vaatimuksena erityisosaamisalue. Perustason 24/7 lastensuojelun laitoksessakin yksiköiltä edellytetään vaativaa osaamista ja hoitoa. Lastensuojelulaitoksen henkilöstön koulutustaso sekä erikoissairaanhoidon ja mitoituksen suhde hoidettavien määrään ovat käytännössä varsin erilaiset. Käytännössä perus-, erityistason-, ja vaativan tason palvelut eroavat mitoituksen, henkilöstömäärän, kustannusten sekä palvelun erikoistumisen suhteen. (Lastensuojelun 24/7- yksiköt 2021, 113-114.)

Pelastakaa Lapset ry:n erityistason yksiköissä Kaislassa ja Pärskeessä henkilöstömitoitus on 1.39 (Pelastakaa Lapset ry 2024). Molempien paikkojen erityisosaamisalueena on lastensuojelun sijaishuoltoa tarvitsevien ja neuropsykiatristen erityistarpeiden tai lievästi kehitysvammaisten lasten hoito- ja kasvatustyö. Molempien yksiköiden henkilökunnalla on erilaisia tarvittavia erikoistumiskoulutuksia. (Erityislastenkoti Kaislan omavalvontasuunnitelma 2022.)

3.3 Lastensuojelun laatusuosituksset omaohjaajatyöskentelylle

Lastensuojelun laatusuosituksset on esitetty Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa vuoden 2019 julkaisussa. Jotta sosiaalipalvelut olisivat käytännön toteuttamisen kannalta

lainmukaisia, turvallisia sekä lapsen tarpeisiin vastaavia ja laadultaan sellaisia, että ne vastaavat sijaishuollolle annettuja tavoitteita, on niihin asetettu laatukriteerit. Sijaishuollon laatukriteerit perustuvat osittain velvoittavaan lastensuojelutoimintaa koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön sekä ihmisoikeus- ja perusoikeussäännöksiin. Sijaishuollon laatukriteereissä on myös otettu huomioon tutkimustuloksiin perustuvia suosituksia. Lapsen näkökulmaa on pidetty keskiössä kriteerien määrittelyssä. Laatukriteerejä on 12 ja ne ovat järjestetty sijaishuolto- muodon- ja paikan valinnasta alkaen sijaishuollon päättymiseen eri toimijoiden näkökulmasta. Toimijoita ovat mm. lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, laitospalvelun tuottaja, kunta/kuntayhtymä sekä laitostyöntekijä ja omaohjaaja/hoitaja. Suosituksessa kuvataan lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet sekä suositukset. Laatusuositus on tarkoitettu ohjaamaan perhe- ja lapsikohtaisen lastensuojelutyön tekemistä ja järjestämistä. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Ensimmäisenä kriteerinä on taata, että lapsi saa oman etunsa mukaisen sijaishuoltopaikan. Sijaishuoltopaikan tulee vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lapsen sisarukset sijoitetaan samaan paikkaan, ellei se ole lasten edun vastaista. Toisena kriteerinä on, että lapsen tulee kokea sijaishuoltopaikka turvallisena sekä ennakoitavana. Lapsen tulee kokea itsensä tervetulleeksi. Tällöin omaohjaajan rooliin kuuluu valmistautua lapsen tuloon. Lisäksi hänen on tunnettava yksikkönsä yhteisesti laadittuun lapsen tutustumis- ja muuttovaihetta koskeva toimintaohje sekä voitava toteuttaa sitä yksilöllisesti suhteessa lapsen tarpeisiin ja tilanteeseen. On tärkeä luoda turvalliset puitteet lapsen saapumiselle. Omaohjaaja tutustuu lapseen sekä tutustuttaa lapsen muihin lapsiin, käytäntöihin sekä sijaishuoltopaikkaan. Lapsen yksilöllisyys tulee huomioida sekä antaa tukea lapsen persoonallisuudelle ja tarpeille esimerkiksi huoneen sisustamisessa. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kolmantena kriteerinä, jotta lapsi kokee sijaishuoltopaikan olevan hänelle turvallinen kasvuympäristö, tulee omaohjaajan huolehtia, että lapsi on turvassa. Omaohjaajan tulee huolehtia, ettei lasta kiusata, hyväksikäytetä tai että hän ei tule leimatuksi sijaishuoltopaikassa tai sen ulkopuolella vertais- ja aikuissuhteissa. Omaohjaajan tulee huolehtia lapsen koskemattomuuden sekä yksityisyyden suojan toteutumisesta. Lapsen uskoa tulee vahvistaa omien kokemusten kertomisen tärkeydestä. Omaohjaaja sekä muu kasvatushenkilöstö toimii niin, että lapsella on turvalliset rajat. Mikäli lapsi poistuu luvatta laitoksesta tai jää sinne palaamatta on siitä ilmoitettava viipyilemättä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai päivystykseen. Tarvittaessa työvuorossa olevat ohjaajat etsivät ja noutavat palaamatta jääneen lapsen. Ohjaajan tehtävä on huolehtia siitä, että lapsi on tervetullut takaisin ja että tilanne käsitellään lapsen kanssa. Omaohjaaja osallistuu tarvittaessa asian selvittelyyn sosiaalityöntekijän ja muiden asianosaisten kanssa. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Neljäntenä kriteerinä on se, että sijaishuoltopaikassa on lasta arvostava ja kannustava ilma- piiri ja että lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä. Ohjaaja huolehtii ja vastaa siitä, että

lapsi saa perushoitoa ja huolenpitoa. Riittävä ravinto, uni sekä terveydenhuolto kuuluvat perushoitoon. Lasta tulee kohdella siten, että lapsi saa osakseen turvaa, hellyyttä sekä ymmärtämystä. Omaohjaaja luo lapseen suhteen, joka perustuu lapsen sekä hänen biologisen perheensä kunnioittamiseen. Arjessa tulee huomioida ja kunnioittaa lapsen kielellistä, uskonnollista ja kulttuurista taustaa. Omaohjaaja luo lapseen suhteen elämällä perhe-elämää ja arkea lapsen kanssa, jotta oppii tuntemaan lapsen. Omaohjaajana hän vahvistaa lapsen positiivista minäkuvaa, toimijuutta ja sosiaalisia taitoja. Lapselle tulee tunne, että hän tulee hyväksytyksi omana itsenään. Ohjaajat vahvistavat ja toimivat niin, että lapsella on hyvä olla sijaishuoltopaikan lapsiryhmässä ja tukevat lasten välisiä suhteita. Omaohjaaja vastaa siitä, että lapsen asema on tasavertainen suhteessa muihin perheen lapsiin. Lasta tuetaan sukupuoli-identiteetin rakentamisessa. Omaohjaaja tukee lapsen vastuunottamisen sekä elämäntaitojen kehitystä ikätason mukaisesti. Lasta autetaan ratkaisemaan ongelmatilanteita. Elämätarinan työstäminen, identiteetin rakentaminen sekä lapsen kuntoutuksen tukeminen ovat omaohjaajan tehtäviä. Omaohjaaja vastaa, että kuntoutumista tehdään yhdessä lapsen kanssa johdonmukaisesti muiden tahojen kanssa. Ammatillisena tulee itse huolehtia sekä vastata oman ammatillisen osaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Viidentenä kriteerinä, lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua omaan elämäänsä, sijaishuoltopaikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon. Omaohjaaja tulee mahdollistaa tämä sekä selvittää lapsen mielipiteet ja toivomukset sekä ottaa ne huomioon. Omaohjaaja perustelee lapselle tehdyt ratkaisut sekä antaa lapselle tietoa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Kahdenkeskisissä sekä ryhmätilanteissa lasta tuetaan ilmaisemaan itseään. Lasta tuetaan osallisuuteen sekä mielipiteen ilmaisemiseen päätöksentekotilanteissa. Omaohjaaja huomioi lapsen mahdolliset erityistarpeet kommunikointiin liittyen. Lapselle tulee välittyä kokemus siitä, että hänen näkemyksiään ja mielipiteitään huomioidaan ja että niillä on merkitystä. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kuudentena kriteerinä, lapsen tulee kokea kuuluvansa sijaishuoltopaikan ulkopuolella lapsuuden sekä nuoruuden yhteisöihin. Omaohjaaja tukee lapsen harrastuksia, koulunkäyntiä, sosiaalista vuorovaikutusta sekä kaverisuhteita sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Omaohjaaja tekee aktiivisesti yhteistyötä lapsen asioissa koulun sekä vanhempien kanssa. Lasta tuetaan pitkäjänteisyydessä ja tavoitteiden asettamisessa koulunkäynnin sekä harrastusten suhteen. Yhdessä lapsen kanssa keskustellaan, tarkastellaan ja arvioidaan ihmissuhteiden merkitystä ja niiden tunnistamista sekä tuetaan niissä lasta hänen oman hyvinvointinsa kannalta. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kriteerissä seitsemän, arjessa sijaishuoltopaikassa lapsen yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin tuetaan niin, että hän kokee, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan. Asiakassuunnitelmassa määritellään millä tavoin lapsi pitää yhteyttä biologisiin vanhempiinsa ja tätä omaohjaaja toteuttaa esimerkiksi kertomalla lapsen kuulumisia, arjen sujumista ja koulunkäyntiä

vanhemmille. Arvostava ja kunnioittava puhe lapsen perheestä ja sekä läheisistä on tärkeää. Omaohjaajana hän sitoutuu suunnitelmalliseen yhteistyöhön perheen ja lapsen lähiverkoston kanssa. Sosiaalityöntekijän kanssa suunnitellaan yhteisesti käynnit vanhempien luokse tai muualle. Omaohjaaja huolehtii lapsen edun toteutumisesta sekä yhteydenpidon turvallisuudesta. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kahdeksannessa kriteerissä huolehditaan siitä, että lapsi tietää oikeuksistaan ja oikeusturva-keinoista. Lapsen itsemääräämisoikeutta myös kunnioitetaan. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu huolehtia siitä, että lapsi ymmärtää sijoituspaikan säännöt, tavoitteet sekä omat oikeutensa ja velvollisuutensa yhteisössä. Lapselle tulee tarjota tietoa hänen oikeuksistaan sekä oikeusturvakeinoistaan. Hänelle tulee kertoa iästään riippumatta, millaisia toimivaltoja sekä velvollisuuksia sijaishuolto- ja viranomaisella on. Omaohjaajan tulee huolehtia, että lapsi tietää, kuinka hän voi eri tilanteissa ottaa yhteyttä omaan sosiaalityöntekijäänsä sekä huolehtia siitä, että lapsi tietää kuka tämä työntekijä on. Ohjaajan tulee tuntee kasvatuksen ja rajoitustoimenpiteiden välinen ero. Ohjaajat voi toteuttaa rajoitustoimenpiteitä vain tarvittaessa ja lain mukaisesti. Rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen ne tulee kirjata lain edellyttämällä tavalla sekä käydä läpi lapsen kanssa perustellen heti, kun se on mahdollista. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kriteerissä yhdeksän lapselle taataan, että hän saa hänelle kuuluvan varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistason palvelut. Omaohjaajan tehtävään kuuluu huolehtia lapsen varhaiskasvatuksen, koulunkäynnin ja perusterveyshuollon palveluiden toteutumisesta. Omaohjaaja osallistuu tarpeen mukaan lapsen kuntoutukseen ja huolehtii tarvittavan kuntoutuksen järjestämisestä. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kriteeri kymmenen koskee lapsen sijaishuolto- ja sijaishuollon päätymiseen. Kriteerin tavoitteena on, että lapsi tuntee ennakoitavaksi ja turvalliseksi sijaishuolto- ja sijaishuollon päätymisen kotiuuttamis-, itsenäistymis- tai toiseen laitokseen siirtymisvaiheessa. Omaohjaajan tulee tukea lapsen suunnitelmallista siirtymistä uuteen elämänvaiheeseen. Hän huolehtii myös siitä, että lapsi tietää mahdollisuudesta pitää yhteyttä sijaishuolto- ja sijaishuollon muutoksesta huolimatta. Äkillisen ja suunnittelemattoman sijaishuolto- ja sijaishuollon muutoksesta huolimatta omaohjaaja toimii turvallisesti ja lasta tukien. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

Kriteeri yksitoista koskee itsenäistyvän nuoren oikeutta saada tukea ja palvelua jälkihuollossa. Omaohjaaja tukee sekä avustaa nuorta itsenäistymisen taidoissa, urasuunnittelussa, koulutuksen ja työpaikan hankkimisessa sekä arkipäiväisessä elämisessä. Omaohjaaja toteuttaa jälkihuollonsuunnitelmaa yhdessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Viimeisenä kriteerinä on, että lapsen tulee kokea, että hänen sijoituksensa seuranta ja dokumentointi ovat suunnitelmallista ja hänen tuekseen tehtyjä. Omaohjaaja sekä muut

laitostyöntekijät noudattavat sosiaalityöntekijän lapselle laatimaa asiakassuunnitelmaa ja täydentävää hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Tässä kriteerissä asiakastietojen asianmukainen käsittely sekä lapsen asioiden raportointi kuuluvat olennaisesti tehtävään työhön. Lapselle varmistaa säännöllinen mahdollisuus osallistua omien asioittensa dokumentointiin ja raportointiin ikä ja kehitystaso huomioiden. (Lastensuojelun laatusuositus 2019.)

4 Hoito- ja kasvatustyö lastensuojelulaitoksessa

Tässä luvussa tarkastelen erilaisia teoreettisia lähtökohtia, joita lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatustyössä voi olla. Esittelen kiintymyssuhdeteoriaa John Bolwbyn sekä Mary Ainsworthin metodologian kautta. Käsittelen kiintymyssuhteen vaikutusta omaohjaajan työskentelyssä sekä sen vaikutuksesta lapseen. Tarkastelen tässä luvussa vuorovaikutussuhdetta omaohjaajatyöskentelyssä, omaohjaajan tarvittavia vuorovaikutustaitoja ja niiden merkitystä. Esittelen systeemistä toimintamallia Bronfenbrennerin ekologisen teorian kautta. Seuraavaksi luvussa tarkastelen omaohjaajan roolia verkostotyössä sekä moniammatillisuuden mahdollisuuksia. Luvussa käsittelen viimeiseksi, millaista on kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa lastensuojelulaitoksen kontekstissa.

Lastensuojelulaitoksissa hoito- ja kasvatustyönperustana on jokin teoreettinen lähtökohta. Teoreettisia lähtökohtia voi olla esimerkiksi kiintymyssuhdeteoriaan perustuva kasvatus- ja hoito, terapeutin orientaatio tai sosiaalipedagoginen orientaatio. Kiintymyssuhdeteoria perustuu lapsen varhaisiin kokemuksiin vanhempien vuorovaikutuksesta ja kiintymyksestä. Terapeutin orientaation lähtökohtana on se, että se tunnistaa sijoitettujen lasten elämäntilanteen erityisyyden. Vaikuttavaa laitostyötä tehdään terapeutin orientaation avulla, lapsen kokemuksiin ja niiden käsittelyyn sekä muutokseen tähtäävästi, niin että nämä kokemukset eivät vaurioita lasta pysyvästi. Siihen liittyy myös vahvasti yhteistyö lapsen perheen kanssa sekä turvallisen elinympäristön takaaminen. Sosiaalipedagogisessa orientaatioissa taas korostuu yhteisen arjen jakaminen, arkikeskeisyys ja eläminen sijoitettujen lasten kanssa. Ajattelun uudelleen suuntautuminen ja muutokseen tähtäävä empowerment- ajattelu sekä pedagoginen suhde korostuvat myös orientaatioissa. Näkemys elinikäisestä kasvusta ja kehityksestä, kulttuurillisuuden ja yhteisöllisyyden korostaminen ovat sosiaalipedagogisen orientaation kulmakiviä. (Eronen & Laakso 2016.)

Erityislasternkoti Kaislan ja Pärskeen toiminta-ajatus perustuu kiintymyssuhdeteoriaan, omaohjaajasuhteelle sekä yhteisöllisyyteen. Toiminnassa korostetaan lapsen kuulemistä, osallisuutta, kodinomaisuutta, yksilöllisyyttä, lapsen perheen huomioonottamista, jatkuvuutta sekä hyväksyvää ilmapiiriä. Palvelun lähtökohtana on lapsen oma näkemys voimavaroistaan ja niiden vahvistamisesta. (Erityislasternkoti Kaisla & Pärske toiminta-ajatus 2023.)

4.1 Kiintymyssuhde omaohjauksessa

Kiintymyssuhdeteoria on moniaineksinen ja siinä on viitteitä psykoanalyysistä, etologiasta, kybernetiikasta, tiedonkäsittelystä sekä kehityspsykologiasta. John Bowlbyn (1979) ajattelu mullisti käsitykset äidin ja lapsen suhteen luonteesta ja taas Mary Ainsworth (1978) kehitti metodologian, jonka avulla kiintymyssuhteita voidaan tutkia ja luokitella. (Sinkkonen 2018, 36.) Brittiläinen psykiatri sekä psykoanalytikko John Bowlby ajatteli, että kiintymyssuhdeteoria on yritys käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa voimakkaita suhteita toisiin ihmisiin. Bowlbyn mukaan tahattomista erokokemuksista ja menetyksistä syntyy eri tasoisia stressin muotoja, kuten ahdistusta, vihamielisyyttä, depressiota tai tunteiden eristystä. Hänen mukaansa ihmislapsen varhaiskehitystä säätelevät turvallisuuden tarve sekä tarve pysytellä hoivaavan ihmisen lähellä vaaratilanteissa. Ihmisen kiintymyskäyttäytyminen on biologista vaistotoimintaa. Eläinten vaistotoiminta on samanlaista, kuten vastasyntyneen ankanpoikasen leimaantuminen emoonsa ja jos emo hylkää poikasensa, se tarkoittaa poikaselle mahdollista kuolemaa. (Sinkkonen 2004.)

Mary Ainsworthin metodologiassa kiintymyssuhteet on jaettu kolmeen eri luokkaan: turvalliseen sekä kahteen turvattomaan. Turvallisen kiintymyssuhteen perusta on aikuisen sensitiiviset ja johdonmukaiset reaktiot lapsen hätään. Turvallisessa ympäristössä tapahtunut tunteiden ilmaisu on johtanut hoivaajan myötätuntoiseen lähestymiseen sekä tunteiden syyn huojennukseen. Myöhemmässä vaiheessa turvallisesti kiintyneet lapset ovat empaattisia, ja he osaavat käyttää ihmissuhteissaan sekä järkeä että tunnetta. Turvattomassa kiintymyssuhteessa, jota kutsutaan välttäväksi kiintymyssuhteeksi, on hyvin ominaista järkipörytyksen ja loogisuuden painottuminen. Lapsen ilmaistua tunteitaan, hoivaaja on jättänyt hänet yksin selviämään niistä. Se taas on johtanut siihen, ettei lapsi hillitse itseään ja tunteitaan. Ääripäässä lapsi saattaa jopa menettää yhteyden omiin tunteisiinsa. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa hoivaaja käyttäytyy epäloogisesti tai impulsiivisesti, jolloin lapsi kokee elävänsä maailmassa, joka on täynnä vaaroja. Tällöin lapsi reagoi voimakkaasti, kuten itkien tai kiukkukohtauksilla, jotta hän saa hoivaajan huomion. Nämä turvattomat kiintymyssuhteet saattavat vaikuttaa lapsen psyykkisten häiriöiden syntyyn ja ne kaventavat psyykkistä liikkuma-alaa. (Sinkkonen 2004.)

Jari Sinkkonen (2004) kertoo, että myöhemmin on myös havaittu, että joillakin lapsilla ei ole mitään kiintymysstrategiaa. He käyttäytyvät poikkeuksellisesti stressitilanteissa, jolloin he eivät hakeudu aikuisen turvaan vaan jähmettyvät tai ovat kauhuissaan tilanteesta. Tarkemmin tilannetta tarkkaillessa, heillä on stereotyyppistä liikehdintää tai outoja piirteitä kuten tuskaisia irvistyksiä. Tällaista kutsutaan disorganisoituneeksi kiintymyssuhteeksi. Kiintymyssuhdemallissa, jossa ei voida arvioida turvallisuutta tai turvattomuutta, jolloin lapsi on joutunut

lukuisien hylkäämiskokemusten, riiston tai puutteen vuoksi kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi (RAD). Häiriössä on estoton ja estynyt muoto. Estottomassa muodossa lapsi suhtautuu valikoimattoman sosiaalisesti tuntemattomiinkin ihmisiin ja estyneessä muodossa lapsi vetäytyy täysin sosiaalisista kontakteista. Lapsi tarvitsee kasvaessaan vähintään yhden, mutta mieluummin usean turvallisen kiintymyssuhteen sekä ennakoitavan ympäristön. Turvallisen aikuisen tulee sietää lapsen kielteisiä tunteita ja kykyä olla rankaisematta niiden ilmaisemisesta. (Sinkkonen 2004.)

Lastensuojelussa kiintymyssuhdeteorian havainnot ovat auttaneet ymmärtämään sijoitettujen lasten sopeutumisvaikeuksia. Lastensuojelun huostaanotossa ja sijoituksessa lasta joudutaan mahdollisesti siirtämään monien sijoituspaikkojen välillä vuosien ajan. Tämä puolestaan aiheuttaa lapsella vaikeutta solmia kestäviä ihmissuhteita ja näin ollen kiintymyssuhdehäiriön riski kasvaa. (Sinkkonen 2004.)

Lapsen omaohjaajan tehtäviin kuuluu olla lapselle se ”oma” aikuinen uudessa ympäristössä. Lapsen asioista huolehtiminen ja vastaaminen kuuluvat keskeisesti työtehtäviin. Tutustuminen lapseen ja hänen elämäänsä on välttämätöntä. Omaohjaajalla on myös suuri psykologinen merkitys lapselle, koska lapsi tiedostaa, että hänellä on koko ajan joku henkilö, joka pitää huolen hänen asioistaan. Omaohjaaja voi roolissaan joutua mahdollisesti kokemaan lapsen aikaisempien ihmissuhteiden kuten pettymysten, hylkäämisen, laiminlyöntien oireilua. Lapsi saattaa testata omaohjaajaa sekä kohdella häntä vihamielisesti, torjuvasti tai kielteisesti. Aikansa omaohjaajaa testattuaan lapsi toteaa aikuisen turvalliseksi ja alkaa luottaa sekä heittäytyä enemmän aikuisen varaan. Lapsi pystyy muodostamaan turvallisemman kiintymyssuhteen, kuin mitä se on ollut aikaisemmin vanhempiensa tai muiden tärkeiden ihmisten kanssa. Omaohjaajan ja lapsen suhde voi olla käänteentekevä ja kontakti tulee säilymään jossakin muodossa aikuisuuteen asti. (Sinkkonen 2018, 166.)

Omaohjaajan keskeinen tehtävä on pyrkiä muodostamaan turvallinen ja korjaava kiintymyssuhde lapsen kanssa ja tarjota omaohjattavalleen huolenpitoa, turvallisuutta, luotettavuutta ja jatkuvuutta. Omaohjaaja ”kantaa” lasta mielessään kaikissa niissä toimissa, joita omaohjaajalle on lastenkodissa määritetty. Kiintymyssuhteen muodostuminen edellyttää välitöntä vuorovaikutusta lapsen ja omaohjaajan välillä. Välitön vuorovaikutus syntyy lukemattomissa arjen tilanteissa lastenkodissa. Läksyjen tarkistus, vaatteiden ja tarvikkeiden hankinta, erilaisten ongelmatilanteiden selvittely tai varta vasten järjestetyt omaohjaajan hetket lapsen kanssa. Omaohjaajan tehtävänä on edustaa lasta myös päätöksentekotilanteissa, joissa lapsi ei ole läsnä. (Pärskeen ja Kaislan omaohjaaja prosessi 2023.)

Omaohjaajan rooli ammattikasvattajana tuo lastensuojelun pitkäaikasisijoituksessa tehtävän, jossa lapsen mentalisointia tuetaan. Yksilön kyky ymmärtää ja käsitellä ihmissuhteisiin liittyviä kokemuksia sekä sitä, että oma ja toisen ihmisen käyttäytyminen on kytköksissä mielen

sisäiseen tilaan, tunteisiin, ajatuksiin ja toiveisiin ovat mentalisaatiokykyä (Jaskari 2022). Omaohjaaja pystyy vahvistamaan tätä kykyä olemalla ammattiroolistaan huolimatta lapsen arjen keskusteluissa mukana tasavertaisena kumppanina. Lapsi hyötyy eniten arjessa ilmenevistä keskusteluhetkistä, joissa omaohjaaja on kiinnostunut kuulemaan aidosti lapsen ajatuksia sekä yhdessä he voivat pohtia mahdollisuuksia sekä erilaisia vaihtoehtoja. Lapsi kokee tulensa kuulluksi ja että hänen ajatuksensa sekä tunteensa ovat tärkeitä. Kyse voi olla lapsen kannalta merkittävästä hoidollisesta kokemuksesta. (Sinkkonen 2018, 167.)

4.2 Vuorovaikutus omaohjauksessa

Sosiaalinen vuorovaikutus on ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Meistä kasvaa ja kehittyy ihmisyhteisön jäseniä sosiaalisten ärsykkeiden avulla. Sosiaalinen vuorovaikutus alkaa jo varhain lapsuudessa, jolloin alamme oppia perheeltämme, koulusta ja ystäviemme kautta yhteiskunnan arvoista ja normeista lähteviä käyttäytymissääntöjä sekä toimintatapoja. Tarvitsemme myös sosiaalisia taitoja kuten yhteistoimintataitoja ja interpersonaalisia taitoja. Vuorovaikutukseen liittyy kommunikaation käsite, jolla tarkoitetaan sanallista tai sanatonta viestintää. Sanallinen viestintä on kielellistä puhumista ja esittämistä. Sanaton viestintä taas on eleiden ja ilmeiden käyttö, joka saattaa olla vaikuttavampaa kuin sanallinen viestintä. (Kauppila 2000, 13-24.)

Keskeisimpiä vuorovaikutustaitoja on keskustelutaidot, esiintymistaito, neuvottelutaidot, viestintätaidot, empatiataidot, neuvottelutaidot ja yhteistyö- ja yhteistoimintataidot. Ihmisen kommunikaatiolla on aina sosiaalisissa tilanteissa vuorovaikutuksellinen merkitys. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot nostavat työntekijän pätevyyttä omalla alallaan. Nuorten puutteet vuorovaikutustaidoissa saattavat johtua mahdollisuudesta harjoitella sosiaalisia taitoja, vuorovaikutustilanteita tai heillä ei ole tarpeeksi tietoa taitojen sisällöstä. Puuteelliset taidot voivat johtaa haasteisiin sopeutumisen- ja motivaatio-ongelmiin sekä häiritsevään käyttäytymiseen. (Kauppila 2000, 13-24.) Vuorovaikutusosaaminen on hyvin laaja erityisosaamisen alue. Keskeisempänä käsitteenä on dialogisuus. Se on vuoropuhelua ihmisen kanssa, jossa molemmat uskaltavat samalle tietämättömyyden sekä hämmästyksen tielle ja voivat yhdessä löytää sieltä uusia ajatuksia. Vuorovaikutusosaamisessa on tärkeää, että kykenee tunnistamaan hyviä vuorovaikutuksen elementtejä, soveltamaan asiakastyön eettisiä periaatteita, kohtaa ihmisen kunnioittavasti elämäntilanteesta tai taustoista riippumatta ja onnistuu rakentamaan yhteistä ymmärrystä eri toimijoiden kanssa kuten asiakkaan läheisten ja muun asiantuntijoiden kanssa. (Mönkkönen 2007, 28-31.)

Hoito- ja kasvatusyhteisössä sekä omaohjauksessa suhdekeskeinen työorientaatio, joka perustuu vuorovaikutukselle ja välittämislle on perustehtävän ydintä. Sen avulla pyritään oppimaan psyykkistä läsnäoloa ja yhteydessä olemista toiseen ihmiseen. Tätä voidaan kutsua

kohtaamisen pedagogiikaksi. Sen perusydinä ovat halu ymmärtää ja arvostaa toista sellaisena kuin hän on, halu ja kyky olla psyykkisesti läsnä kohtaamisissa, edistää hyvää vuorovaikutusta, kuunnella, vastavuoroisten sisäisten kokemusten jakaminen sekä pyrkimys molemminpuoliseen psyykkiseen hyvinvointiin ja yhteisyyden kokemiseen kohtaamisissa. Taito olla psyykkisesti läsnä dialogisessa suhteessa, jossa avoimuus niin omille kuin toisen tunteille, kokemuksille, ajatuksille ja tulkinnoille on tärkeä osa psykososiaalisia taitoja. Näitä taitoja voi oppia vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kiinnostuksen osoittaminen lapsen tai nuoren omiin ajatuksiin, kokemuksiin, erilaisiin tunteisiin ja niiden kuunteleminen vahvistavat suhteessa olemista sekä luo mahdollisuuden voimaantumiseen sekä terapeuttiselle kohtaamiselle. (Uusitalo 2015, 44-45.)

4.3 Systeminen toimintamalli ja verkostotyö

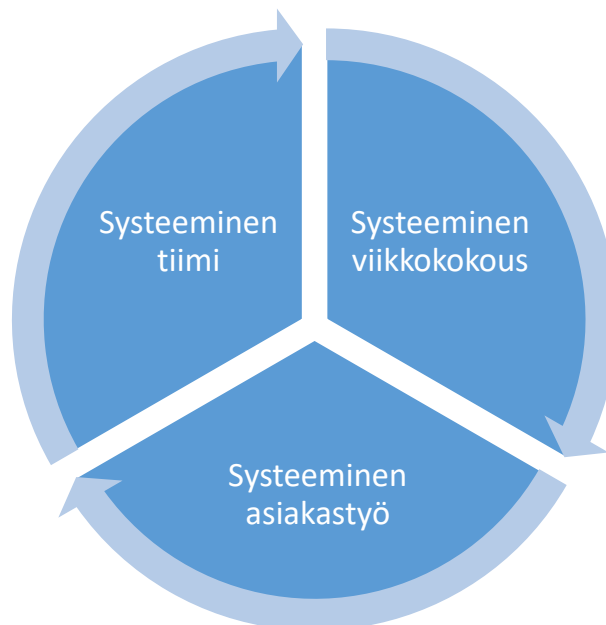
Lastensuojelulaki (417/2007) sekä sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ohjaa eri toimijoita vahvasti monitoimijaiseen verkostotyöskentelyyn sekä yhteistyön tekemiseen. Työskentelyn lähtökohdaksi on yksinäisyyden suoja sekä tiedollisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Työskentelyn alussa pääsääntöisesti pyydetään yhteistyön asiakkaiden suostumusta ja se tukee samalla luottamukseen perustuvaa työskentelyä sekä asiakassuhteen rakentumista. (Systeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä 2019.)

Systeminen lähestymistapa on toimintamalli, jossa lasten ja perheen elämä nähdään kokonaisuutena, jonka kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Jokaisen osa on sekä syy että seuraus. (THL 2023.) Kiinnittämällä huomiota eri tekijöiden välisiin monitahoisiin vaikutussuhteisiin tuo systemisen näkökulman ihmiselämään. Systemiajattelussa kokonaisuutta tutkitaan kommunikaatio- ja vuorovaikutussuhteina. Todellisuus nähdään alati muuttavana sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneena. (Aaltio & Isokuortti 2019, 2.)

Systeminen malli perustuu osittain systeemiteoriaan. Systeemiteoriassa tutkitaan vuorovaikutusta. Yksi systeemiteoria on Bronfenbrennerin (2002) ekologinen teoria. Ekologinen teoria perustuu ekosysteemiin, joka muodostuu eri osista lapsen tai nuoren ympärillä. Ensimmäinen sisäinen osa on mikrosysteemi, joka viittaa lapsen välittömään ja läheisimpään ympäristöön kuten vanhempiin ja sisaruksiin. Siihen kuuluvat myös toissijaisesti ympäristö ja tekijät, jossa lapsi on suorassa vuorovaikutuksessa kuten koulu, koulukaverit ja läheiset ystävät. Suhteet vanhempiin vaikuttavat lapseen ja lapsi vaikuttaa vanhempiin. Mielenkiintoista on, että mikrosysteemi voi olla muuallakin kuin omassa kodissa, se voi olla myös kaverikodissa, jossa lapsi kokee turvallisen ympäristön sekä vanhemmuuden. Toinen osa on mesosysteemi, jossa eri systeemit toimivat yhdessä ja muodostavat suhteen. Esimerkiksi koulun ja perheen välinen suhde on mesosysteemi. Tässä systeemissä korostuu, kuinka tämä suhde pystyy tukemaan lasta. Seuraava osa on eksosysteemi, joka tarkoittaa sosiaalista yhteyttä ja mihin lapsi ei ole fyysisesti

tekemisissä. Eksosysteemissä lapsella on psykologinen suhde asioihin ja se teorian avulla havainnoidaan millainen vaikutus sillä, on lapsen. Tämä on esimerkiksi vanhemman työpaikan tai koulun johtokunnan vaikutus lapsen. Makrosysteemi on koko ympäröivän maailman uskomukset, arvot, uskonto ja kulttuuri. Makrosysteemi kuvastaa vaikutusta, joka sillä on lapsen. Kronosysteemi on läpileikkaava tapahtumien ajallinen kulku. Se kertoo ajallisesti, milloin lapsen ympäristössä on tapahtunut suuria muutoksia ja miten se on vaikuttanut lapsen kehitykseen. Kronosysteemissä lapsella voi esiintyä esimerkiksi vanhempien avioero ja sen jälkeinen oireilu. (Härkönen 2007, 1-19.)

Systemisessä toimintamallissa (kuva 3) on kolme ydinelementtiä. Kehämäisessä muodossa esiintyvät ydinelementit ovat systeminen asiakastyö, systeminen tiimi ja systeminen viikkokokous.

Kuva 2: Systemisen toimintamallin ydinelementit (Aaltio & Isokuortti 2019).

Nämä kaikki ovat riippuvaisia ja vuorovaikutuksessa toisiensa kanssa. Luottamuksellinen ja myönteinen suhde lapsiin sekä perheeseen on systemisen asiakastyön lähtökohta. Asiakastyössä perheen kanssa tutkitaan sekä reflektoidaan yhdessä heidän elämäntilannettaan. Työvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi sukupuuta, hypoteeseja, verkostokarttaa tai narratiivisia menetelmiä. Systeminen tiimi muodostuu sosiaalityöntekijästä, konsultoivasta sosiaalityöntekijästä, perheterapeutista ja koordinaattorista, joka on useimmiten sosiaaliohjaaja. Tiimissä voi olla kuraattori, perhetyöntekijä tai jonkin muun verkostoon asiantuntija mukana. Kaikilla on omat roolinsa asiakkaan kohtaamisessa, mutta he työskentelevät yhdessä tiiminä. Tiimi pitää systemisiä viikkokokouksia, jossa asiakastapauksia käsitellään. Viikkokokous on myös tarkoitettu työntekijöiden jaksamiseen sekä tukemiseen, systemaattisen ajattelun ja

käytännön soveltamisen oppimiseen sekä tiedon ja vastuun jakamiseen. Asiakkaan verkostota-
paaminen voidaan myös pitää viikkokokouksessa, jolloin se on osa asiakas- ja verkostotyötä.
Systeemisen toimintamallin tavoitteina on parantaa lapsen turvallisuutta ja perheen hyvin-
vointia. Systeemisellä työskentelyllä voidaan saavuttaa muutosta, joka muuttaa niin yksilö ta-
solla kuin koko perheen tasolla jumiutuneita ajatusmalleja sekä uskomuksia. Näin voidaan
saada aikaan pysyvämpiä muutoksia perheessä ja tilanteessa. (Aaltio & Isokuortti 2019, 11-
20.)

Opinnäytetyötä tehdessäni aineiston keruussa ja toimeksiantajalla töissä ollessani havainnoin,
että systeeminen toimintamalli näkyy erityislastenkoti Kaislassa ja Pärskeessä eri tavoin. Työ-
yhteisössä ei puhuta systeemisestä mallista, mutta toimintamalli on hyvin samanlainen. Sa-
mankaltainen toimintamalli näkyy työskentelyssä asiakastyön tekemisessä esimerkiksi konk-
reettisesti huomioimalla ja kartoittamalla lapsen ja perheen taustoja sekä refleктоimalla yh-
dessä tuloksia niin tiimin kuin lapsen sekä hänen perheensä kanssa. Työskentelyssä lapsen
kanssa käytetään sukupuumenetelmää, joka on keskeinen menetelmä systeemisessä toiminta-
mallissa. Työskentelyssä huomioidaan säännöllisesti moniammatillisen verkoston hyödyntämi-
nen lapsen tilannetta hahmotettaessa. Yhteistyö sosiaalityöntekijän, perheen sekä muun ver-
koston kanssa on säännöllistä sekä tavoitteellista.

Omaohjaajan rooli perhe- ja verkostotyössä on olla yhteinen linkki eri osapuolien välillä. Hä-
nen tehtävänsä on huolehtia yhteisten tapaamisten sopimisesta, kirjaamisesta sekä käytännön
toteutuksesta niin lapsen kuin perheenkin kanssa. Omaohjaaja tukee ja auttaa lasta sekä per-
hettä saavuttamaan yhteisesti sovittuja tavoitteita. Palvelua ja hoitoa suunnitellaan sekä ar-
vioidaan yhdessä lapsen, hänen vanhempiansa, läheisensä ja tarvittaessa laillisen edustajansa
kanssa. Arvioinnin lähtökohtana on lapsen oma näkemys voimavaroistaan ja niiden vahvistami-
sesta. Palvelutarpeen selvittämisessä huomion kohteena ovat lapsen ja perheen toimintaky-
vyn palauttaminen, ylläpitäminen ja edistäminen sekä kuntoutumisen mahdollisuudet. (Läh-
teenmäki 2023.)

Verkostotyössä korostuvat moniammatillisuuden elementit. Asiantuntijoiden keskuudessa ele-
menttejä ovat rinnakkainen-, ammattilaisten välinen, - ja intensiivinen moniammatillisuus.
Kaikkiin liittyvät tilannesidonnaisuus, yhteistyön intensiivisyys, asiakasosallisuus, yhteistyöhön
liitettävä arvokeskustelu, asiantuntijarooli, integraatio sekä puhetyyli. Rinnakkaisessa mo-
niammatillisuudessa on yksinkertaisia asiakastilanteista, löyhää yhteistyötä, vastuun siirtä-
mistä toiselle. Asiakasosallisuus on vähäistä ja asiantuntijakeskeistä. Arvokeskustelussa rin-
nakkaisessa moniammatillisuudessa arvot puuttuvat ja kielteinen puhe leimaa keskusteluita.
Asiantuntijoiden välillä on ammatillista kilpailua sekä integraatio on puutteellista. Puhetyy-
linä asiantuntijat käyttävät minä- muotoa. Ammattilaisten välisessä moniammatillisuudessa
asiakastilanteet ovat monimutkaisempia. Siinä yhteisten tavoitteiden rakentaminen ja oman
roolin ja yhteisten vastualueiden tunnistaminen on selkeämpää. Asiakasosallisuus vahvistuu

yhteisten tavoitteiden määrittelemisen kautta. Arvokeskustelu on vähäistä ja puhe on hyvin neutraalia. Asiantuntijaroolit täydentävät toisiaan, kilpailuasetelma vähentyy ja selkeät roolit ovat elementtejä tässä. Integraatiota edellytetään ja asiantuntijoiden puhetyyli keskusteluissa on vaihtelevaa minä- ja me muodosta. Kolmantena moniammatillisuuden elementtinä on intensiivinen moniammatillisuus. Tässä asiakastilanteet ovat vaativia ja tiimi on verkostomainen. Yhteistyön intensiivisyys näkyy vastuunjakamisella ja toisten asiantuntijoiden toimintatapojen tunnistamisella. Toiminta on asiakaslähtöistä ja asiakasosallisuus on suurta. Myönteinen puhe ja arvojen tunnistaminen ovat lähtökohtana onnistuneeseen yhteistyöhön. Asiantuntijoiden osaamista lisätään, yhdistetään ja siitä muodostuu kollektiivinen asiantuntija tiimi. Integraatio on sulavaa ja asiantuntijoiden puhetyyli on me-muotoista. Intensiivinen moniammatillisuus käytännön työssä on harvinaisempaa, mutta ammattilasten toiveissa olevana yhteistyön muotona. Intensiivisessä moniammatillisuudessa asiantuntijoilta vaaditaan vahvoja yhteistyötaitoja sekä vahvaa ammatillista identiteettiä. (Alin, Kaittila & Leinonen 2024. 42, 51.)

4.4 Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa

Kasvatuskumppanuus pohjautuu ajatukselle, jossa vanhemmilla sekä ammattikasvattajalla on olennaista tietoa lapsesta ja heillä on yhdessä tavoitteita lapsen kasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen. Kasvatuskumppanuus on vuorovaikutussuhde vanhempien sekä ammattilasten kesken. Tässä suhteessa he kohtaavat julkisten kasvatustilanteiden ja perheen lapsen, lapsuutta ja kasvatusta koskevien ajatusten ja käytäntöjen rajapintaa. Kasvatuskäsitykset, jotka vallitsevat kulttuurissa liittyvät kasvatukseen, kasvatuksen arvopäämääriin, vanhemmuuteen, perheen tehtäviin sekä hyvän kasvatuksen menetelmiin. Kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, mutta ammattilaiselle siinä korostuu suurempi odotus. Ammattilaisen tulee luoda otolliset puitteet yhteistyölle, ymmärtää omista arvoistaan poikkeavaa elämäntilanteen ja arvojen erilaisuutta. Samaa tosin odotetaan vanhemmilta, mutta ammattilaiselta erityisesti. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rausku-Puttonen 2006, 92-97.)

Vuorovaikutussuhteen alkaessa vanhemmat ja ammattilainen tapaavat sekä alkavat tutustua toisiinsa. Tällöin luottamuksen rakentamisen alkaa syntyä ja samalla kumpikin osapuoli rakentaa kuvaa siitä, voiko toiseen luottaa. Luottamuksen rakentuminen on moninaista, mutta esimerkiksi vanhempien toiveiden kuuleminen, työntekijän innostuneisuus työstään sekä aito kiinnostus sekä välittäminen lapsesta lisää onnistumisen mahdollisuutta. Vanhemmille on tärkeää kokea, että he ovat tulleet kuulluksi asioissaan. Vastavuoroisen luottamuksen rakentuminen vaatii aikaa ja ammattilaisen tulee varautua useampaan tapaamiseen.

Kasvatuskeskustelut vanhempien ja ammattilaisen välillä ovat avain kasvatuskumppanuuden syventymiseen sekä kehittymiseen. (Karila ym. 2006, 97-107.)

Työskentely erityislastenkoti Kaislassa ja Pärskeessä on aikuisjohtoista, ja parhaan tuloksen he saavuttavat yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa. Yhteistyön varmistamiseksi on tärkeää, että omaohjaajilla, vanhemmilla, lapsella ja sosiaalityöntekijällä on yhteisesti jaettavissa oleva käsitys lapsen sijoituksen perusteista. Sijoituksen ja sijaishuollon tarpeellisuutta arvioidaan jatkuvasti yhteistyössä ja muodostetaan käsitystä perheen yhdyntymisen mahdollisuudesta. Lapsella on mahdollisuus asettua, kasvaa ja kehittyä, jos huoltajat ja läheiset ovat työn tukena. Huoltajat ja läheiset ovat tervetulleita Kaislaan ja Pärskeeseen tapaamaan lasta ja keskustelemaan henkilökunnan kanssa. Hoito- ja kasvatustyön onnistumisen edellytyksenä on lapsen läsnäolo ja lapsen vierailut tai kotiharjoittelut vanhempien luona asiakassuunnitelman mukaisesti. Periaatteena on, että vanhemmat ja henkilökunta käyvät riittävää vuoropuhelua kotona olemisen sujuvuudesta. (Lähtenmäki 2023.)

5 Omaohjaus lastensuojelussa.

Seuraavaksi tarkastelen omaohjausta niin käsitteenä kuin työtehtävien sekä työntekijän ominaisuuksien kautta. Selvitän, millaista lapsen ohjaamistyö on omaohjaajan näkökulmasta. Tässä luvussa käsitellään osallisuutta lapsen, lastensuojelulaitoksen sekä omaohjauksen kautta. Käsittelemme aihetta Shierin (2001) osallisuusmallin mukaan. Tarkastelen luvussa yhteisöllisyyden vaikutusta lastensuojelulaitoksessa sekä sen merkitystä omaohjauksessa. Tässä luvussa käsittelemme millaisia haasteita ja kehittämistarpeita omaohjauksessa voi mahdollisesti olla niin palvelujärjestelmän, lastensuojelulaitoksen organisaation sekä omaohjaajan näkökulmasta. Esittelen luvun lopussa lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden Puurunen, Alenin, Kähköpuron, Norolehdon, Jempun, Noposen ja Stamin pohdintoja (2023) sijaishuollon kehittämistä.

Tutkiessani omaohjaaja käsitettä panin merkille eri aikakausien kuten 1990-luvun sekä 2000-luvun aineistoissa siihen, että samaa tarkoittavasta toimintamuodosta puhutaan eri lähteissä erilaisilla nimityksillä. Aineistoissa voitiin puhua omahoitajasta, omaohjaajasta tai vastuutyöntekijästä. Nämä kaikki käsitteet tarkoittavat kuitenkin samaa puhekielessä ja selvennykseksi käytän opinnäytetyössäni omaohjaaja-sanaa, vaikka esimerkiksi osassa lähteissä, kuten Kyrönseppän & Rautiaisen Lapsi laitoksessa-kirjassa, on käytetty omahoitaja-sanaa. Käytän omaohjaaja-sanaa, koska opinnäytetyöni toimeksiantaja Pelastaa Lapset ry:ssä se on vakiintunut termi puhuttaessa lapsen omasta nimitystä ohjaajasta/ohjaajista.

Lastenkotien tavanomaisiin käytäntöihin kuuluu, että uuden lapsen sinne tullessa hän saa avukseen ja tuekseen nimetyn omaohjaajan. Omaohjaaja vastaa hänen asioistaan, jäsentää

arkea, huolehtii käytännön asioista ja toimii yhdyshenkilönä sijoituspaikan sekä kodin välillä. Laitoksessa omaohjaajalla on suoritettun työnjaon perusteella vastuussa hänelle nimetyistä lapsesta/lapsista. (Sinkkonen 2018, 177.) Omaohjaus työtä ei suinkaan tehdä yksin vaan työtä tehdään toisen työparin, työyhteisön sekä muiden asiantuntijoiden kanssa, jotka liittyvät lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Omaohjaajamenetelmällä tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista hoitamista ja kasvatusta laitospäristössä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

Omaohjaaja toimii asiantuntijana lapsen asioissa. Hän auttaa ja tukee lasta. Tämä edellyttää perehtymistä lapsen taustaan sekä nykytilanteeseen. Omaohjaaja toimii lapsen asioiden hoitajana, jolloin hän jäsentää lapsen arjen asioita, toimii yhdyshenkilönä eri verkostojen sekä kodin ja laitoksen välillä. Hän huolehtii käytännön tehtävistä, kuten esimerkiksi tulevan lääkärin toteutumisesta sekä sen muistamisesta. Koulupalavereiden sekä muiden hoitotahojen tapaamisista sopiminen kuuluu myös omaohjaajan arkisiin tehtäviin. Ennen kaikkea omaohjaaja on lapselle hänen oma aikuisensa ja tukensa laitoksessa. Tällä on suuri psykologinen merkitys lapselle. Lapsi tietää ja voi luottaa, että hänellä on henkilö, joka hoitaa hänen asioitaan ja pitää hänet mielessään koko ajan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241-242.)

Lapsi antaa omaohjaajalle toisinaan myönteistä palautetta hänen erinomaisuudestaan, mutta useammin omaohjaaja saa kuulla olevansa hoitopaikan tyhmin ja inhottavin ihminen. Lapsi ei välttämättä suostu edes puhumaan omaohjaajan kanssa. Tässä on kyse transferenssi ilmiöstä, jossa lapsen aiempien suhteiden tunteet siirtyvät uuteen suhteeseen. Lapsi reagoi omaohjaajaan eli nykyhetken objektiin ja tilanteisiin niin kuin nämä olisivat aikaisemman elämän tärkeitä ihmisiä. Kaikki aikaisemmat koetut pettymykset, laiminlyönnit sekä vaille jäämisen tunteet tulevat ilmiössä esiin. Lapsi voi myös erotella hyvät ja huonot ohjaajat ja näin vaikuttaa työryhmän sisäiseen dynamiikkaan. Tämän vuoksi työryhmässä on tärkeää tiedostaa sekä lapsen toiminta että transferenssi-ilmiö niin, että pystytään ymmärtämään lapsen psykopatologian seurauksia. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241-242.)

Omaohjaajan ja lapsen välille syntyy paljon vuorovaikutusta arkisista kokemuksista. Kiinnostuneisuus lapsen kertomiin asioihin sekä kiireetön kuunteleminen asettavat omaohjaajan lapsen tasavertaiseksi kumppaniksi. Tällöin omaohjaajan rooli ammattikasvattajana tulee vähemmän tärkeäksi ja tilaa jää vuorovaikutteiselle keskustelulle. Tällöin lapsen kykyä mentalisointiin vahvistetaan ja tuetaan. Tasavertaisuus antaa mahdollisuuden potentiaaliseen tilaan, jossa mikään ei mene rikki eikä kukaan kuole. Keskustelut voivat olla huumorin siivittämiä, jossa tavoitteena on saada lapsi kertomaan lisää aiheesta, ajatuksistaan sekä tunteistaan. Tämänkaltaiset keskustelut hetket voivat olla lapselle hyvinkin merkityksellisiä, hoitavia ja jopa terapeutteja kokemuksia. Omaohjaajalle keskustelut voivat taas olla kuormittavia, jos lapsi kertoo omista kokemuksistaan esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai jostakin muusta vakavasta väkivallan kokemuksesta, jonka hän on joutunut kokemaan. Tällöin työyhteisön tuki sekä keskustelu työnohjaajan kanssa auttavat omaohjaajaa käsittelemään kuulemaansa.

Koeteltuaan omahoitajan kestävyyttä ja pysyvyyttä lapsi toteaa sen riittäväksi ja uskaltaa vähitellen heittäytyä yhä enemmän turvallisen aikuisen varaan. Näin voidaan luoda korjaavia kokemuksia ja lapselle tarjoutuu mahdollisuus luoda uusi kiintymyssuhde omaohjaajaan. Myöhemmän kehityksen kannalta tämä suhde voi olla käännteentekevää ja hyvinkin merkityksellinen lapsen elämässä. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 242-243.)

Katarina Groop (2021) kirjoittaa artikkelissaan Ylitse-hankkeen (2016-2019) fokusryhmätö-pajojen tuloksista, joissa tarkasteltiin elämäkulun käännekohtia lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuneiden kokemuksista. Valtaosa fokusryhmätö-pajoihin osallistuneista kuvailivat huostaanottoa ja sijoittamista pelastavaksi käännekohtaksi. Käännekohta oli tuottanut heidän elämänsä myönteisen muutoksen kuten turvallisuuden tunteen lisääntymisen. Monet olivat aikuisiällä tiedostaneet, kuinka elämä syntymäperheessä olisi tuottanut täysin erilaisen elämäkulun. Moni huostaanotetuista oli kokenut läheisten ihmissuhteiden katkeamista, sijaishuoltopaikan vaihtumista, kykenemättömyyttä asettautua paikoilleen sekä juurtua. Heillä oli vahva kokemus ulkopuolisuudesta sekä leimasta, joka on syntynyt laitospuolesta olosta. Kannattelevina tekijöinä he kertoivat sijaishuoltopaikan aikuisten kannustuksesta ja tuesta esimerkiksi koulunkäynnin haasteissa. Tärkeäksi koettiin myös se, että sijaishuollon aikana heille syntyi ainakin yksi merkittävä suhde aikuiseseen. Usein merkittävät suhteet syntyivät sijaishuoltopaikassa toimivaan työntekijään kuten omaohjaajaan tai johtajaan. Muita suhteita saattoivat olla esimerkiksi pitkäaikainen suhde omaan kummiin tai sukulaiseen. Sijaishuoltoaikana koettiin tärkeäksi mahdollisuutta rakentaa omaa eheää eletyn elämän tarinaa sekä tuntea omat juurensa. Itsenäistymisen jälkeen koettiin tärkeäksi tekijäksi se, että yhteydenpito jatkui tärkeään ja luotettavaan aikuiseseen sekä muihin sijaishuoltopaikan nuoriin. Tämä koettiin merkitykselliseksi siksi, että kyseisiä ihmisiä yhdisti samanlainen kokemustausta. (Groop 2021, 257-259.)

5.1 Ohjaamistyö lapsen kanssa

Ohjaus on yhteistoimintaa, jossa ohjattavan toimijuus vahvistuu, kun häntä ohjataan erilaisissa ohjaamisprosesseissa. Ohjaamisprosessit kuten oppimis-, työ-, kasvu- ja ongelmanratkaisuprosessit toteutuvat kunnioittavassa, rakentavassa kohtaamisessa sekä dialogisessa vuorovaikutuksessa. Ohjauksen kohteena olevat prosessit kuuluvat usein tietyn työkentän tai instituution piiriin. Näin yksilö ja instituutio kohtaavat toisensa ja tuloksena voi olla toiminnan onnistuminen kaikkien osapuolien näkökulmasta. Ohjauksen tehtävänä on kiinnittää ihminen yhteiskuntaan, auttaa häntä rakentamaan omaa elämäänsä ja toimintaansa niin, että se on heille mielekästä ja omien arvojen mukaista. Ohjaus tarjoaa ohjattavalle tavoitteita, painotuksia ja rajoja. Institutionaalisessa tilanteessa ohjaajalla ja ohjattavalla on eri määrä valtaa sekä tiedollista asemaa. Vallan epäsymmetria on tunnustettu ja selkeä, mutta joskus se voi

olla piilevää. Valta- ja vaikuttamissuhteiden erittely esimerkiksi oman roolin esiintuomisessa on hyvää ohjausta. Ohjaamistyössä syntyy valtaa myös ohjattavan uskottuna olemisesta. Ohjaajan osallisuus ohjattavan elämään, kokemuksiin ja tärkeisiin kysymyksiin antaa hänelle valta-aseman, jota hän voi hyödyntää tai käyttää vahingollisesti. Eettiset periaatteet ja ammatilliset rajat suojaavat ohjaussuhdetta molemminpuolisesti. (Vehviläinen 2014, 12-20.)

Osaamisen eri osa-alueet liittyvät ohjaamistyöhön. Substanssi-, prosessi- ja vuorovaikutusosaaminen liittyvät työntekijän ohjaamisosaamiseen. Substanssiosaamisella tarkoitetaan sitä, että työntekijä todella tuntee alansa. Se on tiettyjen erityisten taitojen ja tietojen hallintaa, jota maallikolla ei ole. Se mahdollistaa auktoriteettiaseman, jota maallikolla taas ei ole. Substanssiosaaminen on ammatin perusteiden hallintaa, mutta ilman muita osaamisen alueita voi asiakkaan motivointi kohti tuloksellisuutta jäädä vajaaksi. Substanssiosaamista voidaan laajentaa dialogisuuden avulla muiden asiantuntijoiden kanssa ja se voi rakentua kollektiiviseksi asiantuntijuudeksi. Tällöin oman alan asiantuntijatieto rakentuu osaksi yhteistä tietämystä. (Mönkkönen 2018, 18-29.)

Prosessiosaamisessa korostuvat ohjaukselliset taidot. Asiakkaalla on erilaisia rytmejä, jotka ovat monivaiheisia ja tavoitteellisia. Ajan käsite on prosessiosaamisessa tärkeää. Ymmärrys palveluiden oikea-aikaisuudesta, ennustettavuudesta, läpinäkyvyydestä sekä helposti arvioitavuudesta tuo työntekijälle tarvittavaa prosessiosaamista. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on otettu Lean-malli käyttöön, jossa työprosessi määritellään yhdessä eivätkä työtavat voi perustua pelkästään yksilöllisiin toimintatapoihin. Asiakkaan tulee saada tasalaatuista palvelua, siitä huolimatta kuka hänen asioitaan hoitaa. Olennaista Lean-ajattelussa on se, että kaikki osanottajat ymmärtävät strategian, hallitsevat yhteiset pelisäännöt, pystyvät hahmottamaan kokonaisuuden, oman roolinsa ja muiden asemat kokonaisuudessa. Hoito- ja palveluprosesseissa on tärkeää tunnistaa, ketkä asiakkaan elämän kuuluvat henkilöt ovat ja mikä heidän vaikutusvaltansa on asioiden kulkuun. Yhteistoiminnan vaikutuksena asiakas kokee olevansa hyvissä käsissä ja hänen luottamuksensa palvelujärjestelmään vahvistuu. Prosessiosaamisessa on myös tärkeää osata dokumentoida. Sen merkitys on korostunut kaikissa työtehtävissä. (Mönkkönen 2018, 18-29.) Dokumentoinnin tarkoituksena on tuoda läpinäkyväksi ja nähtäväksi työn sisällöt ja niihin liittyvät tavoitteet niin asiakkaalle kuin koko työyhteisölle. Vuorovaikutusosaaminen on yksi keskeisin sosiaalityön koulutuksen tuottama osaamisen alue. Asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen sekä taito kohdata erilaisia ihmisiä, erilaisuutta, vaikeita sekä vaativia tilanteita eettisesti kestäväällä ja ongelmanratkaisua edistävällä tavalla on vuorovaikutusosaamisen ydintä. Vuorovaikutustilanteissa on tärkeää osata tunnistaa, millainen vuorovaikutus sekä millaiset vuorovaikutusvälineet toimivat erilaisissa ympäristöissä. Vaikuttavassa asiakastyössä kaikkien osa-alueiden hallinta on välttämätöntä. (Mönkkönen 2018, 18-29.)

Ohjaustyö on tietoista pedagogiikkaa, ei pelkästään ohjattua toimintaa. Ohjauksessa valitaan toimintamallit ja keinot, joilla voidaan vahvistaa ohjattavan toimijuutta. Toimijuudella

tarkoitetaan konkreettisesti sitä, että ohjattava pystyy kokemaan ja hahmottamaan ohjauksen ydinprosessit oman elämänsä merkitykselliseksi osaksi. Hän pyrkii tekemään sekä aidosti haluaa tehdä omia valintojaan ja päätöksiään ja pystyy kantamaan niistä vastuun. Vastuun kantaminen sitoo ohjattavan niin organisaation kuin oman elämänsä näkökulmasta ohjaustyöhön. (Vehviläinen 2014, 20-22.) Ohjaustyössä lapsen kanssa on aina huomioitava lapsen ikä- ja kehitystaso. Omaohjaaja ohjaa lasta arjen askareissa, koulutehtävien tekemisessä, turvataitojen sekä tunnetaitojen harjoittelussa, harrastamisessa sekä omien asioiden hoitamisessa. Omaohjaaja toimii suunnitelmallisesti hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteiden pohjalta, jotka ovat yhdessä laadittu lapsen, perheen sekä omaohjaajien kesken. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa päivitetään Kaislassa ja Pärskeessä säännöllisesti. (Lähteenmäki 2023.)

Eri-ikäisten lasten kasvun tukemisen välineenä ohjaajan on osattava käyttää erilaisia menetelmiä ja työtapoja. Toiminnallisuuden sekä ohjaamisen lähtökohtana on vuorovaikutus, joka syntyy osallistujien kesken. Toiminnallisuudessa on hyvä yhdistää erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi liikuntaa ja draamaa voidaan yhdistää ja kehittää niin että niistä voi syntyä vaikkapa teatteri esitys. Ohjaajan on otettava huomioon osallistujien taustat, ehkä osallistuja elää pariaikaa tai aikaisemmin haastavaa elämäntilannetta. Tämä tulee ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa sekä ohjauksen sensitiivisyydessä. Välillä tietyissä tilanteissa osallistujille on tärkeää saada enemmän kuuntelua sekä läsnäoloa. Hyvinvointia ja jaksamista voidaan lisätä leikillisyyden avulla. Leikillisuus, jossa osallistuja voi vapautua ja heittäytyä toimii hyvinvoinnin luojana. Eri ikäluokkien kanssa toimiessa ohjaajan on hyvä ottaa huomioon iälle tyypillinen toiminta. Nuorten kanssa haasteita saattaa tulla murrosiän vaiheesta, seksuaalisuudesta, rajoihin asettautumisesta, minäkuvan ja maailman muuttumisesta sekä kynnyksestä heittäytyä voi olla korkea. Toisaalta nuori taas saa ryhmämuotoisessa toiminnallisuudessa vertaistukea muilta osallistujilta. Nuori kokee osallisuutta sekä pystyy huomaamaan oman ainutlaatuisuutensa. (Airaksinen, Ala-Vannesluoma, Karkkulainen, Kastu & Pirhonen 2015, 23.)

Toiminnallisuudessa sekä kuntouttavassa työtöteessä on tavoitteena asiakkaan voimaantuminen. Voimaantumisen avulla ihminen pystyy kokemaan ja kehittämään omien tunteidensa ja toimintansa kautta uskoa itseensä. Sen seurauksena ihminen pystyy tekemään asioita, joihin hän ei aikaisemmin ole uskonut pystyvänsä. Toiminnallisuus vahvistaa osallisuutta sekä ihmisen kokemaa toimijuutta. Sosiaalinen ilmiö, jossa ihminen on toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa lisää kykyä toimimaan verkostoissa sekä lisää voimantunnetta. Toiminnallisuuden tavoitteena on lisätä osallisuutta, jolloin ihminen pystyy kokemaan vaikutusmahdollisuuksia itsensä ja toisten suhteen. Ihminen tulee kohdeksi tasa-arvoisesti sekä hänellä on oma paikkansa yhteisössä. (Airaksinen ym. 2015, 13.)

Toiminnallisuudessa innostamisen kulttuuri on tärkeää. Innostuminen herättää tunteita, laajentaa tietoisuutta sekä käsitystä maailmasta. Innostumisen avulla voidaan luoda sosiaalisuutta, uusia verkostoja, vertaisuutta, kommunikaation edistämistä, vuorovaikuttamista ja

näiden taitojen parantamista. Sosiokulttuurillinen innostaminen tarkoittaa toimintaa, jossa keskitytään innostamaan ihmistä jokapäiväisten voimavarojensa avulla. Ihmisen kompetenssia voidaan vahvistaa sosiokulttuurisen innostamisen avulla kolmella eri muodolla. Ensimmäinen muoto on pedagoginen, jossa annetaan keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi ja tällöin pyritään opettamaan uutta. Sosiaalinen muoto taas pyrkii luomaan uusia ystävyys- ja ihmissuhteita. Kolmannessa muodossa innostaminen on kulttuurista, jonka tarkoitus on tuoda esille yhteiskunnassamme erilaisia mahdollisuuksia. Eri taiteen muodot ovat sosiokulttuurisen innostamisen keskeinen menetelmä. (Airaksinen ym. 2015, 14-15.)

Omaohjaajan näkökulmasta toiminnallisuudella on suuri merkitys lapsen arjessa. Lapsen kanssa toiminnallisuutta voidaan tehdä ja tarjota ryhmämuotoisena tai yksilötyönä. Toiminnallisuutta voidaan tuoda esimerkiksi kasvatuksellisten aktiviteetin, harrastusten, väittelyiden, työpajojen, konserttien, leikkien, pelien ja sosiaalisten aktiviteettien kautta. Omaohjaajan on keskeistä osata innostaa, olla aktiivinen vuorovaikuttaja sekä omata läsnä olevaa ja kuuntelevaa työtettä.

5.2 Lapsen osallisuuden vahvistaminen omaohjauksessa

Yksi keskeinen tekijä sijaishuollon tavoitteiden saavuttamisen kannalta on lapsen osallisuus päätöksenteossa ja lapsen omaa elämää koskevissa ratkaisuissa. Osallisuuden kokemus on moninainen ja sen voi ymmärtää monella eri tavalla. Osallisuutta on esimerkiksi lapsen mahdollisuus esittää mielipiteensä häntä koskevissa neuvotteluissa tai sijaishuoltolaitoksen arjessa ja mahdollisuutta vaikuttaa arkeen ja päivittäiseen elämään. Osallisuutta on myös se, ettei lapsi halua kertoa tai osallistua. Lasten osallisuuden oikeus perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen sekä lastensuojelulakiin (Lastensuojelulaki 417/2007). Sosiaalipedagogisen osallisuuskäsitteen mukaan osallisuus on ihmisen ja yhteisön välinen suhde, joka jäsentyy kolmeen eri ulottuvuuteen. Ulottuvuuden ensimmäinen taso on johonkin yhteisöön kuuluminen, jossa ihminen on osa sitä. Toinen taso on osallistuminen, jossa ihminen toimii osana yhteisöä. Kolmantena tasona on kuulumisen tunne, jossa ihminen kokee olevansa osa yhteisöä. Jotta tasot voisivat toteutua, tarvitaan yhteisö, jossa ihminen tulee nähdyksi, kuulluksi sekä tunnustetuksi omana itsenään. Tässä yhteisössä tarvitaan yhdessä toimimista ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteisön asioihin. (Tulensalo, Kalliomeri & Lainio 2021, 18-21.)

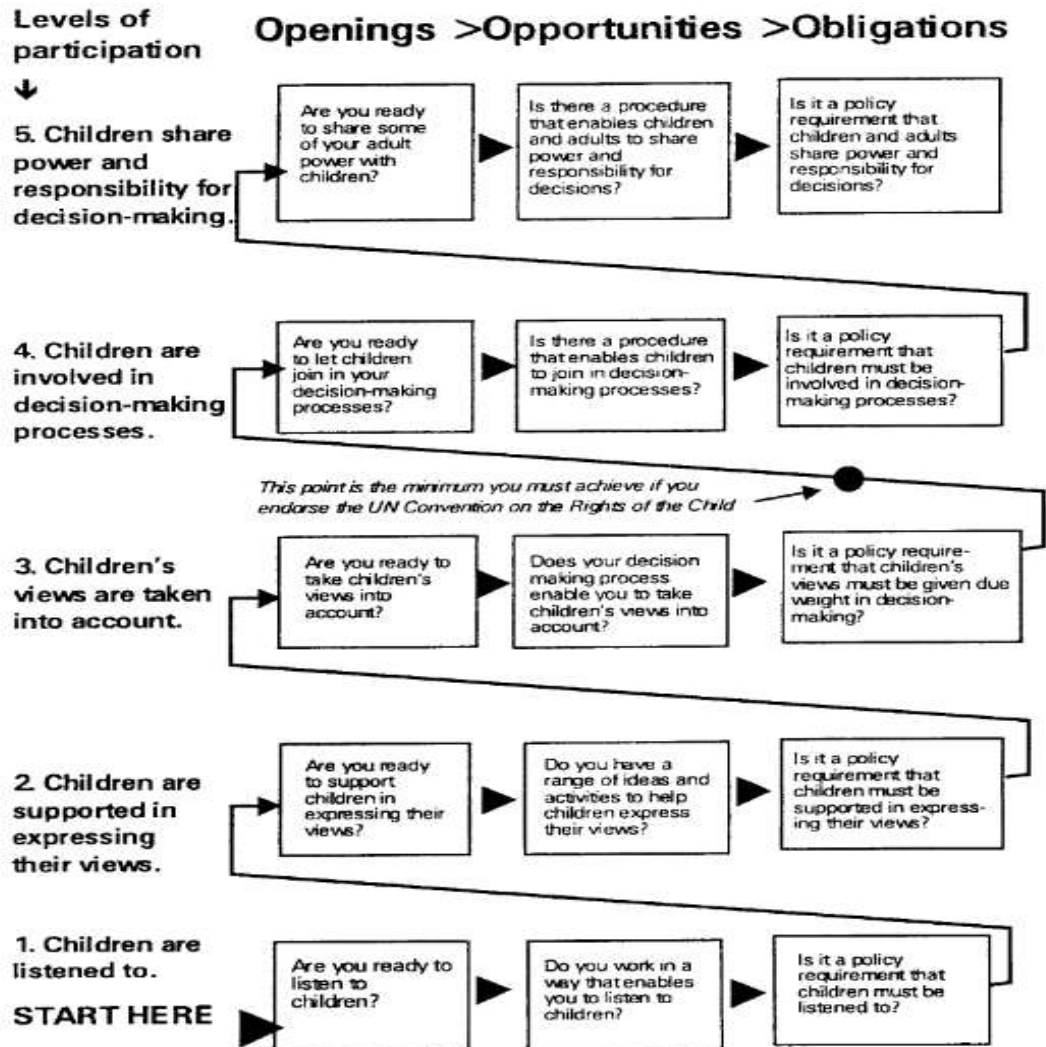
Lastensuojelulain 20 § mukaan lapsen mielipide ja toivomukset on lastensuojelua toteuttaessa otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja siten, että siitä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen vanhempien tai muiden läheisten ihmisten suhteille. Mielipiteen sisältö sekä selvittämisen tapa on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapselle ei saa antaa

mielipiteen selvittämisessä sellaista tietoa, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etuaan. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikin tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapselle pitää saada tämä tieto hänelle ymmärrettävässä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huomioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempansa tietävät kuka vastaa ja keeneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Lapsen on olennaista tietää, kuka hänen sosiaalityöntekijänsä on ja kuinka hänet tavoittaa. (Lastensuojelun laatusuosituksen 2019.)

Arjen ja käytännön tasolla lastensuojelussa osallisuus toteutuu organisaation rakenteiden ja työskentelykulttuurin kautta. Reunaehdot osallisuuden kokemukseen ovat luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde sekä yhteisö. (Moisio 2018, 15.) Harry Shierin (2001) osallisuuden malli (kuva 2) perustuu Hartin (1992) kahdeksanportaisen tikapuumalliin. Kahdeksanportaisessa mallissa portaiden alimmilla askelilla lapsella ei ole paljon vaikutusvaltaa tai lähes ollenkaan vaikutusmahdollisuuksia. Noustessanne portaita vaikutusmahdollisuudet kasvavat ja osallisuuden kokemus vahvistuu. Shierin (2001) malli taas keskittyy kuvaamaan aikuisen toimia lapsen osallisuuden mahdollistajana. Se palvelee kasvatusalan ammattilaisia ja sen tavoitteena on rakentaa toimintakulttuuria, joka palvelee lapsen osallisuutta. Hänen mallissaan osallisuudessa on viisi tasoa. Kaikissa viidessä tasossa on mukana kolmitasoinen elementti. Kolmitasoiseen elementtiin kuuluvat valmiudet, mahdollisuudet sekä velvoitteet. Näiden kolmen elementin avulla kuvataan sitoutuneisuutta. Valmiuksien elementti näkyy esimerkiksi niin, että työntekijä on henkilökohtaisesti valmis tekemään tietyllä tavalla töitä. Mahdollisuuden elementti taas näkyy työntekijän osaamisen, mahdollisten koulutusten tai tietämyksen tasolla, joka mahdollistaa lapsen kuulemisen. Velvoitteet elementti taas näkyy lainsäädännön sekä erilaisten organisaation toimintaohjeiden kautta, jotka määrittävät, kuinka sitoutunutta toiminnan tulee olla. Osallisuuden malli toimii eri tasojen kysymysten avulla. (Shier 2001, 110.)

Shierin (2001) osallisuudenmallin mukaan ensimmäinen taso on se, että lapsi tulee kuulluksi. Tässä tasossa lapsi tuo omaehtoisesti näkemyksensä esille ja työntekijä on valmis kuuntelemaan. Tämä on valmiutta. Esimerkiksi tästä tasosta on se, että työntekijä järjestää lapselle hiljaisen tilan tai kahdenkeskisen keskusteluajan ja luo sen myötä mahdollisuuden elementin. Kolmantena elementtinä kuuntelemisen toimintakulttuurin jäsentymisen osaksi työyhteisön toimintatapaa on velvoittava elementti. Toisena tasona on se, että lapsi saa tukea, kun hän ilmaisee näkökantojaan. Tässä valmiuden elementissä työntekijä voi kysyä itseltään, onko hän valmis tukemaan lasta, kun hän ilmaisee omia näkökantojaan. Kolmannessa tasossa lapsen näkökulmat otetaan huomioon. Siinä työntekijä voi velvollisuuksien elementissä kysyä, onko jokin politiikan vaatimusta, että lapsen näkemyksille annetaan riittävä painoarvo päätöksiä tehdessä. Neljännessä tasossa lapsi on osallinen päätöksentekoprosessiin. Tällöin mahdollisuuksien elementissä voidaan kysyä, mahdollistaako jokin prosessi lapsen osallistumaan päätöksen tekoon. Viidennessä tasossa lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa. Tällöin voidaan

valmiuden elementissä kysyä, onko aikuinen valmis jakamaan valtaansa lapselle. (Shier 2001, 110-115.)

Kuva 3: Harry Shier (2001) osallisuuden malli

Omaohjaaja voi vahvistaa lapsen osallisuutta ottamalla huomioon osallisuuden toteutumisen. Osallisuutta pyritään varmistamaan lapsen osallistumisella itseään koskeviin palavereihin ja suunnitelmiin. Omaohjaaja voi toimia lapsen äänenä, jos lapsi kokee, ettei pysty puhumaan tai hän on estynyt tulemaan paikalle. Yhteisössä osallisuutta vahvistetaan säännöllisesti viikoittain järjestettävissä yhteisökokouksissa, joissa käydään läpi yhteisiä yksikön ja lasten asioita. Osallisuuden tunnetta vahvistetaan yhteisillä illanvietoilla sekä retkillä. (Pärskén ja Kaisla omaohjaaja prosessi 2023.)

5.3 Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitos on instituutio, jossa tapahtuvan osallisuuden reunaehtoina ovat avoin vuorovaikutus, yhteisö sekä luottamuksellisuus. Näiden reunaehtojen toteutuminen mahdollistaa osallisuuden rakentumisen. Yhteisöllisyys muodostuu luottamusta vaativissa tilanteissa, joissa ryhmän jäsenten keskinäinen vastavuoroisuus, yhteenkuulumisen tunne, luottamus sekä tunteiden mahdollistavat tämän. Lastensuojelulaitosten yhteisölliset toimintatavat kuten säännölliset yhteisökokoukset, toimintaillat, yhteiset retket sekä viikkosuunnitelmien teko vahvistavat lapsen osallisuutta sekä yhteisöön kuulumista. Lastensuojelulaitoksien yhteisöllisten tapahtumien vaikutusta on tutkittu Elina Ekholmin (2013) Diakonissalaitoksen intensiivihoidossa olevien nuorten kokemusten kautta. Nuoret kokivat tutkimuksessa parhaina muistoina yhteisöllisen toiminnan, merkityksellisen suhteen omaohjaajaan sekä osaston kanssa toteutetut retket. Retket muodostuivat nuorille merkitykselliseksi koska niissä oli oletusarvallisesti enemmän kohtaamisia sekä vuorovaikutustilanteita muiden nuorten ja ohjaajien välillä. Yhteisen tekemisen sekä kohtaamisen kautta on mahdollisuus luoda yhteisöllisyyden sekä osallisuuden kohtaamisia. (Moisio 2018, 15-18.)

Osallisuuden mahdollistavaa valmiuksia vaaditaan työntekijöiltä, jotka osallistuvat yhteisöllisyyttä tukeville retkille tai muuhun toimintaan. Ohjaajien osallisuutta mahdollistava asenne, ajattelutapa sekä ymmärrys mitä tehdään ja miksi tehdään. Valmiuksien kehittyminen vaatii orientoitumista. Ympäri vuorokautisessa sijaishuoltopaikassa haasteena on ajoittain sijaisiin turvautuminen, joka tarkoittaa lasten kannalta sitä, että heidän arjessaan turvalliset aikuiset voivat olla tuntemattomia. Ohjaajien tehtävänä on antaa nuorille tilaa valita tilanteeseen osallistumisen sekä vuorovaikutuksen muoto sekä määrä, näin ollen se muodostaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Yhdessä vietetty kiireetön aika mahdollistaa ohjaajille tehdä työtänsä ammatillisesti hyvin ja se lisää myös heidän osallisuuttansa sekä kuulumisen tunnetta yhteisöön. (Moisio 2018, 27-28, 62.)

5.4 Omaohjauksen haasteet sekä kehittämistarpeet

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityshenkilö Kanaojan ja asiantuntijasiihteeri Ruuskasen loppuraportin (2019) selvitystyössä on ollut kaksi tavoitealuetta yli muiden. Ensimmäinen on lastensuojelun yhdenmukainen laatu ja toisena johtavana tavoitteena on toiminnan vaikuttavuus, johon yksittäisten ehdotusten keinoin tulisi pyrkiä. Selvitystyössä ilmeni kysymys, pystyykö sijaishuolto vastaamaan sijoitettujen lasten ja nuorten tarpeisiin. Lapsen haasteet sijaishuollon ohella voivat olla moninaisia. Lapsen haasteina voi olla terveydellisiä pulmia, sairauksia, päihde- ja mielenterveysongelmia, vammoja tai eriasteisia käytöshäiriöitä. Sijaishuoltopaikan tulisi ottaa huomioon lapsen moninaiset haasteet ja tarpeet tarvittavasta

asiantuntijuudessa. Se edellyttää monialaista hoitoa, huolenpitoa ja kuntoutusta. (Kanaoja & Ruuskanen 2019, 8, 41.)

Jotta voisimme varmistaa asiakkaan oikeutta hyvään palveluun lastensuojelussa, meidän on oltava valmiita kehittämään toimintaa. Toiminnan kestäväan ja eettiseen toteuttamiseen lastensuojelun resurssit tulisivat olla riittävät. Tiedon lisääntyminen lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä kehitystä uhkaavista riskeistä lisääntyy koko ajan. Lastensuojelutyö tarvitsee nykyistä paremman tietopohjan, jotta voidaan tehdä taloudellisesti kestävää sekä vaikuttavaa lastensuojelutyötä. Yhteiskunnan vastuulla on tarjota ammattilaisille paras mahdollisen työtä auttava tieto, menetelmät sekä ammatillinen tuki. Lastensuojelun ammattilaisen oman työn seuranta ja arviointia tulisi vahvistaa lastensuojeluun sopivalla vaikuttavuustutkimuksella sekä pysyvillä kehittämisrakenteilla. Uusia käytäntöjä tulisi pilotoida käytännössä muutamissa lastensuojelun työyksiköissä. (Kanaoja & Ruuskanen 2019, 75.)

Tiilin ja Kuokkasen (2021) kyselyn mukaan lastensuojelun sijaishuollon ajankohtainen ongelma on, ettei laitoksiin onnistuta rekrytoimaan ja sitouttamaan päteviä työntekijöitä. Näin ollen lapsen oikeus pysyviin ihmissuhteisiin vaikeutuu. Palvelun laadun kannalta on tärkeää varmistaa riittävä ja osaavan henkilöstön määrä. Ilman riittävää turvallisen aikuisen läsnäoloa lapsi voi jäädä emotionaalisesti oman itsensä varaan. Toistuvasti vaihtuva henkilökunta tuottaa lapselle hylkäämiskokemuksia. Sijaishuoltolaitosten sosionomit kokivat, että työhön sitoutumista voitaisiin parantaa seuraavin keinoin. Palkkatason kohentamisella, lisäämällä työntekijöille resursseja, kiinnittämällä huomiota työhyvinvoinnin henkistä kuormitusta helpottaviin tekijöihin sekä väkivallan uhkaan liittyviin työyhteisön käytäntöihin. Kiinnittämällä huomiota työsuojeluun sekä johtamiseen lisäisivät kyselyn mukaan sitoutuneisuutta. Kyselyssä kartoitettiin työohjauksen riittävyttä. Vastaaajista 39 % koki saavansa työnohjausta riittävästi ja 34 % ilmoitti saavansa sitä jonkin verran sekä 22 % sai erinomaisesti työnohjausta. Työnohjaus on sosiaalisella hyvin keskeinen työntekijän voimavaroihin, ammatillisuuteen ja työhyvinvointiin liittyvä tekijä. Haasteena kyselyn mukaan on työnohjauksen riittävyden nostaminen erinomaiselle tasolle. Kyselyssä ilmeni, että työntekijöiden määrä ja lasten ja heidän tarvitsemansa tuen eivät korreloineet ja yli 60 % vastaaajista oli sitä mieltä, että työntekijöitä on liian vähän. Sijaishuollon laitostyössä poistyyöntäviä tekijöitä on vastaaajien mukaan: heikko palkkaus, vuorotyö, henkinen kuormittuneisuus, heikot henkilöstöresurssit sekä henkinen tai fyysinen väkivalta tai sen uhka asiakkaiden taholta. Työ koetaan merkitykselliseksi ja tärkeäksi, mutta yhteiskunnallisesti siitä ei saada arvostusta palkkauksen muodossa. Työn ja palkan epäsuhte oli yksi isoimmista kuormitustekijöistä. (Tiili & Kuokkanen 2021, 9-32.)

Useasti lastensuojelulaitoksen yksikön toimintamalliin kuuluu suhdekeskeinen työ eli kiintymyssuhdetyöskentely sekä omaohjaajatyö. Näiden toimintamallien hoitavia mekanismeja ei kuitenkaan tunneta riittävän hyvin. Reflektointi lisää suhdekeskeisten elementtien tehokampaa käyttöä ja mahdollisuutta soveltaa kokemuksia onnistuneista suhteista. Se ohjaa

työyhteisöä kohti ammatillista oppimista yksittäisten tapausten sekä koko vuorovaikutussuhteiden ja kohtaamisten vaikutuksista lastensuojelussa. Omaohjaaja työskentelyssä nousee yleisesti kuvaus onnistuneesta työskentelystä, joka perustuu ohjaajan omaan intuitiiviseen ja automatisoituneisiin kokemuksiin rajoista, rakkaudesta ja luottamuksesta. Tämä ei tulevaisuuden lastensuojelutyössä välttämättä enää riitä, ei etenkään lasten ongelmien monimutkaistuesssa. Psykososiaalista osaamista, kuten dialogista vuorovaikutusosaamista, välittämisen pedagogiikkaa sekä suhdekeskeisen ja terapeuttisen työtteen kehittämistä tulisi harjoitella ja oppia. Hyviä vuorovaikutustilanteita tulisi pyrkiä mallintamaan ja oppia niistä yhteisesti. Kaikki tämä edellyttää työntekijältä kiinnostusta kehittää omaa ammattitaitoaan. Työnantajan tulisi yhteisesti asettaa tavoitteita, jotta motivaatio yhteistä tavoitetta kohti olisi työntekijälle selkeämpää. (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 43-45.)

Omaohjauksessa voi haasteita myös syntyä silloin, jos työntekijällä ei ole kokemusta, tarvittavia valmiuksia tai kypsyyttä auttaa vaikeahoitoista lasta. Omaohjaaja voi uupua negatiivisen kierteen kautta, jossa lapsi näkee omaohjaajan kelvottomana ja vihamielisenä. Omaohjaaja voi lipsua tunnetilaan, jossa on vaikea nähdä lapsessa mitään myönteisiä piirteitä. Tämä voi johtaa tunnekylmään suhteeseen. Lapsi herättää omaohjaajassa monenlaisia vastatransferenssitunteita, joita tulisi pyrkiä kuulostelemaan ja sietämään kohtuullisessa määrin. Lapsen käytös voi mennä ”ihon alle” ja aiheuttaa omaohjaajalle suoranaisia somaattisia reaktioita ja fysiologisia tuntemuksia. Tämänkaltaiset lapset sijoittavat kielletyt ja huonoksi koetut persoonallisuutensa osat omaohjaajaan ja muut ohjaajat saavat positiivista kaikua lapselta. Lohkoilmiö saattaa aiheuttaa työyhteisössä haasteita ohjaajien välillä. Työryhmän kesken olisi hyvä ymmärtää ilmiön aiheuttavaa lapsen problematiikkaa. Problematiikkaa voidaan yrittää ratkaista ryhmän eheytyksen sekä lapsen hyvien ja huonojen puolien integroimisella, jotta lapsi kokee niiden molempien puolien kuuluvan itseensä. Työryhmässä on hyvä käsitellä lasten nostattamia kielteisiä tunteita, torjuvia ja jopa vihamielisiä vastatunteita. Näitä tunteita syntyy yleensä aina, jos ollaan tekemisissä lapsen kanssa, jolla on vaikeuksia hallita aggressiotaan. (Sinkkonen 2015, 242-245.)

Omaohjaajan asema lapsen tärkeänä aikuisena aiheuttaa lapselle sekä omaohjaajalle hyvin paljon erilaisia tunteita kuten pettymystä, intensiivistä riippuvuutta, kateutta sekä ihannoinnin tunteita. Tunteiden tunnistaminen ja niiden kanssa tasapainottelu on omaohjaajalle haaste. Haasteena voidaan myös todeta omaohjaajan yksityiselämän suojaaminen. Oman yksityiselämän suojaaminen ei ole niin aukotonta, kuin esimerkiksi psykoterapiassa. Lapsi voi olla hyvin kiinnostunut omaohjaajan yksityiselämästä tai sitten hän ei ole siitä ollenkaan kiinnostunut. Lapsen kysymyksiä ja ajatuksia omaohjaajan yksityiselämästä voidaan käsitellä lapsen kanssa selvittämällä vastakysymyksien avulla, millainen mielikuva ja ajatus lapsella on kysymästään asiasta. Näin lapsen kanssa voidaan saavuttaa lisää tietoa ja päästä kiinni siihen perimmäiseen kysymykseen, jota lapsi mahdollisesti ajattelee: mikä lapsen oma asema on omaohjaajansa elämässä. (Sinkkonen 2015, 246.)

Hyvä omaohjaaja on ainakin tietyllä tasolla selvillä omista motiiveistaan ja millaiseksi hän haluaa kehittyä omaohjaajana. Omaohjaaja pystyy tunnistamaan vahvuutensa ja kehityskoh- teensa. Kaikelle erityisosaamiselle on käyttöä lastenkodin työympäristössä. Lapsi hyötyy kai- kenlaisesta yhdessä tekemisestä. Lapsen kompetenssi ja oma käsitys itsestään paranevat yh- teisen tekemisen kautta. (Sinkkonen 2015, 244.)

Työyhteisöjen on syytä pysähtyä tarkastelemaan omaa toimintaansa. Vapaa reflektointi siitä, miten toiminta on sujunut, avaa mahdollisuuden sen kehittämiseksi. Kehittämistoimintaa voi- daan organisoida monin tavoin. Jatkuvan kehittämisen kehä muodostuu reflektoinnista, luo- vasta ideoinnista, suunnittelusta, tekemisestä ja havainnoinnista. Kehittämisen malli koostuu suunnittelun, tekemisen ja arvioinnin sekä vakiinnuttamisen vaiheista. Kehittämisen onnistu- minen vaatii sen, että siihen panostetaan ja sille varataan tarpeeksi aikaa. Toisaalta jos orga- nisaatiossa on käynnissä liian monia muutoksia samanaikaisesti, aikaa muutosten toteuttami- seen jää käytännössä vähän aikaa. (Juuti 2016, 46-48.)

Palvelun tarpeeseen vastataan eri maissa hieman erilaisin sisällöin ja erilaisin henkilöstöra- kentein. Eri maissa on hoidollisen otteiden eroja. Joissain maissa korostuu erityispedagoginen lähestymistapa, joissain terapeuttinen, joissain rankaiseva ote ja taas Suomessa laitoshoidon historia on kasvatuksellinen. Kasvatus on voinut olla Suomessa kurittavaa tai rankaisevaa, huonosta ympäristöstä eristävää taikka ymmärtävää ja hoitavaa. Nuorten laitoshoidon vaati- vuus sekä ongelmat ovat kansainvälisesti tunnistettu ongelma. Tarve perusteellisemmalle tieto- ja osaamispohjalle vastaavien yksikköjen toiminnan vaikutuksista ja kokemuksista olisi- vat tarpeellisia. Lastensuojeluyksiköiden toimintaa voitaisiin tarkastella Euroopan alueella ja sijaishuoltoa voitaisiin arvioida uuden tiedon- sekä osaamispohjan avulla. Näin voisimme ke- hittää ja täydentää sijaishuoltoa uusilla ammattimaisilla rakenteilla ja menettelytavoilla. (Kanaoja & Ruuskanen 2019, 41.42.)

Omaohjaajana sijaishuollossa työskenteleminen vaatii itsesääätelytaitoja, henkilökohtaisella tasolla joustavuutta sekä ymmärrystä siitä, että työskentely tapahtuu aina asiakkaiden oi- keuksiin perustuvista lähtökohdista. Omien arvojen, persoonallisuuden piirteiden, taustojen sekä työssä vaadittavan perustutkinnon lisäksi voimme oppia erilaisia ihmissuhdetaitoja sekä työmenetelmiä. Näiden avulla voimme muovata arvomaailmaamme ja kehittyä ammatillisesti. Kehittymisen ja kehittämisen edellytyksenä on kyky pohtia ja uudelleen arvioida vanhojen käytäntöjen kuten koulutuksesta saatujen oppien, omien tapojen, yksikön tai työnantajan toi- mintamallien tarkoituksenmukaisuutta. Toimintamalleista tai ajatuksista luopuminen voi olla haastavaa. Haastavissa tilanteissa elävien asiakkaiden kohtaamisessa auttaa ammatillinen ym- märrys meidän omasta oppihistoriastamme, omista haasteistamme ja omaa käyttäytymis- tämme ylläpitävistä vahvistussuhteista. Oma käyttäytymisemme avulla voimme opettaa lap- selle vaihtoehtoisia toimintatapoja vaikeisiin tilanteisiin. Se on pätevä työkalu, jolla voimme ymmärtää lapsen käyttäytymistä, vaikuttaa lapsen prosesseihin kestävämmän, tukea

täsmennetymin sekä valmentaa arjen haastavissa tilanteissa yksilöllisesti. Tukea ja ymmärrystä tarjoten voimme saada lapsessa motivaation syttymään. Tämän avulla muutostyöskentely on jo pitkällä. Oppimisprosessi on samanlainen niin lapselle kuin ammattilaiselle, siitä huolimatta, että valta-asemassa sekä yhteistyöroolissa ammattilainen poikkeaa esiintyvien roolien suhteessa. (Nisonen 2023, 79-80.)

Sijaishuollossa on paljon kirjoittamattomia toimintatapoja, joiden tarkoitusta ja funktioita tulee sekä tarkastella että kyseenalaistaa. Yhteiskunnallinen kasvatustyö on sidoksissa aikaan ja sen idealistisiin kasvatuskäsityksiin. Erilaiset ihanteet ja arvot voivat olla edustettuina samaan aikaan toistensa kanssa kilpaillen. Ajattelun erot niin yksilön, instituution sekä yhteisöjen välillä paljastuvat yhteistyössä. Esimerkiksi selkeiden rajojen ja seuraamuksien käyttö on luontevampi vaihtoehto toiselle työntekijälle kuin taas toiselle pitkät keskustelut, jotka perustuvat vuorovaikutukseen ja ymmärrykseen ovat luontevampaa. Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen monipuolisemmin ja perusteellisemmin on lastensuojelun lapsi- ja perhekohtaisen työn ydinprosessia. Prosessi on määritelty yksilölliseksi lailla, mutta yhteisön vaikutusta ja sen osuutta asiakasprosessien onnistumiseen ei tule ohittaa. Omaohjaajana sekä työyhteisön jäsenenä, ammattikasvattajan on tärkeää osata pohtia esimerkiksi, millaisia rakenteita yhteisönsäni on, palvelevatko rakenteet lasten tarpeita vai työntekijöiden, mistä rakenteista voisi joustaa ja mistä taas ei. Pohdinta ja avoin keskustelu niin lasten kuin työyhteisön kanssa avaa mahdollisuuden kehittymiselle sekä laadukkaammalle lastensuojelulle. (Nisonen 2023, 78-84.)

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat Puurunen, Alen, Kähkipuro, Norolehto, Jemppu, Noponen ja Stam (2023) toimivat Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen lastensuojelun nuorten kokemusasiantuntijaryhmä Meliorassa sekä Kanta-Hämeen hyvinvointialueen RIOT! - kehittämistä kokemustiedolla- ryhmässä. Heidän pohdintojensa mukaan omaohjaajan merkitys sijaishuollossa on erittäin tärkeä sekä kokemus siitä, että lapsi tulee hyvin toimeen omaohjaajansa kanssa, on merkityksellinen vietetyn ajan vaikuttavuuden kannalta. Omaohjaasuhteen pysyvyyteen tulisi panostaa ja näin ollen sopivan ohjaajan valintaan tulisi käyttää tarkkaa harkintaa. Kokemusasiantuntija nuoret pohtivat, että lasten ja nuorten tulisi voida vaikuttaa heidän kanssaan työskenteleviin aikuisiin sekä aikaan, jota he yhdessä viettävät. Omaohjaajan vuorovaikutustaitoihin kokemusasiantuntijat toivoivat positiivisempaa virettä, vaikka lapsi olisi toiminut ei-toivottavasti. Kielteinen käyttäytyminen ei saisi korostua liikaa puheissa, ja tulisi ottaa huomioon, että ulkoiselta olemukseltaan pahantuulinen aikuinen ei houkuttele lasta keskustelemaan. Kokemusasiantuntijoiden mielestä oli myös tärkeää, että aikuinen sanoittaa lapsille tunteitaan ja mahdollisesti selittää mitä huonon hetken taustalla on. Avoimuus omista tunnetiloista estää lapsen kokemusta siitä, että aikuisen tunnetila johtuu hänestä. Kasvatuksellisesti tilannetta voi hyödyntää näyttämällä lapselle, kuinka tunnetta käsitellään. (Jahnukainen 2023, 103-104.)

Kokemusasiantuntija-nuoret tunnistivat useita tilanteita, joissa aikuisilla ei ollut töissä yhteistä linjaa toimintatavoissaan. Toiset ymmärsivät lasta paremmin ja osa aikuisista keskittyi toimimaan ohjeistusten mukaisesti. Lasten kannalta selkeys ja aikuisten välisen yhteistyön sujuminen ovat tärkeitä. Sijaishuollon haasteet työntekijöiden kiireestä tai työhyvinvoinnista näkyivät myös pohdinnoissa. Nuoren kertoivat kiireen ja työmäärän johtaneen lapsissa pohdintoihin, oliko ohjaajilla hänelle aikaa tai tilaa. Yhteisössä ohjaajien huumoripitoinen, iloinen ja hymyileväinen asenne kollegoita sekä lapsia kohtaan koettiin merkityksellisenä sekä vahvistavana tekijänä ilmapiirin kannalta. Asioista on helpompi puhua, kun hyvän mielen kulttuuri vallitsee yksikössä. Kokemusasiantuntija nuoret kuvailivat myös sitä, että rutiinien, aikataulujen ja yhteisten toimintatapojen noudattamisessa tulisi huomioida yksilöllistä harkintaa sekä joustoa. Kokemus eriarvoisuudesta muihin samanikäisiin ja lapsiin on läsnä lastensuojelluksen näkökulman vuoksi. Ikätoverien hölmöilyjä tai kokeiluita katsottiin osana ikävaiheen kehitystä, mutta laitosnuori saatettiin leimata sääntöjä rikkovaksi kapinalliseksi. Kokemusasiantuntija nuorien mielestä yhteisesti sovitut asiat eivät saisi jäädä vain ilmoituksen tasolle paperilapuksi yhteiselle seinälle tai perusteiksi rankaisuille vaan niiden oikeanlaista ja lapsen edun toteutumista edistävää sitoutumista tulisi noudattaa. (Jahnukainen 2023, 103-104.)

6 Omaohjauksen työprosessi lapsen sijoituksen aikana

Tässä luvussa esittelen omaohjauksen työprosessia tulovaiheesta siitä asti, kun lapsi saapuu laitokseen ja lähtee sieltä pois pysyvästi. Työprosessin kuvauksessa olen osittain hyödyntänyt toimeksiantajalta saatavaa aineistoa, jonka avulla olen pystynyt selvittämään työprosessia käytännönläheisemmin. Luvussa kuvaan työprosessia omaohjaajan näkökulmasta työtehtävien, vastuiden sekä osaamisalueiden myötä.

Lastensuojelulaitoksissa työskentelyä ohjaavat käytännöt sekä erilaiset työprosessit. Omaohjaajan tulee perehtyä erilaisiin työprosesseihin sekä osata soveltaa niitä omaan työhönsä. Sijoitus prosessi alkaa aina siitä hetkestä, kun sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä lastenkodin johtajaan puhelimitse. Puhelimessa pohditaan yhteisesti lapsen sopivuutta yksikköön. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä kerää tarvittavat taustatiedot lapsesta, hänen perheestään, nykyisestä tilanteestaan, mahdollisista haasteista sekä voimavaroista sekä oireiluista. Lapsen sijoittumiseen yksikköön vaikuttavat monet asiat kuten lapsen ikä, hänen oireensa sekä haasteensa, erilaisten erityispalveluiden tarve, koulunkäyntiin liittyvät asiat sekä lastensuojelunhistoria. Yksikön johtaja, tiimi sekä mahdollisesti Pelastakaa lapset ry:n nuorisopsykiatri tutustuvat lapsen ennakkotietoihin ja pohtivat, kuinka hyvin yksikössä voidaan vastata lapsen tarpeisiin. Tämän jälkeen päätetään joko jatkaa tai keskeyttää sijoitusprosessi. (Erityislastenkoti Kaislan ja Pärskéen sijoitusprosessi 2023.)

Sijoitusprosessia jatkettaessa seuraa tutustumiskäynti. Tutustumiskäynnillä on hyvä olla mukana lapsen lisäksi vanhemmat/huoltajat, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, tuleva omaohjaaja, vastaava ohjaaja ja yksikön johtaja. Tutustumiskäynnin jälkeen tehdään lopullinen päätös sijoituksen käynnistymisestä. Sijoituksen varmistuttua aloitetaan valmistelu lapsen tuloon. Yhteistyö koulun sekä muiden hoitotahojen kanssa käynnistetään. Lapselle ja vanhemmille/huoltajille järjestetään vielä erikseen päiväkäyntejä ja lisää tutustumista heidän halutessaan. Ennen lapsen muuttoa yksikköön sitä käsitellään ja valmistellaan yhteisössä. Muille sijoitetuille lapsille kerrotaan hyvissä ajoin uudesta asukkaasta. Tilanteissa, joissa lapsen etu vaatii kiireellisempää sijoitusprosessia, voidaan joustaa edellä mainituista periaatteista. (Eri-tyislasternkoti Kaislan ja Pärskeen sijoitusprosessi 2023.)

6.1 Tulovaihe sijoitushuoltoyksikköön

Tulovaiheessa välittömänä tavoitteena on luoda lapseen luottamuksellinen suhde, koitutumisen tukeminen sekä turvallisuuden tunteen luominen. Lapsen kanssa erityinen läsnäolo sekä tilanteen turvaaminen auttavat näihin tavoitteisiin pääsemistä. (Enroos, Heino & Pösö 2016, 180-181.) Lapsen muuttaessa sijoituspaikkaan pyritään, että omaohjaaja on työvuorossa vastaanottamassa lapsen. Työvuorossa huolehditaan, että on riittävästi henkilökuntaa, jotta omaohjaajalla on tarpeeksi aikaa lapselle. Vanhemmat / huoltajat ovat tervetulleita saattamaan lasta uuteen kotiin. Lapsen huone on kalustettu niin, että sinne on lapsen mukava tulla. Toiminnan ja yhteisen tekemisen kanssa helpotetaan lapsen asettumista yksikköön. Hänen kanssaan omaohjaaja varaa riittävästi aikaa keskusteluihin sekä lasta askarruttaviin kysymyksiin. He tutustuvat yhdessä yksikköön, toimintaan, toisiin lapsiin sekä asuinympäristöön. Sijoituksen alussa omaohjaaja tekee lapsen kanssa ainakin alkuhaastattelun, verkostokartan sekä järjestää lapselle terveystarkastuksen. Lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen hänen kanssaan käydään läpi yksikön hyvän kohtelun suunnitelma. Hyvän kohtelun suunnitelma pitää sisällään tietoa lapsen oikeuksista, velvollisuuksista, rajoitustoimenpiteistä, dokumentoinnista sekä yleistä tietoa yksiköstä. Se on hyvin tärkeä, koska näin lapsi saa kattavasti tietoa itselleen. (Eri-tyislasternkoti Kaislan ja Pärskeen sijoitusprosessi 2023.)

Viimeistään kolmen kuukauden kuluttua pidetään ensimmäinen asiakassuunnitelmapalaveri. Sosiaalityöntekijä laatii lapselle asiakassuunnitelman tämän palaverin pohjalta. Omaohjaajat tekevät palaverin sekä alkuarvioinnin pohjalta ensimmäisen hoito- ja kasvatussuunnitelman. Alkuarvioinnissa omaohjaajat keräävät tietoa lapsesta alkuhaastattelun, verkostokartan, työryhmän arvion lapsen hoidon sisällöstä sekä lapsen terveydentilan kartoituksesta. Näistä tiedoista tehdään yhteenveto, jota hyödynnetään hoito- ja kasvatussuunnitelman tekemisessä yhdessä lapsen sekä hänen vanhempinsa/ huoltajien kanssa. Koko työskentelyn ajan tavoitteena on suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja myönteinen perhe- yhteistyö lapsen vanhempien/ huoltajien kanssa sekä lapselle muidenkin tärkeiden henkilöiden kanssa. Hoito- ja

kasvatussuunnitelmaa päivitetään vähintään kaksi kertaa vuodessa asiakassuunnitelma neuvotteluiden pohjalta yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. (Erytislastenkoti Kaislan ja Pärskéen sijoitusprosessi 2023.)

Asettautumisvaihe ja rutiinien rakentaminen on tärkeä vaihe, mutta tavoitteellinen työskentely aloitetaan heti kun lapsi saapuu sijaishuoltoon. Asiakassuunnitelma palaveri on tärkeä vaihe, koska siinä kaikki osapuolet voivat esittää näkemyksiä ja siinä kirkastetaan visiota, millaisia asioita huostassa olon aikana tullaan tekemään. Asiakassuunnitelmassa asetetaan konkreettisia tavoitteita kuten tukea ja vahvistaa lapsen säännöllistä elämänrytmiä. Tämä voi painottua esimerkiksi aiempaa tiukempiin kotiintuloaikoihin tai koulunkäynnin painottamiseen. Palaverissa suunnitellaan myös laajempien tavoitteiden asettamista. Asiakassuunnitelman tavoitteisiin vaikuttaa lapsen arvioitu sijaishuollossa vietettävä aika. Arvioitu vietettävä aika antaa viitteitä siihen, millaista työskentelyä lapsen kanssa aletaan suunnitella ja toteuttaa. Asiakassuunnitelma palaverissa sijaishuoltoon saa reunaehdot toiminnalleen. Huostaanoton alkuvaihe asiakassuunnitelmien on erittäin merkityksellinen vaihe lapselle, hänen perheelleen ja sijaishuoltoon toimijoille. (Enroos yms.2016, 182-183.)

Huostaanotolla haetaan laadullista positiivista muutosta lapsen elämään. Vanhempien/ huoltajien yhteistyökumppanuus on tärkeä osa lapsen kuntouttavaa ja tavoitteellista toimintaa. (Enroos yms.2016, 184.) Lastensuojelulain 54 § mukaan lapselle, joka on sijoitettuna sijaishuollossa, on taattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus olla yhteydessä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Sijaishuoltoon on tuettava ja edistettävä tätä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanoton seurauksena sijaishuoltoon syntyy monenlaisia monimutkaisia suhdeverkostoja. Erilaiset suhteet näyttäytyvät monimutkaisena sosiaalisena kokonaisuutena, jossa julkinen on läsnä monin tavoin. Tulovaihe sijaishuoltoon on emotionaalisesti hyvin vahvasti latautunut tapahtuma, jossa henkilökohtaiset tunteet ovat vahvasti läsnä julkisen intervention seurauksena. Tulovaihe on sijaishuoltoon vaihe, jossa rakennetaan sekä yhdistetään siltoja aiemman elämän ja nykyisyyden välille. Julkiseen kotiin liittyvät suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus sekä dokumentointi, jonka vaikutuksena lapsen elämä muotoutuu asetettujen tavoitteiden pohjalta. (Enroos yms.2016, 194-195.)

6.2 Hoito- ja kasvatustyö sijoituksen aikana

Lastenkodin toiminnan teoreettisesta viitekehyksestä riippumatta toiminnan perustana on lapsen yksilöllinen ja tavoitteellinen hoito- ja kasvatussuunnitelma. Omaohjaajan kanssa vietetty yhteinen aika antaa lapselle mahdollisuuden uuteen korjaavaan kiintymyssuhteeseen. Arkielämän selkeys, rutiinit ja hoitamisen perusasiat ovat hyvin tärkeässä roolissa deprivoitujen

lasten kanssa työskentellessä. Arjen säännöllisyys kuten aamulla kouluun herääminen, ruokailut tiettyyn kellonaikaan, hampaiden peseminen ja ajoissa nukkumaan meneminen, vahvistavat lapsen turvallisuuden tunnetta. (Häkkinen 1999, 117.)

Omaohjaajatunnit ja -ajat ovat tärkeä osa lastenkodin työkuultuuria ja hoitoprosessia. Ne ovat oleellinen osa lapsen ja omaohjaajan vuorovaikutussuhteen muodostumista. Niiden aikana toteutuu määrällisesti eniten välitöntä vuorovaikutusta, joka on lastenkodin hoito- ja kasvatustyön merkittävin vaikuttava tekijä. Omaohjaajatunteja pidetään säännöllisesti viikoittain. Omaohjaajatunti on tavoitteellinen ja suunnitelmallinen väline omaohjaajasuhteen vuorovaikutuksen ja lapsen hoito- ja kasvatusprosessin etenemisessä. Omaohjaajalla tulee olla lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelman pohjalta selkeä tavoite omaohjaajatunneille. Omaohjaaja-aikoja/iltoja toteutetaan säännöllisesti, koska lasten ja aikuisten yhteiset kokemukset lisäävät yhteisymmärrystä ja kiintymyssuhdetta lapsen ja omaohjaajan välillä. (Omaohjaajuus-prosessi 2023.)

Omaohjaaja-ajoissa toiminnan kohde, paikka tai toteutus eivät ole tärkeintä. Olennaista on jakamaton aika ja sen tarjoama mahdollisuus vuorovaikutukseen lapsen ja aikuisen välillä, joka näissä tilanteissa aidimmillaan toteutuu. Yhtäjaksoiset rupeamat yhdessä lapsen kanssa antavat omaohjaajalle runsaasti tietoa lapsen tunteista, tiedoista, taidoista, kyvyistä, reagoititavoista ja niissä tapahtuvista muutoksista. Tämän vuoksi omaohjaajan tekemät kirjaukset kaikesta omaohjaajatyöskentelystä ja yhteisistä tekemisistä ovat erittäin tärkeitä lapsen tulevaisuuttakin ajatellen. Näin saadut tiedot ja kokemukset voidaan ottaa huomioon ja hyödyntää myös hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Omaohjaaja työskentelyyn on varattu tietty budjetti vuodeksi kerrallaan. Omaohjaajat suunnittelevat lapsen kanssa yhdessä omaohjaaja-aikojen sisällön, mutta omaohjaaja pitää toiminnan tavoitteellisuuden mielessään. (Omaohjaajuus-prosessi 2023.)

Omaohjaaja pitää säännöllisesti yhteyttä lapsen vanhempiin ja huoltajiin koko sijoituksen ajan. Perheen kanssa tehtävän työn tavoitteista ja menetelmistä sovitaan asiakassuunnitelma palaverissa. Vanhemmat/ huoltajat otetaan mukaan, kun lapselle suunnitellaan hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. He saavat myös itselleen valmiit suunnitelmat. Perhetyön tavoitteet omaohjaaja kirjaa neuvottelumuistioon sekä osaksi hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Vanhemmille/ huoltajille omaohjaaja lähettää kuukausittain koosteet lapsen kanssa tehdystä työstä sekä kuulumisista. Vanhempien/ huoltajien kanssa voidaan sopia kuulumissoittoja esimerkiksi kerran viikossa. Omaohjaaja tapaa perhettä vähintään neljä kertaa vuodessa ja kirjaa tapaamisten pääkohdat asiakastietojärjestelmään. Perheenjäsenet kutsutaan vuoden kiertoön liittyviin yhteisiin lastenkodissa vietettäviin juhliin, joita ovat joulujuhla, grillijuhla ja syntymäpäivät. Omaohjaaja sopii vanhempien/huoltajien kanssa mahdolliset kotilomat ja harjoittelujaksot. (Omaohjaajuus-prosessi 2023.)

Omaohjaajan työhön kuuluu huolehtia lapsen koulunkäynnistä sekä muiden mahdollisten kontaktien toteutumisesta sekä ylläpidosta. Lapsen terveydestä huolehtiminen, kuten säännöllisten terveystarkastusten, hammashoidon tai psyykkisen hyvinvoinnin kontakteista huolehtiminen kuuluu, arkipäiväisiin askareisiin. Hyvien verkostosuhteiden avulla lasta voidaan auttaa moniammatillisesti. Omaohjaaja huolehtii, että laitoksen muutkin aikuiset ovat tietoisia lapsen koulutilanteesta sekä arkeen vaikuttavista asioista. (Omaohjaajuus-prosessi 2023.)

6.3 Sijaishuollon päättyminen

Sijaishuolto laitoksessa voi päättyä monista eri syistä. Huostaanotto voidaan lakkauttaa, jos lapsella ei ole enää lastensuojelullista tarvetta. Tämä päättyy yleensä kotiuttamiseen eli lapsi palaa takaisin vanhemmilleen/ huoltajilleen. Kotouttamistyöskentely aloitetaan yhdessä asiakassuunnitelma neuvottelun perusteella. Tapauksissa, jossa lapsen tarpeet eivät kohtaa lastensuojelulaitoksen tarjoamia palveluita riittävän hyvin ja tehokkaasti, voidaan lapsi tällöin siirtää toiseen laitokseen tai sijaisperheeseen, jos se on sopivampi muoto lapsen edun kannalta. Lapsen muuttaminen toiseen laitospaikkaan edellyttää siirtoneuvotteluita, johon uuden laitoksen omaohjaajat, lapsen vastaava sosiaalityöntekijä, vanhemmat/huoltajat sekä nykyisen paikan omaohjaaja osallistuvat. Siirtoneuvottelussa sovitaan siirron ajankohta sekä välitetään lapsesta kaikki mahdollinen tieto toiseen paikkaan. Lastensuojelulain 47 § mukaan huostaanotto lakkaa lapsen täyttäessä 18-vuotta. Lapsi on oikeutettu saamaan lastensuojelulain 12 luvun mukaista jälkihuoltoa, mutta nuorella ei ole velvollisuutta ottaa sitä vastaan. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Sijaishuoltopaikassa olevien lasten itsenäistymistä sekä lähtöä kohti aikuisuutta on kuvattu tapahtuvan pikakelauksena muihin samanikäisiin nuoriin verrattaen. Julkisesta kodista lähtiesään yhteiskunta sekä palvelujärjestelmä odottavat nuorilta yksin pärjäämistä. Sijaishuollosta itsenäistyviltä nuorilta odotetaan nopeaa aikuistumista. Osa heistä selviää hyvin mutta osa taas tarvitsee selviytyäkseen vahvempaa tukea. Tuen tarpeet muuttuvat eri tilanteiden, ajan sekä paikan myötä. Yleisesti ottaen sijaishuollossa eläneiden nuorten on todettu olevan muita samanikäisiä verrattaen huonommassa asemassa niin työllistymisen, asumisen, koulutuksen, terveyden sekä hyvinvoinnin osalta. Itsenäistymisen ja lähdön sujuvuuteen vaikuttavat millaisessa sijaishuollossa lapset tai nuoret ovat sijoituksensa aikana eläneet. (Vierula, Korkiamäki, Saukkola, Pakarinen, Pohjolainen, Vanhatalo & Eronen 2024, 73-74.)

Hyvää jälkeä-hanke on Tampereen yliopiston, Savonia-ammattikorkeakoulun ja SOS-lapsikylän yhteinen tutkimus-, ja kehittämishanke. Hankkeen kehittämisosassa oli mukana myös Turun ammattikorkeakoulu. Hanke oli vuosina 2021-2023. Hankkeessa tutkittiin sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren jälkihuoltoa. Hankkeen avulla voitiin tunnistaa monenlaisia lähtöjä julkisesta kodista. Lähtöjen kategorisointi ei vastaa sitä moniulotteista todellisuutta, jota

voitaisiin nimetä yksinomaan tietäntyyppiseksi lähdöksi. Lähtöjen kategorisoiminen antaa tosin hyvän kuvan niin ammattilaisen kun itsenäistyvän nuoren näkökulmasta, ja kuvaa millaisia lähtöjä voi olla. (Vierula ym. 2024, 75-77.)

Hankkeessa pystyttiin kategorisoimaan tutkimuksen analyysin perusteella viisi erilaista julkisesta kodista lähtöä. Ensimmäinen oli kodinomainen lähtö, jossa lähtöä kuvailtiin sujuvaksi kodinomaiseksi lähdöksi. Ennen lähtöä sijaishuollosta itsenäistyminen ja lähtöön valmistautuminen olivat luontevia. Nuori ja sijaishuoltopaikka valmistautuivat aikuistumiseen kuuluvaan itsenäistymiseen ja kotoa pois muuttamiseen. Perhehoidossa muuttaminen pois täysi-ikäisyyden tullessa oli häilyvä raja. Nuoren poismuuttamiseen vaikutti esimerkiksi koulun käyminen tai tuleva armeijaan meno. Sijaishuollon laitos kontekstissa taas lähtöä kuvattiin sujuvina, emotionaalista ja sosiaalista jatkuvuutta osoittavana. Vaikka laitoksesta lähtenyt nuori ei voinut palata takaisin laitokseen niin laitosaikana muodostuneet ihmissuhteet ohjaajiin olivat merkityksellisiä nuorelle muuton jälkeenkin. Toinen lähdön muoto on yhdessä valmisteltu lähtö. Tässä muodossa nuorten kanssa lähtöön valmistauduttiin ammattimaisesti valmentavalla otteella. Valmentamiseen kuului itsenäisten taitojen harjoitteluun kuten suunnitelmallinen kaupassakäynti, siivous, rahankäytön opastusta, ohjausta omien asioidensa hoitamiseen tai ohjausta itsenäiseen asunnon etsimiseen. Ammattilaisilla oli tärkeä rooli nuorten neuvomisessa, ohjaamisessa sekä mukana kulkijan roolissa monien palveluiden, etuuksien ja tukien viidakossa. Onnistuneen siirtymän suunnitelmallisuuden sekä toteutuman varmistamiseksi yhteistyö nuoren vastuu sosiaalityöntekijän kanssa pidettiin merkittävä. Nuoren kanssa yhdessä emotionaalisesti, tiedollisesti sekä oikea-aikaisesti suunniteltu asiakassuunnitelma ennen jälkihuoltoa on hyvin keskeistä. Tiedonsiirtoa nuoresta uudelle jälkihuollon sosiaalityöntekijälle pidettiin tärkeänä. (Vierula ym. 2024, 75-78.)

Kolmas lähdön muoto oli suunnittelematon lähtö. Suunnittelemattomassa lähdössä nuoren oletettu itseohjautuvuus tai oletettu tuen tarve, haasteellinen tilanne tai yhteistyön puute siirtymävaiheen työntekijöiden välillä aiheuttivat epäselvän tilanteen. Lähtöä oli saatettu suunnitella jollain tasolla, mutta eriateinen suunnittelemattomuus leimasi tätä lähdön muotoa. Nuori ei kokenut saavansa riittävästi tietoa, tukea tai valmiuksia selviytyäkseen itsenäisestä asumisesta. Epätietoisuus jälkihuollon palveluista vaikeutti nuorten mielestä kokonaisuuden hahmottamista. Joissain tilanteissa sijaishuoltopaikan käytännöt ja ajankäyttö vaikuttivat heikentävästi nuoren itsenäistymiseen. Neljäntenä lähdön muotona oli äkkilähtö, jossa lähtö sijaishuoltopaikasta tuli pikaisesti, epäselvänä, suunnittelemattomana ja jopa yllättävänä. Tyypillisenä syynä oli yleisesti yksityisen palveluntuottajan laitoslupa, joka on myönnetty vain alle 18-vuotiaiden hoitamiseen. Tällainen juridinen äkkilähtö ei aina huomionnut nuoren tarpeita olivat ne niin sosiaalisia kuin emotionaalisia. Äkkilähdöissä on tiedossa täysi-ikäisyyden johdosta sijaishuollon päättyminen, mutta silti nuoret kokivat tilanteen yhtäkkiä itsenäistymisen vaatimuksena. Omilleen muuttaessa moni koki yksin jäämisen tunteita, jopa emotionaalisesti hylätyksi tulemista. Toisinaan äkkilähdöissä oli myös kyse nuoren

omasta tahdosta muuttaa omilleen sijaishuoltoapaikasta, vaikka jääminen olisi ollut mahdollista. Nuoren vahvan oman toimijuuden myötä hän saattoi hankkia itselleen asunnon ilman sosiaalityöntekijän tai sijaishuoltoapaikan tietämättä siitä. Äkkilähdöstä huolimatta oli nuoren kanssa mahdollista jatkaa suunnitelmallista työskentelyä viranomais- ja läheisverkostossa. Viidentenä lähdön muotona oli hylkäävä lähtö. Hylkäävässä lähdössä nuori oli kokenut, että hän on jäänyt täysin vaille riittävää tukea ja apua. Sosiaalisen ja emotionaalisen tuen, luottamuksellisen suhteen puute jälkihuollossa vaikuttivat katkeroittavasti nuorten kokemaan. Osa koki tulleen täysin hylätyksi. Vanhemmat, puoliso tai entisen sijaishuoltoapaikan aikuiset olivat nuorelle epävirallisia tukiverkostoja, joihin he pystyivät jonkin verran tukeutumaan. (Vierula ym. 2024, 79-84.)

Erityislastenkoti Kaislassa ja Pärskeessä lapsilla on käytössään oma itsenäistymisasunto. Itsenäistymisen taitoja aletaan suunnitelmallisesti harjoitella jo 16-vuotiaasta lähtien. Omaohjaaja työskentelyssä aletaan tehdä tietoista erotyöskentelyä. Erotyöskentely sisältää menneiden muistelua esimerkiksi valokuvien avulla. Itsenäistymisestä, aikuistumisesta, vastuusta sekä jälkihuollosta keskustellaan omaohjattavan kanssa ja häntä tuetaan niin sosiaalisesti ja emotionaalisesti muutokseen. Sijaishuoltolaitoksen yhteydessä oleva itsenäistymisasunto mahdollistaa itsenäistymiseen liittyvien askareiden kuten, ruuanlaiton, asunnon siivoamisen, suunnitelmallisen kaupassakäynnin, arjen toimintojen vahvistamisen sekä yksinolon harjoittelun. Lapsen omaohjaaja tekee itsenäistymissuunnitelman yhdessä nuoren kanssa. Ennen poismuuttoa omaohjaaja huolehtii riittävästä tiedonsiirrosta mahdolliseen jälkihuoltoon. Omaohjaaja auttaa lasta pakkaamisessa ja valmisteleo häntä muuttopäivää varten. Sijoituksen päättyessä lapselle pidetään läksiäiset ja omaohjaajan vuorot suunnitellaan niin, että hän on lähtötilanteessa paikalla. Lapsen kanssa keskustellaan siitä, miten hän toivoo omaohjaajan tai henkilökunnan olevan hänen kanssaan yhteydessä. Jos lapsi on yhteydenpitoa toivonut, niin omaohjaaja on yhteyksissä lapseen sovituksi. (Omaohjaajuus-prosessi 2023.)

7 Kehittämismuotoinen opinnäytetyö

Tässä luvussa esittelen kehittämismuotoisen opinnäytetyöni tarkoituksen ja tavoitteen. Käsitelen menetelmät, joita olen käyttänyt opinnäytetyötäni tehdessäni. Luvun lopussa selvitän kehittämistehtäväni aineiston analyysin toteuttamista ja esittelen sen tuloksia.

Tutkimuksellinen kehittämistyö pyrkii luomaan uutta tietoa tai uudistamaan käytäntöjä. Käytännön työssä saattaa esiintyä ongelmia, joita tutkimuksellinen kehittämistyö pyrkii ratkaisemaan. Kehittämisen tueksi kerätään tietoa systemaattisesti sekä käytännöstä että teoriasta. Tietoa tulee analysoida kriittisesti. Kehittämistyössä aktiivinen vuorovaikutus eri toimijoiden välillä synnyttää kehitettävää tuotosta, jota esitetään eri vaiheissa toimijoille. Monipuolisten menetelmien käyttäminen varmistaa laadukkaan tutkimuksellisen kehittämistyön. Ero

tieteellisen tutkimuksen ja tutkimuksellisen kehittämistyön välillä on se, että jälkimmäisestä tavasta voidaan saada aikaan käytännön parannuksia ja ratkaisuja. (Ojasalo, Moilanen & Rita-lahti 2018,18.)

Tämä kehittämistyön lähestymistapa sopii opinnäytetyöhöni, koska työelämäkumppanilla on jo olemassa omaohjaukseen liittyvä prosessi sekä materiaali, mutta sitä on hyvä tarkastella uuden tiedon, työntekijöiden sekä löydetyn tiedon ja empiiristen kokemusten kautta. Näin voimme uudistaa käytäntöjä ja luoda prosessia toimivammaksi sekä vastaamaan aikaansa.

7.1 Kehittämistehtävän tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyöni tarkoituksena on laatia omaohjaajan manuaali Pelastakaa Lapset ry:n erityislastenkoti Kaislan ja Pärskeen työssä oleville ja uusille työntekijöille heidän työnsä sekä pe-rehdytyksen tueksi. Tavoitteenani on tuottaa lisää tietoa työntekijöille omaohjauksesta pe-rehdytysvaiheessa sekä syventää työntekijöiden osaamista omaohjaajana. Tavoitteena opin-näytetyössä oli myös oma oppimisprosessini sekä ammatillinen kehittymiseni. Kehittämistyötä tarkastellaan tutkitun tiedon sekä yksiköiden teoreettisen hoitoajatuksen sekä viitekehyksen kannalta. Opinnäytetyössäni kuvaan omaohjauksen prosessia tarkemmin sekä kartoitan mah-dollisia haasteita sekä kehityksen mahdollisuuksia. Tämän opinnäytetyön työelämän kehittä-mistyö on tärkeä toteuttaa, jotta jo työssä olevat ja uudet työntekijät saisivat työlleen tukea ja niin, että se edistäisi ajankohtaisen tiedon saatavuutta omaohjaaja suhteesta ja sen kehittä-misestä.

Omaohjaajan manuaalista hyötyy Pelastakaa Lapset ry:n koko organisaatio, minä itse oppijana sekä muut mahdolliset henkilöt että lastensuojelun muilla työkentillä työskentelevät henkilöt, jotka etsivät tietoa omaohjauksesta oman työn kehittämisen tai oppimisen tueksi. Omaohjaa-jan manuaali luo työyhteisölle lisäarvoa sekä edistää laadukasta hoitoa että kasvatusta sijais-huoltolaitoksessa.

7.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön menetelmät

Laadullinen tutkimusote määrittelee opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja. Menetelmien valinnassa pohdin, millaista tietoa tarvitsen ja mihin aion sitä käyttää. Opinnäytetyössäni käy-tettiin teemahaastattelua, sisällönanalyysia aineiston tiedonkeruuseen ja omaohjaajamanuaalin palautekyselyä. Teemahaastatteluiden aineistoa tullaan hyödyntämään omaohjaajan ma-nuaalissa.

Toimintatutkimus on kvalitatiivinen lähestymistapa, joka mahdollistaa osallistavan otteen. Osallistavan menetelmän kuten haastattelun avulla pystytään saamaan syvempää ymmärrystä aiheesta. Organisaation toimijoiden sekä työntekijöiden hiljainen tieto, ammattitaito sekä kokemus tuo kehittämistyölle uutta näkökulmaa. (Ojasalo ym. 2018, 58-62.) Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa kysymykset on laadittu ennakkoon, mutta haastattelija voi vaihdella niiden järjestystä, kysyä tarkentavia kysymyksiä tai jättää esittämättä kysymyksiä. Puolistrukturoitu haastattelu on sallivampi, kuin täysin strukturoitu haastattelu ja se perustuu haastattelijan sekä haastateltavan väliseen vuorovaikutukseen että luottamukseen. Haastattelussa tutkitaan jonkin ilmiön merkitystä osallistujille. Teemahaastattelu kannattaa nauhoittaa, jotta haastattelija pystyy täysin keskittymään haastateltavan sanattomaan viestintään sekä tulosten litterointi on sujuvampaa. Tulosten litteroinnissa kirjoitetaan puhtaaksi haastattelu, jotta analysointi voi alkaa. Analysoinnissa haastattelun tulokset pyritään teemoittaa ja niistä pyritään löytämään yhtäläisyyksiä teoriaan. Teema-alueiden asiat sekä ilmiöt tulisivat olla samoja, joita eri haastateltavat nostavat esiin haastattelussa. (Ojasalo ym. 2018, 106-111.) Opinnäytetyöni teemahaastatteluissa (kuvio 1) oli viisi teemaa.

Teemahaastattelu teemat

Kuvio 1: Haastattelun teemat

Opinnäytetyöni toisena menetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineiston analyysin voi jakaa kolmevaiheiseksi prosessiksi Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tässä vaiheessa haastatteluita kuunnellaan ja ne kirjoitetaan sanasanalta. Aineistoon perehdytään kuunnellen ja lukien sisältöä. Redusoinnissa karsitaan kaikki turha sisältö. Prosessin toisessa vaiheessa aloitetaan aineiston

ryhmittely eli klusterointi. Aineistosta etsitään pelkistettyjä ilmauksia ja alleviivataan ne. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset listataan ja tästä listasta etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely/yhdistäminen muodostaa erilaisia alaluokkia. Seuraavaksi alaluokkia yhdistellään ja niistä muodostetaan yläluokkia. Yläluokkien yhdistäminen johtaa pääluokkiin, jolloin voidaan muodostaa kokoavia käsitteitä. Alkuperäisilmaisuus voi olla esimerkiksi ”Puhuttiin tulevaisuudesta mun omaohjaajan kanssa, keskusteltiin mitä mä jatkossa tulen tekemään ja mitä mä haluaisin tulevaisuudelta.” Tästä voidaan pelkistää keskustelu tulevaisuudesta, mitä tulee tekemään ja mitä haluaa tulevaisuudelta. Klusterointi vaiheessa tästä voidaan luoda pelkistetyn ilmauksen aito kuuntelu avulla alaluokka kommunikointi. Toisena esimerkkinä pelkistetty ilmaisuus tulevaisuuden suunnittelu voidaan luoda alaluokka toivon vahvistaminen. Alaluokkiin jaon jälkeen abstrahointi menisi näin alaluokka toivon vahvistaminen jaoteltaisiin yläluokkaan tulevaisuuteen rohkaiseminen ja siitä pääluokkaan henkinen tukeminen. Analyysin kaikissa vaiheissa tutkija pyrki ymmärtämään tutkittavien näkökulmastaan. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistetään käsitteitä ja näin ollen saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-127.)

Kolmantena menetelmänä käytin palautekyselyä omaohjaaja manuaalista. Kyselyn tarkoituksena oli saada palautetta ja kehittämisehdotuksia sen parantamiseksi. Kyselyn vastauksien perusteella pystyin mittaamaan tuotoksen vaikuttavuutta, käytettävyyttä sekä hyödyllisyyttä käyttäjien näkökulmasta. Kyselytutkimuksen tekeminen liittyy myös olennaisesti palvelumuo-
toiluun, josta kerron luvussa 11. Kyselytutkimuksen vastausten perusteella sain omaohjaaja manuaalista kehittävästä palautetta. Pidin työelämäkumppanien kanssa palautekeskustelun opinnäytetyöstäni sekä omaohjaaja manuaalista.

7.3 Kehittämistyön aineiston analyysin tulokset

Haastattelin opinnäytetyötäni varten erityislastenkoti Pärskeen ja Kaislan omaohjaajia. Haastatteluihin osallistui kahdeksan omaohjaajaa. He osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti. Toteutin haastattelut yksilö teemahaastatteluina. Haastateltavien vastausten anonymiteetin takaamiseksi kategorisoin haastateltavat kahteen eri ryhmään lastensuojelun työkokemuksen sekä omaohjaus työkokemuksen mukaisesti. Haastateltavien työkokemus lastensuojelualalla oli laaja, ja se vaihteli parista vuodesta 20 vuoteen. Ensimmäinen ryhmä oli työskennellyt lastensuojelussa keskimäärin alle kolme vuotta ja kokemusta omaohjauksesta heillä oli alle 2,5 vuotta. Toinen ryhmä oli ollut lastensuojelutyössä yli kolme vuotta ja työkokemusta omaohjauksesta heillä oli yli kolme vuotta. Hyödynsin haastatteluiden aineistoa monipuolisesti omaohjaaja manuaalin teossa sekä opinnäytetyössäni. Omaohjaaja manuaaliin keräsin haastateltavien tietoa erilaisista prosesseista, asioita, joita he pitivät tärkeinä toimiessaan lapsen kanssa sekä millaisia asioita he itse toivoivat manuaaliin ja kokisivat hyödylliseksi.

Toteutin kehittämistyön aineiston sisällönanalyysin kolmivaiheisena prosessina Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan. Kuviossa kaksi esitän otteen tekemästani sisällönanalyysistä.

Aineiston sisällön analyysi			
Millä tavoin omaohjaaja rakentaa luottamuksellisen suhteen lapseen?			
Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Päälouokka
"tavallaan sekun aikansa toki ottaa et mitään luottamusta voi syntyä"	Luottamus suhteen rakentaminen vie aikaa	Ajallinen prosessi	
"sanonta rakkaus on rajoja, et alussahan ollaan paljon lempeämpiä ja jossain kohti kun aikaa olee"	Eriaiset vaiheet luottamussuhteessa	Luottamussuhteen syntyminen	Aikaavieva prosessi
"onks se sit joku yhteinen kosketuspinta mikä sieltä löytyy"	Yhteinen kosketuspinta	Toiminnallisuuden kautta	
"se että jo hoidat sen asioita ja vietät sen kanssa aikaa"	Asioiden hoitaminen ja ajan viettäminen	Yhteinen aika	Yhteenkuuluvuuden tunne
"Lahdetään tutustumaan ja selvittämään niitä kiinnostuksen kohteita."	Lapseen tutustuminen	Tutustuminen	Toiminnallisuus
"Ihan rauhassa, katsellaan ja tunnustellaan miten vastapuoli ottaa"	Ruuhallinen vuorovaikutus	Ruuhassa eteneminen	
"olemalla läsnä ja kuuntelemalla ja olemalla"	Kuunnella ja viettää aikaa lapsen kanssa	Terapeuttinen läsnäolo	
"Ruhhallinen tutustuminen ja sellainen ruuhallinen läsnäolo"	Ruuhallinen läsnäolo	Aito kiinnostuneisuus	Läsnäolo
"että on saatavilla että jos ei tuu kovin likelle niin on läsnä siinä"	On saatavilla kun tarvitaan	On läsnä	Aitous
"Viettämillä hänen kanssaan paljon aikaa ja olemalla oikeesti kiinnostunut hänen asioistaan"	On kiinnostunut aidosti lapsesta		Taito kuunnella
"on läsnä lapselle kun se sitä tarvitsee ja taas turvallinen aikuinen ja helposti lähestyttävä"	Helposti lähestyttävä		
"Itse ajattelen et on oma itsenä"	Oma persoona	Empatia	
"et koitan työskennellä omana itsenäni niin paljon kun pystyy et homma pysyy ammatillisena"	Aito minä	Vuorovaikutus	Turvallisuus
"on läsnä lapselle kun se sitä tarvitsee ja taas turvallinen aikuinen ja helposti lähestyttävä"	Turvallinen aikuinen	Omaohjaajan turvallisuus	
"lapsi pääsee vaikuttamaan niihin omiin juttuihin niin siitä se luottamus lähtee"	Lapsi voi vaikuttaa omiin asioihin	Vaikuttamis mahdollisuus	Osallisuus
"Mukavalla meiningillä"	Hyvä ilmapiiri	Avoim ilmapiiri	Toivon vahvistaminen
"Kyllä luulen et se lähtee siitä ensi kohtaamisesta"	Ensi kohtaamisen tärkeys	Kommunikointi	
"on tosi tärkeää et se mitä lupaat niin pitää."	Lupauksien pitäminen	On luotettava	
"jos sanoo et tämä asia hoidetaan kuntoon niin se todella hoidetaan kuntoon"	Asioiden hoitaminen	Hoittaa asiat kunnilalla loppuun asti	Luottamuksellisuus
"Pitää sanansa niin uskon, että siitä se luottamus syntyy kun se nuori näkee et ne asiat hoidetaan mitä aikuinen lupaa."	Pitää sanansa	Sanojensa mittainen	

Kuvio 2: Ote aineiston sisällönanalyysistä

Kuvio kaksi esittää kysymyksen, johon haastateltavat vastasivat. Kysymys oli, että miten omaohjaaja rakentaa luottamuksellisen suhteen lapseen. Poimin haastattelun vastauksista pelkistetyt ilmaukset ja jätin kaiken muun tarpeettoman pois. Tämän jälkeen klusteroin pelkistetyt ilmaukset ja muodostin niistä alaluokkia. Tämän jälkeen muodostin pääloukat. Vastaus kysymykseeni oli aineiston perusteella seuraava: Omaohjaaja rakentaa luottamuksellisen suhteen läsnäololla, aitoudella, kuuntelemalla, luottamuksellisuudella sekä toiminnallisuudella. Luottamuksellinen suhde, jonka luominen on aikaa vievä prosessi sekä alkuvaihe on intensiivinen, rakentuu toiminnallisuuden, toivon vahvistamisen, yhteenkuuluvuuden sekä osallisuuden kautta.

Haastattelun aineiston sisällönanalyysin avulla sain tietoa omaohjaajien kokemista haasteista sekä omaohjauksen kehittämiskohteista. Omaohjaajasuhdetta molemmat ryhmät pitivät hyvin merkityksellisenä lapsen elämässä. Molempien ryhmien vastaukset olivat samankaltaisia, tosin osa ajatteli, että omaohjaajasuhde ei ole enää rikkomaton pyhä suhde. Jos lapsi muodostaa luottamuksellisen suhteen yksikön toiseen aikuiseen niin, sille annettiin mahdollisuus kehittyä syvemmäksi mahdollisen omaohjaaja vaihdoksen myötä. Omaohjaajasuhdetta kuvailtiin

asiantuntijarooliksi, jossa omaohjaaja tietää tarkalleen lapsensa asiat ja hoitaa niitä moniammatillisen verkoston kanssa. Molemmat ryhmät kokivat, että toiminnallisuus oli heille ominaisin työskentelytapa lapsen kanssa. Osa haastateltavista kertoi, että keskustelu ja vuorovaikutus lapsen kanssa auttavat selvittämään, mistä lapsi pitää ja siten he löytävät yhteisen keskustuspinnan toiminnallisuuteen. Omaohjaajia motivoi haastatteluiden mukaan pienet onnistumisen arjessa. Molemmat ryhmät kokivat lapsen etenemisen asetetuissa tavoitteissa, vaikka vain hieman hyvin merkitykselliseksi. (Anonyymit haastattelut 2024.)

Haastatteluiden perusteella omaohjaajat olivat kokeneet seuraavia haasteita: yhteistyöhaasteet perheen kanssa, oma riittämättömyyden tunne, lapsen ikäkausien eri kehitysvaiheiden aiheuttamat haasteet ja kuinka niihin pystyy vastaamaan, riittämättömät resurssit, haasteet henkilökemioissa lapsen kanssa, lapsen passiivisuus sekä omien vaikeiden tunteiden käsittely. Osa haastateltavista koki turhautuneisuutta tilanteissa, joissa lapsen kanssa kokeiltu on kaikkia toimintamalleja, mutta tilanne ei silti etene. Haasteltavien ryhmissä ei ilmennyt huomattavia vastuseroja, mutta toisessa ryhmässä, jossa oli pidempi työhistoria tuli selkeämmin esille oman ammatillisen minän pohdintaa. Molemmat ryhmät kokivat saavansa tukea omaohjaaja-työskentelyyn. He kuvailivat työyhteisönsä ilmapiirin olevan avoin, keskusteleva, auttava ja toisiaan tukeva. Toinen ryhmä nosti esille yksilötyönohjauksen, jonka he kokivat todella hyödylliseksi oman kehittymisen sekä haasteiden purkamisen kannalta. Haastateltavat kokivat saavansa tukea omilta esihenkilöiltään sekä yksiköiden johtajalta. Osa haastateltavista koki, ettei organisaation tuki ollut riittävää vaan tukea sai vain omassa yksikössään. Haastatteluiden mukaan organisaatio tarjoaa tukea omaohjaukseen ryhmätyönohjauksen, yksilötyönohjauksen, ylilääkärin konsultoinnin, erilaisten koulutusten ja kurssien avulla sekä mahdollistamalla resurssit omaohjaaja-työhön. Haastateltavat pohtivat työntekijöiden vaihtuvuutta laitostyössä. Monet kokivat, että nykyaikana työntekijät eivät sitoudu samalla tavalla vuosikausiksi työhön kuin ennen, mikä aiheuttaa nopeitakin resurssi vajeita sekä haavoittuvuuksia työssä. (Anonyymit haastattelut 2024.)

Haastatteluissa omaohjaajat ilmaisivat työssään muutamia kehityskohteita. Omaohjaaja-työtä haluttiin kehittää suunnitelmallisemmaksi, yhtenäisillä toimintavoilla varustetuksi sekä hyvin resursoituksi, jotta olisi aikaa tehdä lapsen kanssa enemmän yksilöllistä työtä. Haastateltavat pohtivat kehittämismahdollisuuksia esimerkiksi omaohjauksen työpari toiminnassa, omaohjauksen reflektoinnissa, kirjaamisen merkityksellisyydestä työn näkyväksi tekemiseksi ja toisilta oppimisen paikkana. Monet haastateltavista kokivat, että olisi hyödyllistä päästä keskustelemaan omaohjaukseen liittyvistä teemoista toisen yksikön tai koko organisaation yksiköiden omaohjaajien kanssa. Oman ammattitaidon kehittäminen koettiin tarpeelliseksi. Osa haastateltavista taas koki, etteivät he kehittäisi mitään vaan tällä hetkellä organisaatio sekä työyhteisö tarjoaa mahdollisimman parhaat puitteet työhön. Haastatteluiden perusteella organisaation tasolla omaohjausta voitaisiin kehittää riittävällä resursoinnilla, lisäämällä omaohjaus koulutuksia sekä pohtimalla organisaation tasolla, kuinka asiantuntijuuden

tiedonsiirtoa voitaisiin saada kestävämmäksi henkilöstömuutoksista huolimatta. Haastateltavat ajattelivat omaohjauksen tulevaisuuden näkymän olevan työläämpää kirjallisten työtehtävien lisääntyessä, vastuullisempaa ja moni pelkäsi, että lapsen kanssa vietettävä aika vähentyy. Haastateltavat pohtivat myös digitalisaation vaikutusta työhönsä sekä lasten moninaisten haasteiden lisääntymistä. Perustyön he eivät uskoneet muuttuvat paljoakaan, saati ollenkaan. Moni haastateltava pohti lastensuojelulain mahdollisia muutoksia ja kuinka ne mahdollisesti vaikuttavat heidän työhönsä. (Anonyymit haastattelut 2024.)

8 Omaohjaajan manuaali

Tässä luvussa käsittelen kehittämismuotoisen opinnäytetyön prosessia konstruktivisen mallin kautta. Toiseksi esittelen palvelumuotoilun prosessia sekä opinnäytetyöni eri vaiheita. Tämän luvun lopussa esittelen työelämäkumppanille tekemääni omaohjaaja manuaalia ja keräämäni palautetta siitä. Manuaali rakentuu teoriasta, erilaisista työprosesseista, työmenetelmistä ja lapsen kohtaamiseen liittyvistä asioista.

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön prosessissa on käytetty konstruktivista mallia. Konstruktivinen malli on Salosen (2012) luoma kehittämistoiminnan malli. Tässä mallissa Salonen on yhdistänyt spiraalimallin sekä lineaarisen mallin vahvuuksia ja kehittämistoiminnan logiikkaa. Konstruktivinen malli koostuu kehittämishankkeen huolellisesta suunnittelusta, monipuolisesta menetelmäosaamisesta, osallisuudesta toiminnassa oppimisesta, tutkimuksellisesta kehittämisosotteesta ja hankkeen vaiheistuksesta. Mallin aloitusvaihe sisältää kehittämistarpeen, alustavan kehittämistehtävän, ajatuksen toimijoista sekä toimintaympäristön. Kaikki nämä linjaavat tulevan hankkeen suunnan. Aloitusvaiheessa on tärkeää keskustella toimijoiden kanssa asioista, joilla on merkitystä työskentelyn onnistumiseen. Suunnitteluvaiheessa hankkeen idea kirkastetaan. Hankkeesta tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma, jossa ilmenevät tavoitteet, menetelmät, vaiheet, ympäristö, toimijoiden avainhenkilöt, vastuut, tehtävät sekä dokumentoinnin luotettava käsittely. Suunnitteluvaiheen työskentelyn on oltava mahdollisimman huolellisesti suunniteltua, joskin sitä voi ajoittain aina suunnitella tarkasti osittain. Esivaihe konstruktivisessa mallissa koostuu nopeasta kentälle siirtymisestä, jossa organisoidaan yhdessä tulevaa työskentelyä. Tämä vaihe voi olla verrattain lyhyt mutta nopeatempoinen. Työstövaiheessa tehdään käytännön toteutus. Työstövaihe on kaikkein pisin sekä vaativin vaihe suunnitteluvaiheen jälkeen. Siinä konkretisoituu suunnitelman käytäntöön vieminen. Tässä vaiheessa kaikki hankkeen osatekijät tulevat käytännössä toteutuneeksi. Esimerkiksi toimijoiden vastuu ja heidän roolinsa hankkeessa, menetelmien käyttäminen ja materiaalien ja aineistojen hyödyntäminen konkreettiseksi kirjoitukseksi, äänitteeksi tai kuviksi realisoituvat. Työstövaiheeseen kuuluu oppimisprosessi, jossa hankkeen vastaava henkilö oppii toiminnan kautta ammatillisesti. Työstämisen vaiheessa monet ammatilliset ominaisuudet aktivoituvat kuten suunnitelmallisuus, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus ja epävarmuuden sieto. Tässä

vaiheessa saatu ohjaus sekä vertaistuki ovat ammatillisen kehittymisen kannalta hyvin olennaisia. (Salonen 2013, 16-20.)

Seuraavana vaiheena on tarkistus. Tarkistus kuuluu jokaiseen konstruktiivisen mallin vaiheeseen, mutta Salonen on erottanut sen, koska sen avulla voidaan tunnustaa paremmin sen tärkeä roolin osana kehittämishanketta. Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat yhdessä syntyvää tuotosta ja palauttavat sen takaisin mahdollisesti työstövaiheeseen tai siirtävät sen viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaiheessa, jossa tuotosta hiotaan ja karsitaan, voi olla mukana muitakin hankkeeseen sitoutuneita henkilöitä. Tässä vaiheessa tuotos esitellään esimerkiksi sen käyttäjille tai työntekijöille. Viimeistelyvaihe voi kestää yllättävän kauan, koska siinä viimeistellään nimensä mukaisesti tuotos sekä kehittämishankeraportti. Viimeinen vaihe on valmiin tuotoksen esittely, päätös ja sen levittäminen. Kehittämishanke on saavuttanut viimeisen vaiheen, jossa se on valmis. Tuotosta, joka on syntynyt kehittämishankkeen tuloksena, voidaan nyt levittää erikseen sovittujen käyttöoikeuksien mukaisesti. (Salonen 2013, 16-20.)

Palvelumuotoilun avulla voidaan suunnitella ja toteuttaa palveluita. Se on työmenetelmä, joka tarjoaa visuaalisen, käytännönläheisen kehittämisen menetelmän asiakkaan ja sidosryhmien välillä. Tarve-pohjainen ja oikea-aikainen palvelumuotoilu ottaa huomioon koko palvelun tuottamisen kaaren alusta loppuun. Palvelumuotoilu on kustannustehokasta, asiakkaan tarpeet huomioonottavaa ja se luo parempia palveluita asiakkaille. Sosiaalipalveluiden on tärkeä tuottaa asiakkaalle laadukasta palvelua tarpeeksi lähellä. Palvelumuotoilun lähtökohtana on luoda palveluita tai muotoilla palveluita, joiden avulla voidaan vastata asiakkaiden tarpeisiin. Erialaisten työmenetelmät, kuten asiakasymmärrys, yhteiskehittäminen, visuaalisuus ja iteratiivisuus, kuuluvat palvelumuotoilun ydintoimintaan. Asiakasymmärryksen avulla pystytään lisää ymmärrystä asiakkaan syvemmistä tarpeista, toiveista ja tavoitteista palvelusta saatujen kokemusten kautta. Yhteiskehittäminen mahdollistaa sen, että jokainen palvelun kehittämiseen osallistuvan henkilön ajatukset voidaan tuoda esille. Se on avointa ja tasavertaista. Iteratiivisuus taas on sitä, että tilanteessa, jossa palvelun osa tai ratkaisu vaatii muokkauksia, sitä kehitetään sekä muokataan, kunnes tulos kelpuutetaan. Visuaalisuuden avulla, joka on konkreettista materiaalia, työn ja toiminnan suunnittelu helpottuu. (Ahonen 2019 7-9, 15 & 37-38.)

Palvelumuotoitusprosessi koostuu eri vaiheista. Ensimmäinen vaihe on määrittely. Määrittelyn tavoitteena on luoda ymmärrys palvelun tuottavasta organisaatiosta ja sen tavoitteista. Määrittelyn keskeinen kysymys on mitä ongelmaa ollaan ratkaisemassa. Prosessin toinen vaihe on tutkimus. Tutkimuksen avulla saadaan hahmotettua paremmin tietoa kehittämiskohteesta, käyttäjän tarpeista, toimintaympäristöstä sekä resursseista. Palvelun tarjoajan strategiset tavoitteet täsmentyvät tällöin. Tämän jälkeen päästään suunnitteluvaiheeseen, jossa ideoidaan sekä konseptoidaan vaihtoehtoisia ratkaisuja. Konsepteja testataan asiakkaan kanssa ja niistä paras ratkaisu valitaan. Suunnitteluvaiheessa määritellään mittarit palvelun tuottamiseen ja

sen seuraamiseen. Palvelumuotoprosessi jatkuu itse palvelutuotannolla. Palvelu viedään markkinoille asiakkaiden testattavaksi ja kehitettäväksi. Viimeinen vaihe palvelutuotannon prosessissa on arviointi. Arvioinnissa arvioidaan onnistumista ja palvelun toteutumista mitataan. Palvelua voidaan myös hienosäätää vielä saatujen kokemusten mukaan. (Tuulaniemi 2011, 56.)

8.1 Ideointi-, suunnittelu- ja toteutusvaihe

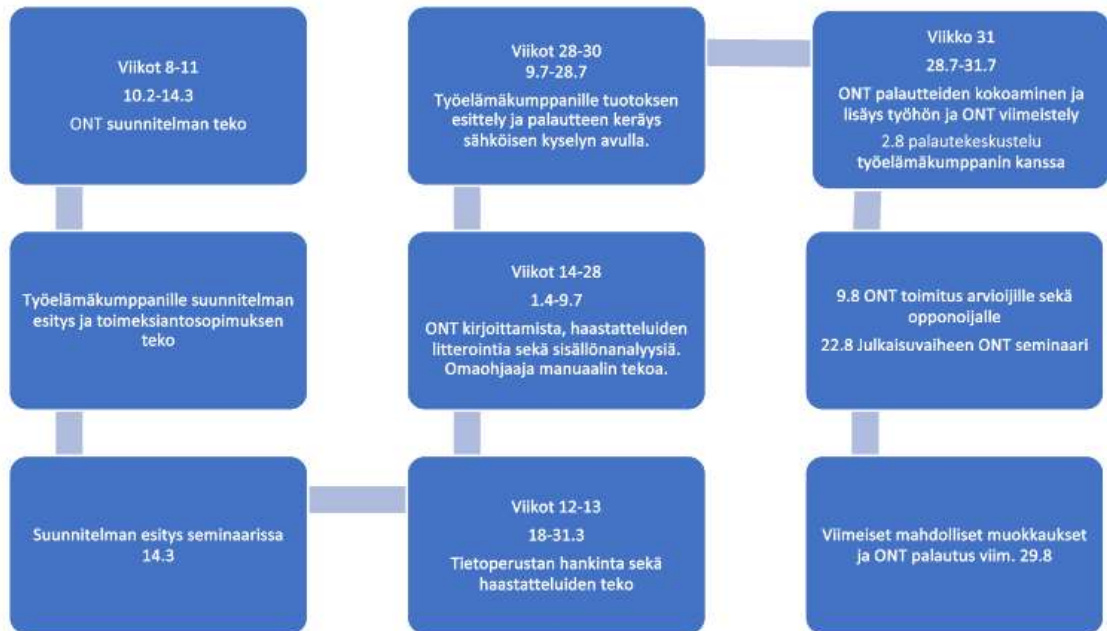
Ideointi- ja suunnitteluvaiheeseen olin varannut paljon aikaa. Koin, että huolellinen suunnittelu kannattaa. Ideointi-vaiheessa keskustelin yksikön vastaavan ohjaajan sekä molempien yksiköiden yhteisen johtajan kanssa. Tässä vaiheessa esittelin lopullisen ideani työelämäkumppanille varmistaakseni, että opinnäytetyöni aihe vastaa sitä mielikuvaa, joka heillä oli alustavasta työstäni.

Suunnitteluvaiheessa tutkin aiheitani monipuolisesti, etsin tietoa erilaisista aineistoista sekä tutkin jo aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä sekä väitöskirjoja. Omaohjaaja-teemasta löytyi opinnäytetöitä sekä muitakin erilaisia lähteitä kattavasti. Seuraavaksi suunnittelin aikataulun eri vaiheisiin ja siirryin toteutusvaiheeseen.

Opinnäytetyöni toteutuksen aikataulu (kuviokuva 3) eteni seuraavasti. Viikoilla 8-11 tein opinnäytetyön suunnitelman ja palautin sen opinnäytetyötäni ohjaavalle opettajalle. Näillä viikoilla tapasin vielä työelämän edustajaa ja esittelin suunnitelmani heille. Esittelin opinnäytetyöni suunnitelman seminaarissa 14.3.2024. Tämän jälkeen viikoilla 12-13 rakensin tietoperustaa sekä haastattelin omaohjaajia. Viikoilla 14-28 kirjoitin opinnäytetyötä, litteroin haastatteluita, aineiston sisällönanalyysiä sekä tein omaohjaaja manuaalia. Esittelin syntyneet materiaalit työelämäkumppanille 9.7.2024. Tein sähköisen palautekyselyn Kaislan ja Pärskeen työntekijöille ajalle 21.-26.7.2024, jossa pyysin heiltä palautetta sekä kehitysehdotuksia omaohjaaja manuaaliin. Viikolla 31 kokosin palautteen ja muokkasin omaohjaaja manuaalia sekä viimeistelin opinnäytetyötäni. Palautin omaohjaamanuaalin sekä opinnäytetyöni työelämänedustajalle tarkistukseen. Pidin työelämänedustajien, molempien yksiköiden Kaislan ja Pärskeen vastaavien ohjaajien kanssa palautekeskustelun 2.8.2024. Lisäsin työelämänedustajan palautteen opinnäytetyöhöni.

Palautin opinnäytetyöni arvioijalle 9.8.2024. Tämän jälkeen opinnäytetyön ohjaajani luvalla ilmoittaudivin seminaariin. Toimitin samana päivänä opinnäytetyön toiselle arvioijalle ja opponentille. Osallistuin opinnäytetyöseminariin 22.8.2024 ja esittelin työni. Seminaarin jälkeen palautin opinnäytetyöni arvioitavaksi.

Aikataulu

Kuvio 3: Opinnäytetyön aikataulu

8.2 Manuaali omaohjaajalle

Manuaalin toteutus tapahtui kokoamalla jo olemassa olevasta aineistoista tietoa ja lisäämällä uutta tutkimus- sekä menetelmätietoa uuteen versioon. Työntekijöiden haastatteluiden avulla otin huomioon tietoa sekä käytäntöjä, jotka he ovat havainneet omassa työssään hyväksi. Toteutusvaiheessa haastattelin työelämäkumppanin omaohjaajia. Sain omaohjaajien haastatteluiden avulla paljon kattavaa tietoa siitä, mitä omaohjaajat toivoivat manuaalin sisältävän, millaisista teemoista he hyötyisivät eniten ja mitä asioita he kaipasivat oman työn tueksi.

Toteutusvaiheessa suunnittelin manuaalin rungon sisällysluettelon avulla. Tämän jälkeen aloin työstämään manuaalia ja keräsin aineiston avulla teemoihin sisältöä. Toteutusvaiheessa otin huomioon, millaisessa muodossa manuaalia käytetään. Manuaalia kirjoittaessani pohdin, kuinka välttämättä haastatteluissa ilmenneen haasteen siitä, että manuaalista tulisi yleispätevämpi teos kuin hyvin tarkka ja kirjaimellisesti noudatettava manuaali. Kirjoittaessani toin esille, että omaohjaus työ on yksilöllistä, jokaisesta lapsesta riippuvaa työtä sekä työprosessit ovat mukautuvia. Kehotus ajatella manuaalia enemmän työkalupakkina oman ammattitaidon kehittämiseksi oli lähestymistapani manuaalissa monen eri teeman kohdalla.

Toteutin manuaalin word-pohjalle. Ajattelin, että jatkossa on tärkeää tiedoston helppo muokattavuus. Työ ja prosessit muuttuvat ajan saatossa ja oletettavasti päivityksiä on odotettavissa tulevaisuudessa. Otin huomioon manuaalissa myös visuaalisen ilmeen erilaisten kuvien avulla. Lähes jokaisen osion lopusta manuaalissa löytyy vinkkiosio (kuva 4), jolla toin esille mahdollisia menetelmiä, ajankohtaista tietoa, oppaita tai asian, jota omaohjaaja voi pohtia. Mielestäni tämä vinkkiosio toi manuaaliin interaktiivisuutta, mielenkiintoa, syvyyttä sekä vahvasti työkalupakkimaista lähestymistapaa.

9 Vuorovaikutuksen vahvistaminen

Hoito- ja kasvatusyhteisössä sekä omaohjauksessa suhdekeskeinen työorientaatio, joka perustuu vuorovaikutukselle ja välittämiselle on perustehtävän ydintä. Sen avulla pyritään oppimaan psyykkistä läsnäoloa ja yhteydessä olemista toiseen ihmiseen. Tätä voidaan kutsua kohtaamisen pedagogiikaksi. Sen perusydintä ovat: halu ymmärtää ja arvostaa toista sellaisenaan, halu ja kyky olla psyykkisesti läsnä kohtaamisissa, edistää hyvää vuorovaikutuksella, kuunnella, vastavuoroisten sisäisten kokemusten jakaminen sekä pyrkimys molemminpuoliseen psyykkisen hyvinolon ja yhteyden kokemuksen kohtaamisissa. (Uusitalo 2015, 44-45.)

Taito olla psyykkisesti läsnä dialogisessa suhteessa, jossa avoimuus niin omien tunteiden kuin toisen tunteille, kokemuksille, ajatuksille ja tulkinnoille on tärkeä osa psykososiaalisia taitoja. Näitä taitoja voi oppia vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kiinnostuksen osoittaminen lapsen tai nuoren omiin ajatuksiin, kokemuksiin, erilaisiin tunteisiin ja niiden kuunteleminen vahvistavat suhteessa olemista sekä luo mahdollisuuden voimaantumiseen sekä terapeuttille kohtaamiselle. (Uusitalo 2015, 44-45.)

MLL nuorisotyö sivuilla on paljon harjoituksia, joita voi omaohjattavan kanssa tehdä. Läsnäolo, yhteinen tekeminen ja keskustelu vahvistavat vuorovaikutusta välillänne. Tässä linkki harjoituksiin: <https://www.mll.fi/task-target-group/nuorisotyö/>

Kuva 4: Ote omaohjaajamanuaalin vinkkiosioista luvusta yhdeksän

Sisällysluettelo (kuva 7) on jaettu seuraaviin lukuihin: johdanto, hoito- ja kasvatustyö lastensuojelulaitoksessa, työprosessi sijoituksen alussa, työprosessi sijoituksen aikana, dokumentointi, sijaishuollon päättymisen, lapsen osallisuuden ja vuorovaikutuksen vahvistaminen, lapsen voimavarojen vahvistaminen, sensitiivinen kohtaaminen, toiminnallisuus omaohjauksessa sekä vahvuusperustainen ja ratkaisukeskeinen työote.

1	Johdanto	3
2	Hoito- ja kasvatustyö lastensuojelulaitoksessa	4
2.1	Kiintymyssuhde omaohjauksessa	4
2.2	Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksessa	5
2.3	Omaohjaajatyö lastensuojelulaitoksessa	6
2.4	Omaohjaaja tunnit	9
2.5	Omaohjauksen haasteet	9
2.6	Työnohjaus	11
2.7	Omaohjaajan vuosikello	11
3	Työprosessi sijoituksen alkuvaiheessa	12
3.1	Asiakassuunnitelma	14
3.2	Alkuhaastattelu ja hyvän kohtelun suunnitelma	14
3.3	Verkostokartta työvälineenä	15
3.4	Hoito- ja kasvatussuunnitelma	16
4	Työprosessi sijoituksen aikana	17
4.1	Lapsen terveys ja lääkitys	17
4.2	Konsultaatio	18
4.3	Kasvatuskokous	19
4.4	Viikko- ja kuukausiraha	19
4.5	Hankinnat lapselle	19
4.6	Yhteistyö koulun kanssa	20
4.7	Verkostotyö	20
4.8	Perhetyö sijoituksen aikana	21
4.9	Lapsen kotiharjoittelut	22
4.10	Rajoitukset	23
5	Dokumentointi	24
5.1	Sijaishuollon koosteraportti	25
5.2	Laatupoikkeama kooste	26
5.3	Kasvatuskokous	26
6	Sijaishuollon päättymisen	26
6.1	Nuoren itsenäistyminen	27
7	Lapsen osallisuuden vahvistaminen	28
8	Vuorovaikutuksen vahvistaminen	31
9	Lapsen voimavarojen vahvistaminen	31
10	Sensitiivinen kohtaaminen	33
11	Toiminnallisuus omaohjauksessa	36
12	Vahvuusperustainen ja ratkaisukeskeinen työote	37
	Lähteet	40

Kuva 5: Omaohjaaja manuaalin sisällysluettelo

Manuaalin alussa esittelin hoito- ja kasvatustyön teoreettisia lähtökohtia. Kaislassa ja Pärskeessä omaohjaaja työskentely, yhteisöllisyys sekä kiintymyssuhde ajattelu ovat keskeisimmät teoreettiset lähtökohdat. Kuvassa kahdeksan esittelen Kaislan ja Pärskeen omaohjaajien ajatuksia siitä, millainen on hyvä ohjaaja. Lisäsin tämän omaohjaaja manuaaliin, koska se havainnoi hyvin omaohjaajien ajatuksia.

Kuva 6: Ote omaohjaaja manuaalin luvusta kaksi, hyvä omaohjaaja

Omaohjaaja manuaalissa esittelen työprosessia omaohjaajan näkökulmasta lapsen sijoituksen koko elinkaaren aikajanelta. Työprosessi on jaettu kolmeen eri aikavaiheeseen, sijoituksen alkuvaiheeseen, sijoituksen aikana ja sijoituksen päättymiseen. Ajallinen rajaaminen oli välttämätöntä, koska eri ajallisissa vaiheissa omaohjaajalla on erilaisia työtehtäviä. Kuvassa

yhdeksän esittelen otetta luvusta viisi, joka kertoo työprosessista sijoituksen aikana. Työprosessi esittelee omaohjaajan säännöllisiä työtehtäviä kuten kuvassa seitsemän näkyy.

5.1 Sijaishuollon koosteraportti

Sijaishuollon koosteraportti, jota kutsutaan puhekielessä kuukausikoosteeksi, on omaohjaajan säännöllinen työtehtävä. Kalenterikuukauden päätyttyä omaohjaaja kokoaa lapsen kuukauden tapahtumista raporttikoosteen, minkä hän lähettää sosiaalityöntekijälle ja vanhemmille/huoltajille seuraavan kuukauden puoliväliin mennessä. Raporttikoosteessa kuvataan fyysistä ja psyykkistä vointia, yhteydenpitoa, sosiaalisia suhteita ja harrasteita. Kohdassa "muut asiat" kuvataan omaohjaajasuhteen asioita ja arjen tavoitteita sekä niiden toteutumista. Tarvittaessa kirjataan myös itsenäistymissuunnitelman etenemistä.

Lisäksi omaohjaaja lähettää lapsen päivittäiskirjaukset sosiaalityöntekijälle sovitulla aikataululla. Raporttikoosteessa kuvataan fyysistä ja psyykkistä vointia, yhteydenpitoa, sosiaalisia suhteita ja harrasteita. Kohdassa "muut asiat" kuvataan omaohjaajasuhteen asioita ja arjen tavoitteita sekä niiden toteutumista. Tarvittaessa kirjataan myös itsenäistymissuunnitelman etenemistä.

5.2 Laatupoikkeama kooste

Laatupoikkeamakooste tehdään kolmen kuukauden välein. Laatupoikkeamat kirjataan lapsikohtaisesti. Laatupoikkeamia tehdään laadun kehittämiseksi sekä varmistamiseksi. (Leskinen 2024.)

Laatupoikkeamakoosteeseen on oma pohja, jonka löydät intrasta. Vastaava ohjaaja kerää laatupoikkeama koosteet ja tekee niistä kuukausittain yhteenvedon Pelan kehittämisspäällikölle. (Leskinen 2024,)

5.3 Kasvatuskokous

Kasvatuskokouksia järjestetään kerran viikossa. Kasvatuskokouksiin osallistuvat ne työntekijät, jotka ovat silloin työvuorossa. Kasvatuskokouksessa käydään lapsikohtaiset kuulumiset edelliseltä viikolta sekä tämän ja ensi viikon (keskiviikosta-keskiviikkoon) tapahtumat sekä tärkeät asiat.

Kuva 7: Ote omaohjaaja manuaalista luvusta viisi, työprosessi sijaishuollon aikana.

Omaohjaajien haastatteluissa minulta toivottiin manuaaliin muistilistoja, jotka helpottaisivat arkisten työtehtävien muistamista. Loin omaohjaajan manuaaliin tulovaiheen muistilistan, omaohjaaja työskentelyn suunnitelmapohjan, lähtövaiheen muistilistan (kuva 10) ja työtehtävien vuosikellon (kuva 11). Kuvassa kymmenen lähtövaiheen muistilistaan on merkitty ne kaikki työtehtävät, jotka omaohjaajan on hoidettava ennen sekä jälkeen lapsen/nuoren lähtövaiheessa.

Liite 3. Lähtövaiheen muistilista

Vaihe suoritettu, merkitse X

1. Omaohjaa kokoaa lapsen albumin
2. Sovi läksiäiset
3. Sovi muuttoajankohta
4. Tavaroiden pakkaus ja lähdön jälkeen siivous uutta varten
Verhot, matto, pyykkikori, kello, kalenteri, koulureppu, lakanat sekä puhdas huone.
5. Sovi lapsen omaohjaajien työvuorot lapsen muuttopäivälle
6. Lähetä lapsen sosiaalityöntekijälle kaikki kirjaukset
7. Kaikkien tietojen printtaus paperille ja lähetys sos.tt/ hyvinvointialueen kirjaamoon
8. Tarkista, että nuori on tehnyt muuttoilmoitus Postiin sekä maistraattiin
9. Tarkista, että huoneen avain palautuu
10. Lääkitys
Printtaa lääkelista
Luovuta mahdolliset lääkkeet uuden paikan ohjaajalle tai nuorelle itselleen
11. Luovuta nuorelle tai uuden paikan ohjaajalle passi/ henkilökortti/ Kelakortti tms. kortit
12. Koulunkäynti
Pyydä Wilma tunnusten poistamista
Ota yhteys opettajaan muutoksista
Ota yhteyttä mahdollisiin hoitokontakteihin
Printtaa nuorelle kaikki mahdollisesti hänelle varatut ajanvaraukset eri tahoihin
13. IT-tunnukset
Pyydä nuoren tietokonetunnuksien poistamista
14. Tarkista nuoren kanssa omaisuusluettelo

Kuva 8: Omaohjaaja manuaalin lähtövaiheen muistilista

Kuva 9: Omaohjaaja manuaalin vuosikello

8 Vuorovaikutuksen vahvistaminen

Hoito- ja kasvatusyhteisössä sekä omaohjauksessa suhdekeskeinen työorientaatio, joka perustuu vuorovaikutukselle ja välittämiselle on perustehtävän ydintä. Sen avulla pyritään oppimaan psyykkistä läsnäoloa ja yhteydessä olemista toiseen ihmiseen. Tätä voidaan kutsua kohtaamisen pedagogiikaksi. Sen perusydintä ovat: halu ymmärtää ja arvostaa toista sellaisenaan, halu ja kyky olla psyykkisesti läsnä kohtaamisissa, edistää hyvää vuorovaikutuksella, kuunnella, vastavuoroisten sisäisten kokemusten jakaminen sekä pyrkimys molemminpuoliseen psyykkisen hyvinolon ja yhteisyyden kokemiseen kohtaamisissa. (Uusitalo 2015, 44-45.)

Taito olla psyykkisesti läsnä dialogisessa suhteessa, jossa avoimuus niin omien tunteiden kuin toisen tunteille, kokemuksille, ajatuksille ja tulkinnoille on tärkeä osa psykososiaalisia taitoja. Näitä taitoja voi oppia vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kiinnostuksen osoittaminen lapsen tai nuoren omiin ajatuksiin, kokemuksiin, erilaisiin tunteisiin ja niiden kuunteleminen vahvistavat suhteessa olemista sekä luo mahdollisuuden voimaantumisen ja terapeuttiselle kohtaamiselle. (Uusitalo 2015, 44-45.)

MLL nuorisotyö sivuilla on paljon harjoituksia, joita voi omaohjattavan kanssa tehdä. Läsnäolo, yhteinen tekeminen ja keskustelu vahvistavat vuorovaikutusta välillänne. Tässä linkki harjoituksiin: <https://www.mll.fi/task-target-group/nuorisotyö/>

Kuva 10: Omaohjaaja manuaalin luku kahdeksan

Omaohjaaja manuaali koostuu muistakin teemoista. Toin manuaaliin teemoja, jotka liittyvät vahvasti omaohjaaja suhteen vahvistamiseen ja sen kehittämiseen. Toin teemoissa esille teoriaa sekä käytännön tasolla konkreettisia ehdotuksia tai työtä tukevia työvälineitä. Esimerkiksi

luvussa kahdeksan (kuva 12) esittelen vuorovaikutuksen vahvistamista. Luvussa kerron, mistä voi löytää aiheeseen sopivia harjoituksia, joita voi tehdä omaohjattavan kanssa. Omaohjaaja manuaalissa halusin tuoda omaohjaajille uusia ajatuksia heidän työhönsä ja kuinka he kohtaavat omaohjattavan erilaiset haasteet. Omaohjaaja haastatteluissa ilmeni, että moni koki tarvitsevänsä tukea ja uusia ideoita työhönsä, kun omaohjattavalla oli eritasoisia haasteita. Täten toin manuaalin luvun, jossa esittelen vahvuusperustaista ja ratkaisukeskeistä työtettä. Kyseisessä luvussa esittelin, millainen työote on omaohjauksen kannalta ja millaisia asioita on hyvä ottaa huomioon työskentelyssä lapsen kanssa. Luvun vinkkiosiossa liitin vinkin Mieli ry:n vahvuuspakka ohjevihkosta. Vahvuuspakka työväline sopii yksilö- ja ryhmätoimintaan. Työskentelyssä tuetaan ohjattavaa tunnistamaan ja käyttämään omia luontevahvuuksiaan.

8.3 Omaohjaaja manuaalin palaute

Käytin opinnäytetyössäni arviointimenetelmänä palautekyselyä sekä palautekeskustelua työelämäkumppanin kanssa. Tein sähköisen palautekyselyn (kuva 5) henkilökunnalle omaohjaajan manuaalista. Pyysin palautetta tuotoksen hyödynnettävyydestä sekä kehitysideoista. Halusin pitää palautekyselyn lyhyenä ja ytimekkäänä.

Palautekysely

Palautekysely omaohjaaja manuaalista

---

sarisusannahamalainen@gmail.com [Vaihda tiliä](#) ☁

✉ Ei jaettu

Miten hyvin omaohjaaja manuaali palvelee tarpeitasi?

Erinomaisesti

Hyvin

Neutraali

Huonosti

Ei palvele ollenkaan

Mitä tietoa toivoisit enemmän manuaaliin?

Oma vastauksesi

Mitä tietoa toivoisit vähemmän manuaaliin?

Oma vastauksesi

Avoin palaute

Oma vastauksesi

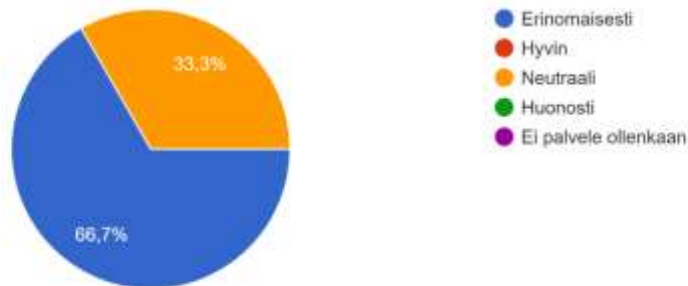
Lähetä Tyhjennä lomake

Kuva 11: Omaohjaaja manuaalin palautekysely työntekijöille

Palautekyselyyni vastasi kolme työntekijää. Palautteisiin vastanneista kaksi (66,7 %) koki (kuva 6), että omaohjaajan manuaali palvelee hänen tarpeitaan. Sain avointa palautetta kaikilta vastanneilta. Yksi vastanneista koki, että manuaalissa on liikaa teoreettista osuutta ja kaipasi tiiviimpää opasta. Sama vastaaja toivoi enemmän konkreettisia muistilistoja, jotka palvelisivat paremmin. Kaksi muuta vastaajaa kiinnittivät erityistä huomiota omaohjaaja manuaalin työprosessien kuvauksiin. Sieltä he löysivät korjattavia kohtia.

Miten hyvin omaohjaaja manuaali palvelee tarpeitasi?

3 vastausta

Kuva 12: Palautekyselyn vastaukset kysymykseen yksi.

Sain avoimen palautteen kautta positiivista palautetta siitä, että manuaalia pidettiin erittäin kattavana tietopakettina, joka toi hyvin esiin omaohjauksen ja lastensuojelutyön menetelmiä. Yksi vastaaja kertoi palautteessaan palaavansa manuaalin äärelle varmasti uudestaan. Toinen vastaajista antoi palautetta hienosta ja isosta työstä. Pidin työelämän edustajien Kaislan ja Pärskéen vastaavien ohjaajien kanssa palautekeskustelun. Sain positiivista palautetta opin- näytetyöstäni sekä omaohjaajan manuaalista. Työelämän edustajat kokivat, että omaohjaajan manuaali eteni loogisesti, oli visuaalisesti miellyttävä sekä vinkki osio toi luovaa ajattelua manuaaliin. Työelämän edustajat kokivat, että olin pystynyt tuomaan manuaalissa selkeästi perustehtävän esille ja olin nostanut teoreettista näkökulmaa sopivasti. He kokivat, että manuaalini oli onnistunut siinä, ettei siitä ei synny mielikuvaa, että se on manuaali, jota tulee työntekijän tarkasti noudattaa vaan juuri sellainen, että sieltä työntekijä voi ottaa eri teemoja työnsä tueksi. Sain palautetta, että manuaali käsittelee hyvin omaohjaajan työnkuvaan ja on erinomainen työväline perehdytykseen uusille työntekijöille ja opiskelijoille. Työelämän edustajien mukaan manuaali palvelee myös jo työssä olevia työntekijöitä ja antaa heille tukea työhönsä. Edustajat kertoivat, että pitkän työkokemuksen omaavat henkilöt rutinoituvat ja pitävät asioita itsestäänselvyytenä, niin manuaali on hyvä väline herätellä ajatuksia. He pitivät myös siitä, että olin tuonut omaohjaaja manuaaliin näkyväksi haastatteluista saatua aineistoa. Työelämän edustajat pitivät erityisesti jatkokehitys ideoistani ja kertoivat, että on hyvin todennäköistä, että heille on tulossa yhteiskehittämispäivä. He innostuivat myös ideasta kehittää lapsille oma omaohjaajan opas. Kaiken kaikkiaan palaute työelämän edustajilta oli kiitettävää.

Otin kaiken palautteen vastaan innolla ja avoimin mielin. Tein työntekijöiden palautekyselyn pohjalta manuaaliin seuraavat muutokset: tiivistin teoriaosuuden, lisäsin muistilistoja ja vinkki- osuuksia. Oikaisin tekemäni asiavirheet.

9 Pohdinta

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tuloksen. Tarkastelen arvioinnin prosessia sekä työni eettisyyttä ja luotettavuutta. Luvussa pohdin opinnäytetyöni sekä omaohjaaja manuaalin hyödyntämisen mahdollisuuksia sekä jatkokehitysmahdollisuuksia.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa omaohjaajan manuaali jo työssä oleville ja uusille työntekijöille heidän työnsä sekä perehdytyksen tueksi. Opinnäytetyössä kuvattiin omaohjauksen prosessia tarkemmin, kartoitettiin mahdollisia haasteita ja kehityksen mahdollisuuksia. Tavoitteena oli tuottaa lisää tietoa työntekijöille omaohjauksesta perehdytysvaiheessa sekä syventää vanhojen työntekijöiden osaamista omaohjaajana. Tavoitteena opinnäytetyössä oli myös oma oppimisprosessini sekä ammatillinen kehittyminen.

9.1 Tulosten arviointi

Opinnäytetyöni tuloksena omaohjaaja suhdetta pidetään edelleen merkittävänä työmenetelmänä laitoshoitoon sijoitetuille lapsille. Tuloksien mukaan omaohjaaja työskentelyyn liittyvä kiintymyssuhde ajattelu ei ole enää niin ehdollinen vaan se on muovaantunut aikaansa vastaavaksi. Lapsella on enemmän vapautta kiintyä keneen tahansa laitoksen aikuiseen ja taas vastavuoroisesti omaohjaaja on valmis antamaan roolinsa toiselle ohjaajalle, jos se on lapsen edun mukaista. Opinnäytetyöni teoreettiset lähtökohdat tukivat ajankohtaista ymmärrystä siitä, miten omaohjaaja suhde rakentuu lapsen kanssa. Omaohjaaja haastatelluissa teoreettiset lähtökohdat tunnistettiin selkeästi nykyisessä hoito- ja kasvatustyössä. Omaohjaaja suhteen kehittäminen kaikissa osa-alueissa on tärkeää, jotta voimme taata laadukkaan hoito- ja kasvatustyön sijaishuoltolaitoksissa. Tuloksien mukaan omaohjaaja työtä haluttiin kehittää suunnitelmallisemmaksi, yhtenäisillä toimintavoilla varustetuksi sekä hyvin resursoiduksi, jotta olisi aikaa tehdä lapsen kanssa enemmän yksilöllistä työtä.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa lisää tietoa työntekijöille omaohjauksesta perehdytysvaiheessa sekä jo työssä olevien työntekijöiden osaamista omaohjaajana. Tavoitteen toteutumiseksi loin omaohjaaja manuaalin opinnäytetyöni tuotoksena, joka vastasi tätä tavoitetta. Tuotos vastasi niin teoriapohjan osalta kuin käytännön työn prosessiosaamisen kannalta tavoiteltua tulosta. Tuotos otti huomioon lastensuojelun laatukriteeristön (2019) kriteerit huomioon, miten omaohjaaja voisi toimia ja kehittää omaa ammattitaitoaan lapsen kohtaamisessa. Omaohjaaja manuaalin tuotoksen kehittämisen sekä hyödynnettävyyden kannalta laajempi palautemäärä olisi ollut parempi. Palautekyselyyn vastasi todella pieni osa työntekijöistä. Palautekyselyn ajankohta oli varmasti yksi haasteista, koska kesällä vakituiset työntekijät ovat pitkällä kesälomilla ja siten vastausten määrä oli odotettavaa pienempi. Kohtasin myös toisen haasteen omaohjaaja manuaalia tehdessäni. Se koski sitä, että kuinka kykenen

luomaan manuaalin, joka tuottaa uutta tietoa ja osaamista kokeneille työntekijöille, joilla oli useiden vuosien ja jopa vuosikymmenien työkokemus. Haaste oli vaativa, koska omaohjaaja haastatteluiden perusteella havaitsin, että näiden työntekijöiden ammattitaito ja osaaminen olivat todella kattavaa ja laajoja. Pyrin tuomaan omaohjaaja manuaalissa heille erilaisia tulo- kulkimia teemoihin sekä esittelin työmenetelmän, jonka arvelin hyödyttävän heitä nykyisessä työssään.

Toisena tavoitteenani opinnäytetyössäni oli oma oppimisprosessini sekä ammatillinen kehittymiseni. Opinnäytetyötä aloittaessani minulla ei ollut selkeää kokonaiskuvaa teemasta eikä osaamista käytännön työstä. Koko opinnäytetyöprosessin aikana opin paljon omaohjaaja menetelmästä, erilaisista työprosesseista sekä teemaan liittyvistä hoito- ja kasvatuksellisista asioista. Opinnäytetyöni haastattelut antoivat paljon hiljaista tietoa sekä omaohjaajien oman ammattiaidon tuomaa reflektointia eri teemoihin. Koin haastatteluiden syventävän tietoa, jota olin aineistoista oppinut ja koonnut opinnäytetyöhöni. Pohdin opinnäytetyötä tehdessäni paljon omaohjaajan vaikutusta lapsen elämään. Toin opinnäytetyössäni sijaishuollossa olleiden lasten ääntä ja ajatuksia esille omaohjaajatyön kannalta. Kokemusasiantuntijat toivat opinnäytetyöhöni aidon kokemuksellisen näkökulman omaohjaajan valmiuksista, asenteista ja osaamisesta. Kokemusasiantuntijoiden tieto syvensi tietoa aiheesta ja antoi minulle oppijana uusia näkökulmia aiheeseen.

Onnistuin opinnäytetyössäni käyttämäni menetelmien avulla kuten sisällönanalyysin avulla valjastamaan sen olennaisen tiedon, jota tarvitsin opinnäytetyöhöni sekä sen tuotokseen. Koin, että luomani omaohjaajan manuaali muokkaantui haastatteluiden sekä saamani palautteen avulla parhaaksi mahdolliseksi versioksi. Opinnäytetyön aikana koin kypsyväni ammatillisesti ja eri osaamisen osa-alueeni vahvistuivat. Koen, että opinnäytetyöni valmisti minut tulevaan työhöni sekä tiedollisesti että taidollisesti, jonka avulla pystyn olemaan asiantuntija roolissa tulevana omaohjaajana.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on antanut ohjeet hyvään tieteelliseen käytäntöön. Hyvien tieteellisten menettelytapojen noudattaminen takaa luotettavuuden sekä uskottavuuden tutkimuksessa. Yleinen huolellisuus, rehellisyys, tarkkuus tutkimustyössä sekä koko prosessin aikana kuuluvat hyviin toimintatapoihin. Tutkijoiden ja tieteellisten asiantuntijoiden tulee käyttää eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmiä. Käytäntöön kuuluu ottaa huomioon kunnioittavasti muiden tutkijoiden työ sekä saavutukset. Nämä tulee ottaa huomioon omassa työssä ja antaa heille kuuluva arvo sekä merkitys. On tärkeää, että tutkimus on raportoitu selkeästi ja yksityiskohtaisesti tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Ennen tutkimuksen aloittamista koko tutkimukseen

osallistuvan työryhmän asema, oikeudet, vastuut ja velvollisuudet on määritelty sekä kirjattu molempien osapuolinen hyväksymällä tavalla. Tutkimustulosten sekä aineistojen säilyttämisestä tulee yhtä lailla sopia. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rahoituslähteiden sekä olennaisten sidonnaisuuksien ilmoittaminen tutkimukseen osallistujille. (Kuula 2011, 26.)

Opinnäytetyössäni työntekijöiden osallistuminen haastatteluihin perustui vapaaehtoisuuteen. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin tarkasti, jotta pystyin minimoimaan havaintojen vääristymisen. Käytin vain luotettavia lähteitä opinnäytetyössäni. Varmistin käyttämäni aineiston ajankohtaisuuden sekä luotettavuuden tarkistamalla huolellisesti lähteen tiedot. Toimin arvokkaasti sekä luotettavasti, enkä muokannut havaintojani sepittämällä tai väärin tulkitsemalla. Opinnäytetyöni prosessin eri vaiheissa olin huolellinen ja annoin kunnian tekijöille, enkä plagioinut toisten töitä omiin nimiini. Säilytin opinnäytetyötäni koskevaa tutkimusmateriaalia salasanasuojatulla OneDrive verkkoalustalla. Noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä koko opinnäytetyöprosessini ajan.

Eettisenä kysymyksenä kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä tuli, kun tein haastatteluita työntekijöille, pohdin tuliko haastateltava suostuttelun ja pakottamisen siivittämänä vai aidosti vapaaehtoisena. Organisaation kehittäminen voi olla työntekijälle paineistettu arvo, jossa oletetaan, että kaikki haluavat kehittää itseään ja toimintaa. Panostin siihen, että haastateltavien anonymiteetti taataan, jotta he pystyvät antamaan rehellisiä ja avoimia vastauksia teemaan liittyen. Otin anonymiteetin huomioon opinnäytetyötä tehdessäni monessa eri vaiheessa. Haastattelun litteroinnissa otin huomioon ne seikat, joista vastaaja olisi voitu tunnistaa. Huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus takasivat eettisesti kestävän työn. Sopimusten, oikeudellisten kysymysten selkeyttäminen kuten työn tulosten omistusoikeudet selvitettiin ennakoon ja sovittiin sopimuksella. Tutustuin ennakkoon työelämäkumppanin mahdollisiin eettisiin säännöksiin sekä käytäntöihin.

9.3 Työn hyödyntäminen ja jatkokehitysmahdollisuudet

Uskoakseni opinnäytetyötäni voi hyödyntää aidosti työelämässä. Opinnäytetyöni on kattava ja sisältää ajankohtaista tietoa omaohjaaja suhteesta ja sen kehittämisestä. Mielestäni opinnäytetyöni soveltuu esimerkiksi ammattilaiselle, joka etsii tietoa omaohjauksesta. Ajattelen, että opinnäytetyöni kokoaa hyvin yhteen aikaisempaa tietoa, tutkimustuloksia, julkaisuja, omaohjaajien sekä kokemusasiantuntijoiden kokemuksia opinnäytetyön teemasta. Opinnäytetyön tuotos on hyvin konkreettinen työkalupakki omaohjaajille. Se soveltuu perusteoksena muihinkin yksiköihin sillä ajatuksella, että työprosesseja voidaan muokata vastaamaan yksikön toimintatapoja. Henkilökohtaisella tasolla ajattelen, että opinnäytetyöni sekä omaohjaajan manuaali saa ammattilaisen pohtimaan omaa rooliaan, asenteitaan sekä osaamistaan. Koen sen antavan ammattilaiselle syyn reflektoida omaa toimintaansa ja muuttamaan sitä

omien intressien mukaan. Ajattelen, että näin työyhteisö sekä yksilö voivat kehittää toimintaa, jotta se olisi mahdollisimman laadukasta ja lapsen etua palvelevaa.

Niin opinnäytetyölläni kuin tuotoksella on jatkokehitysmahdollisuuksia. Opinnäytetyötäni voitaisiin kehittää edelleen haastattelemalla useampien sijaishuoltolaitosten omaohjaajia, jotta voitaisiin saada laajempi sekä spesifimpi kuva aiheesta. Omaohjausta voitaisiin myös tarkastella haasteiden kautta, jolloin voitaisiin tuoda työntekijöille toimivampia työskentelymenetelmiä tai luoda uusia toimintatapoja. Työelämäkumppanilla on mahdollisuus jatkokehittää omaohjaajan manuaalia, joko yksikössä sitä muokkaamalla tai yhteisesti jatkokehittämällä. Jatkokehitysmahdollisuus on Pelastaa Lapset ry:n organisaation lastensuojelulaitosten yhteiskehittämispäivä, jossa purettaisiin omaohjaajan roolia saman kaltaisten teemojen parissa kuin opinnäytetyön haastatteluissa oli. Vertaistuki, toisten ammattilaisten mielipiteet ja toimintatavat vahvistaisivat käytännön työssä tapahtuvaa omaohjausta. Yhteiskehittämisellä voitaisiin saada koko organisaation tasolla yhteneväiset toimintatavat, tavoitteet ja selkeyttä työprosesseihin. Yhtenäiset kriteerit varmistavat yhtenäisen toiminnan ja laadukkaan kasvatuksen ja hoidon tapahtumista.

Opinnäytetyöni on merkityksellinen, koska se edistää laitoshoidon sijoitettujen lasten hyvinvointia, tasa-arvoa sekä osallisuutta. Opinnäytetyötäni voidaan myös kehittää siten, että lapsille voitaisiin tehdä oma opas tai esite, jossa esitellään omaohjaajatyöskentelyä ja sen tavoitteita ja hyötyjä. Oppaan voisi kuvittaa lapsille sopivaksi eri ikäryhmien ja ajankuvan mukaisesti. Opas voisi olla sarjakuva tai jopa sosiaalisen median tiktok-alustalle tehty. Omaohjaajan manuaalista voisi kehittää menetelmä oppaan, joka keskittyisi pelkästään lapsen kohtaamiseen, vuorovaikutukseen, osallisuuteen, valtaistumiseen ja voimaantumiseen. Havainnoin aineiston ja haastatteluiden perusteella omaohjaaja työskentelyssä monenlaisia haasteita. Tarvetta on kerätä tietoa perusteellisesti omaohjauksen tieto- ja osaamispohjalle vastaavien yksikköjen toiminnan vaikutuksista ja kokemuksista. Lastensuojeluyksiköiden toimintaa voitaisiin tarkastella Euroopan alueella ja sijaishuoltoa voitaisiin arvioida uuden tiedon- sekä osaamispohjan avulla. Näin voisimme kehittää ja täydentää sijaishuoltoa uusilla ammattimaisilla rakenteilla ja menettelytavoilla. Kiintymyssuhdemallin ja omaohjaajatyön hoitavien mekanismien tutkimus on toinen opinnäytetyöni kehittämismahdollisuus. Moniammatillisesta näkökulmasta omaohjaajatyötä voitaisiin kehittää ottamalla terveydenhuollon osaaminen mukaan vahvemmin työskentelyyn. Pitkäaikaisten sijaishuoltolaitosten tulisi pyrkiä vastaamaan lasten ja nuorten lisääntyviin haasteisiin hybridimallilla, jossa laitoksessa olisi vahvaa osaamista ja resurssointia terveystieteiden ja sosiaalialan puolelta.

Lähteet

Aaltio, E., & Isokuortti, E. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Viitattu 11.3.2024. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6pa-
peri%2033%20Systemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aal-
tio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6pa-peri%2033%20Systemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Ahonen, T. 2019. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palveluiden kehittämiseen. E-kirja. Omakustanne.

Alin, M., Kaittä, A. & Leinonen, L. 2024. Moniammatillisen yhteistyön muodot lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Teoksessa Kiili, J., Jaakkola, A-M., Anis, M., Lamponen, T. & Stenvall, E. (toim.). Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Helsinki: Duodecim, 42,51.

Airaksinen, R. Ala-Vannesluoma, T. Karkkulainen, M. & Pirhonen, P. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. 2016. Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Eronen, T. & Laakso, R. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Työpaperi 44/2016. Viitattu 31.5.2024. [https://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?se-quence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Erityslasten koti Kaislan omavalvontasuunnitelma 2022. Viitattu 22.3.2024. [https://vake-
hyva.fi/sites/default/files/document/Erityslasten_koti%20Kaisla%203.11.2022.pdf](https://vakehyva.fi/sites/default/files/document/Erityslasten_koti%20Kaisla%203.11.2022.pdf)

Groop, K. 2021. Sijaishuolto osana elämäntarinaa-elämänkulun käännekohtien analyysi sijaishuollosta aikuistuneiden kokemuksista. Viitattu 30.3.2024. [https://journal.fi/janus/arti-
cle/view/82039/65546](https://journal.fi/janus/article/view/82039/65546)

Hirvonen, M. 2023. Omaohjaaja lapsen luottoaikuisena lastensuojelun sijaishuollossa. Lastensuojelun keskusliitto 2/2023. Näkökulmia sijaishuoltoon. Viitattu 5.2.2024. [https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkai-
suValmis.pdf](https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf)

Härkönen, U. 2007. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus- Bronfenbrennerin ekologinen systeemitteoria ihmisen kehittämisestä. Viitattu 11.3.2024. <https://docplayer.fi/11413137-Teorian-ja-tutkimuskohteen-vuorovaikutus-bronfenbrennerin-ekologinen-systeemitteoria-ihmisen-kehittamisesta.html>

Häkkinen, P. 1999. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.). Ulos umpikujasta- miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Porvoo: WSOY. 117.

Härkönen, U. 2007. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus- Bronfenbrennerin ekologinen systeemitteoria ihmisen kehittämisestä. Viitattu 7.3.2024. <https://docplayer.fi/11413137-Teorian-ja-tutkimuskohteen-vuorovaikutus-bronfenbrennerin-ekologinen-systeemitteoria-ihmisen-kehittamisesta.html>

Jahnukainen, J. 2023. Teoksessa Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.). Näkökulmia sijais-huoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu. 103-104. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>

Jaskari, S. 2022. Osaamisnäkökulma: Vuorovaikutussuhteiden tukeminen mentalisaatiokykyä vahvistamalla. Viitattu 12.3.2024. <https://www.parempaalastensuojelua.fi/fi/uutinen/osaa-misnakokulma-vuorovaikutussuhteiden-tukeminen-mentalisaatiokyky-vahvistamalla>

Juuti, L. 2016. Johtamisen kehittäminen. E-kirja. Jyväskylä: Santalahti kustannus.

Kauppila, R. 2000. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kanaoja, A. & Ruuskanen, K. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojellun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Viitattu 15.6.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A R. & Rausku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Lastensuojelulaki 2007/417.

Lastensuojelun 24/7- yksiköt. Palvelutuotannon moninaisuus ja haasteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Raportti 6/2021. Viitattu 22.3.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142682/URN_ISBN_978-952-343-666-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lastensuojelun laatusuositus 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu - 2019:8. Viitattu 8.3.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Moisio, J. 2018. Kohtaamisia retkillä. Osallisuus ja yhteisöllisyys lastenkotien retkitoiminnassa. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisu 131. Helsinki: Unigrafia.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. E-kirja. Helsinki: Edita.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus

Nisonen, V. 2023. Teoksessa Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.). Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu. 79-84. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>

Ojasalo, K. Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro oy.

Pelastakaa Lapset ry 2024a. Järjestö. Viitattu 5.2.2024. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/tietoa-meista/jarjesto/>

Pelastakaa Lapset ry 2024b. Sijaishuollon yksiköt. Viitattu 5.2.2024. <https://www.pelastakaalapset.fi/lastensuojelupalvelut/sijaishuollon-yksikot/>

Pösö, T. 2016. Teoksessa Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Viitattu 20.6.2024. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children & society vol 15. Viitattu 1.4.2024. <https://doi-org.nelli.laurea.fi/10.1002/chi.617>

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria - tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 11.3.2024. <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.

Sudenlahti, J. & Uusitalo, I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys ry

Sosiaalihuoltolaki 1304/2014.

STM 2024. Lastensuojelu. Viitattu 24.5.2024. <https://stm.fi/lastensuojelu>

Systeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 34/2019. Viitattu 13.3.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139077/TY%C3%96_2019_34%20s.pdf?sequence=4&isAllowed=y

THL 2024a. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 21.5.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

THL 2024b. Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto. Viitattu 25.3.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Tilli, A. & Kuokkanen, J. 2021. Lapsen vuoksi. Lastensuojelun laitoshoidon vetovoimatekijät ja alalta työntävät tekijät. Lastensuojeluliiton keskusliiton verkkojulkaisu 2/2021. Viitattu 2.4.2024. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/03/Lapsen-vuoksi-Lastensuojelun-laitoshoidon-vetovoimatekijat-ja-alalta-tyontavat-tekijat.pdf>

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. E-kirja. Helsinki: Talentum

Tulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. 2021. Kohti lapsen näköistä osallisuutta. E-kirja. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Uusitalo, I. 2015. Teoksessa Sudenlahti, J & Uusitalo, I. Tulevaisuuden lastensuojelu. Helsinki: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry. 44-45.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus

Vierula, T., Korkiamäki, R., Saukkola, S., Pakarinen, T., Pohjolainen, A., Vanhatalo, N. & Eronen, T. 2024. Aikuistuvan nuoren lähtö julkisesta kodista. Teoksessa Kiili, J., Jaakkola, A-M., Anis, M., Lamponen, T. & Stenvall, E. (toim.). Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Helsinki: Duodecim. 73-74.

Julkaisemattomat lähteet

Anonyymit haastattelut ajalta 22.-30.3.2024.

Erityislastenkoti Kaisla ja Pärskeen toiminta-ajatus. 2023. Viitattu 31.5.2024.

Lähteenmäki, K. 2023. Pärskeen ja Kaislan palvelu- ja toimintasuunnitelma 2023. Viitattu 30.3.2024.

Omaohjaajuus-prosessi 2023. Erityslasterikoti Kaisla & Pärskke perehdytys materiaali. Viitattu 1.6.2024.

Pärskkeen ja Kaislan omaohjaaja prosessi 2023. Sisäinen ohjeistus työntekijöille. Viitattu 1.4.2024.

Kuviot

Kuvio 1: Haastattelun teemat	44
Kuvio 2: Ote aineiston sisällönanalysistä.....	46
Kuvio 3: Opinnäytetyön aikataulu	51

Kuvat

Kuva 1: Sosiaali- ja terveysministeriön kuvaus lastensuojelun palvelujärjestelmän tarkoituksesta ja visiosta (STM 2024).	9
Kuva 3: Systemisen toimintamallin ydinelementit (Aaltio & Isokuortti 2019).	20
Kuva 2: Harry Shier (2001) osallisuuden malli	30
Kuva 4: Ote omaohjaajamanuaalin vinkkiosiota luvusta yhdeksän	52
Kuva 7: Omaohjaaja manuaalin sisällysluettelo.....	53
Kuva 8: Ote omaohjaaja manuaalin luvusta kaksi, hyvä omaohjaaja	54
Kuva 9: Ote omaohjaaja manuaalista luvusta viisi, työprosessi sijaishuollon aikana.	55
Kuva 10: Omaohjaaja manuaalin lähtövaiheen muistilista	56
Kuva 11: Omaohjaaja manuaalin vuosikello	57
Kuva 12: Omaohjaaja manuaalin luku kahdeksan	57
Kuva 5: Omaohjaaja manuaalin palautekysely työntekijöille	59
Kuva 6: Palautekyselyn vastaukset kysymykseen yksi.	60

Liitteet

Liite 1: Haastattelukutsu	72
Liite 2: Teemahaastattelu kysymyspohja omaohjauksesta omaohjaajille	73
Liite 3: Omaohjaaja manuaalin palautekysely	74
Liite 4: Omaohjaaja manuaali	75

Liite 1: Haastattelukutsu

Kutsu haastatteluun

20.3.2024

Moikka Kaislan ja Pärskeen ohjaajat!

Olen osalle ohjaajille jo tuttu henkilö Kaislan työharjoittelun sekä keikkatyön perusteella. Opiskelen sosionomiksi Laurean ammattikorkeakoulussa ja nyt viimeisiä opintoja vien loppuun opinnäytetyön merkeissä.

Opinnäytetyöni aihe on omaohjaaja suhteen kehittäminen erityistason sijaishuoltoyksikössä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa omaohjaajan manuaali erityislastenkoti Kaislan ja Pärskeen uusille sekä vanhoille työntekijöille heidän työnsä sekä perehdytyksen tueksi.

Opinnäytetyössäni kuvaan omaohjauksen prosessia tarkemmin sekä kartoitan mahdollisia haasteita sekä kehityksen mahdollisuuksia. Tavoitteenani on tuottaa lisää tietoa työntekijöille omaohjauksesta perehdytysvaiheessa sekä syventää vanhojen työntekijöiden osaamista omaohjaajana. Tavoitteena opinnäytetyössä on myös oma oppimisprosessini sekä ammatillinen kehittyminen. Kehittämistyössä kehitän myös hyvän kohtelun suunnitelman lasten versiota sekä lisään siinä tietoutta omaohjaaja työskentelyyn.

Kehittämistyötä tarkastellaan tutkitun tiedon sekä yksiköiden teoreettisen hoitojatituksen sekä viitekehityksen kannalta.

Etsin nyt vapaaehtoisia ohjaajia yksilö teemahaastatteluun. Haastattelu tehdään työaikana ja se ei vaadi sinulta muuta kuin ammennat ammattitaitoasi, tietoasi sekä kokemustasi minulle. Haastattelun kysymykset on mahdollista saada ennakkoon halutessaan sähköpostilla. Haastattelun vastaukset tallennetaan anonymisti vahvasti salasanasuojattuun onedrive kansioon, jota ylläpitää Laurea ammattikorkeakoulu. Vastaukset hävitetään opinnäytetyön päätyttyä asianmukaisesti. Opinnäytetyössä ei tulla julkaisemaan haastatteluun osallistuneiden nimiä tai muita tunnistettavia tietoja. Opinnäytetyö julkaistaan verkossa Theseus-tietokannassa.

Haastattelut tapahtuvat aikavälillä 18.-31.3.2024 Kaislassa tai Pärskeessä. Minulle sopii parhaiten viikonloput ja illat, mutta olen avoin muillekin ajoille.

Olethan minuun yhteydessä mailitse tai viestillä, jos haluat tulla haastatteluun. Voit samalla ehdottaa sinulle sopivaa haastattelu-aikaa.

Aurinkoisin terveisin,

Sari Hämäläinen

p. +358415291958

sari.hamalainen@student.laurea.fi

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Liite 2: Teemahaastattelu kysymyspohja omaohjauksesta omaohjaajille

ONT Teema haastattelu kysymykset Kaislan ja Pärskeen työntekijöille

Teema 1 Omaohjaaja työskentely sijoituksen alussa

- Millaista omaohjaaja työskentely on sijoituksen alussa?
- Millä tavoin omaohjaaja rakentaa luottamuksellisen suhteen lapseen?
- Miten omaohjaaja työtä tehdään työparin kanssa?
- Millaisena koet omaohjaaja suhteen?
- Millaisia menetelmiä käytät omaohjaa työskentelyssä?
- Olisitko toivonut omaohjaaja manuaalia työskentelyn tueksi?

Teema 2 Omaohjaaja työskentely sijoituksen aikana

- Millä tavoin omaohjaaja työskentelyä tehdään sijoituksen aikana?
- Millaisena omaohjaaja näyttäytyy lapselle mielestäsi?
- Millainen rooli omaohjaajalla on lapsen arjessa?
- Miten omaohjaajan rooli poikkeaa ohjaajan roolista?
- (Millaisia asioita otat huomioon omaohjaaja työskentelyssä?) Apukysymys, jos ei aiemmissa tule ilmi.
- Mikä motivoi sinua omaohjaajana?
- Millaista omaohjaaja työskentely on sijoituksen lopussa?

Teema 3 Omaohjaajatyöskentelyn haasteet

- Millaisia haasteita olet kohdannut omaohjaajana?
- Mikä on vaikeinta omaohjaajana tai omaohja työskentelyssä?
- Miten olet selvinnyt haasteista?
- Koetko saavasi tukea omaohjaaja työskentelyyn?
Työyhteisössäsi?
Organisaation tasolla?
- Millaisia haasteita näkisit omaohjaaja manuaalissa?

Teema 4 Hyvä omaohjaaja / Mitä toivoisit omaohjaajan manuaaliin?

- Millainen hyvä omaohjaaja mielestäsi on?
- Mitä ominaisuuksia omaohjaajalla tulee olla mielestäsi?
- Millaisesta tiedosta hyötyisit omaohjaajana eniten manuaalissa?
- Nouseeko jokin uusi tai vanha ilmiö esiin useasti omaohjattavilla?
- Mikä on tärkeintä ottaa huomioon omaohjaajana?

Teema 5 Omaohjauksen kehittäminen

- Miten kehittäisit omaohjaajatyötä?
organisaation näkökulmasta
työntekijän näkökulmasta
- Millaista toivoisit omaohjaajatyön olevan, jos saisit päättää, ilman rajoittavia tekijöitä?
- Millaisena näet omaohjaaja työskentelyn 5 v. Päästä?
- Millaisia teemoja/ asioita minun olisi hyvä ottaa huomioon omaohjaaja manuaalissa?

Liite 3: Omaohjaaja manuaalin palautekysely

Palautekysely

Palautekysely omaohjaaja manuaalista

sarisusannahamalainen@gmail.com [Vaihda tiliä](#)

 Ei jaettu

Miten hyvin omaohjaaja manuaali palvelee tarpeitasi?

Erinomaisesti

Hyvin

Neutraali

Huonosti

Ei palvele ollenkaan

Mitä tietoa toivoisit enemmän manuaaliin?

Oma vastauksesi _____

Mitä tietoa toivoisit vähemmän manuaaliin?

Oma vastauksesi _____

Avoin palaute

Oma vastauksesi _____

Lähetä Tyhjennä lomake

vanhempia/ huoltajan kanssa, tieto ja kaverituskokemuksista on saatavilla työehtosopimuksissa, työehtosopimusten kassan ja lääkärin sijaintipaikoista 2023.)

Kun olet hoido- ja kaverituskokemuksia antaneeksi kertasi, niin voit tehdä sen yksityisyyttäsi suojaavalla nimellä. Voit myös pyytää siihen tarkempaa perehdytystä vastaavasta ohjaajasta.

4 Työnsuoritusajon aikana

Läsnäolo on tärkeä osa työssäsi. Työnsuoritusajaksi on suunniteltu aikataulu, johon kuuluu työpäivien lisäksi myös koulutuksen ja muun koulutuksen ajaksi. Työnsuoritusajaksi on suunniteltu aikataulu, johon kuuluu työpäivien lisäksi myös koulutuksen ja muun koulutuksen ajaksi.

Työnsuoritusajaksi on suunniteltu aikataulu, johon kuuluu työpäivien lisäksi myös koulutuksen ja muun koulutuksen ajaksi. Työnsuoritusajaksi on suunniteltu aikataulu, johon kuuluu työpäivien lisäksi myös koulutuksen ja muun koulutuksen ajaksi.

2023-2024:n kaverituskokemuksien ajaksi on suunniteltu aikataulu, johon kuuluu työpäivien lisäksi myös koulutuksen ja muun koulutuksen ajaksi.

4.1 Lapsen terveys ja lääkitys

Lapsen terveydestä tulee huolehtia jatkuvasti. Lapsen terveydestä tulee huolehtia jatkuvasti. Lapsen terveydestä tulee huolehtia jatkuvasti.

Lapsen hoidon ja kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen hoidon ja kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

4.2 Kaverituskokemus

Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina. Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina. Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina.

Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina. Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina. Kaverituskokemuksia järjestetään kaverituskokemuksina.

4.4 Yhteis- ja kaverituskokemus

Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

4.3 Kaverituskokemuksia

Lapsi tarvitsee kaverituskokemuksia jatkuvasti. Lapsi tarvitsee kaverituskokemuksia jatkuvasti. Lapsi tarvitsee kaverituskokemuksia jatkuvasti.

Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia. Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia. Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

4.2 Kaverituskokemus

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

4.3 Yhteis- ja kaverituskokemus

Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Lapsi ja ohjaaja käyvät yhdessä kaverituskokemuksia. Lapsi ja ohjaaja käyvät yhdessä kaverituskokemuksia. Lapsi ja ohjaaja käyvät yhdessä kaverituskokemuksia.

Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

4.7 Yhteis- ja kaverituskokemus

Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja. Lapsen kaverituskokemuksista on saatavilla tietoja.

Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia. Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia. Ohjaajajaksot ovat lapsella ajan kuluessa kaverituskokemuksia.

osallistumisen, jossa ihminen toimii osana yhteisöä. Kolmantena tasona on kasurien tunne, jossa ihminen kokee olevansa osa yhteisöä. Josta taas voidaan tarkastaa, tarvitaanko yhteisöä, jossa ihminen tulee nähdyksi, kuulluksi sekä tunnustetuksi omiana itsenään. Täällä yhteisössä tarvitaan yhdessä toimimista ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteisen asioihin. (Huhtanen, Kalliomäki & Laine 2021, 18-21.)

Lapsuusajeluain 2024 mukaan lapsen mielipide ja toivomukset on lausuttava toteuttamassa otettavissa huomioon lapsen läpi ja kehityksen mukaisesti. Lapsen mielipide on selvitettyä Menoavaruus ja siten, että sitä ei aiheudu tarpeettomasti kukaan lapsen vanhempien tai muiden läheisten läsnäollessa. Mielipiteen o-
 ttoon sekä selvittämiseen lapsi on kirjattava lausa koskien asioita omasta kirjoittamisesta. Käytännössä voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Arjen ja käytännön tasolla lapsuusajeluain toteuttamassa osallisuus toteutuu organi-
 saation rakenteiden ja työskentelytavan kautta. Muunnettaessa osallisuuden käsitteeksi
 on luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde sekä yhteisö. (Kortti 2018, 18.)
 Omaan ajaja voi vahvistaa lapsen osallisuutta ottamalla huomioon osallisuuden to-
 teuttamisen. Osallisuutta pyritään vahvistamaan lapsen osallistumisella itseään kos-
 keviin päätöksiin ja suunnitelmiin. Omaajalla voi toimia lapsen läheksi. Jos lapsi
 kokee, että joku puhuu hänestä tai hän on estynyt toimimaan paikalla. Yhteisössä osal-
 listuuta vahvistetaan säännöllisesti viikoittain järjestettävissä yhteisökokouksissa,
 josta käydään läpi yhteisiä asioita ja lasten asioita. Osallisuuden tunnetta vahvis-
 tetaan yhteisöllä ilmiäntuloa sekä retkeillä. (Pöytäkirja ja Kallio omaajajaja pro-
 sessi 2021.)

Kuva 5: Osallisuuden lupaus SOS-Lapsikyllä ry, Lapsen osallisuuden vahvistamisen työryhmä (Kallio & Huhtanen (2021) osallisuudentoiminta)

8 Vuorovaikutuksen vahvistaminen

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Tällä oilla pyykinneitä läänä dialogissa vuorossa, jossa avoimuus niin omien tun-
 teiden kuin toisen tunteille, kokeneille, ajatuksille ja tunteille on tärkeä osa
 psykologian taitoja. Näitä taitoja voi oppia vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen
 kanssa. Vuorovaikutuksen oppiminen lapsen tai nuoren omien ajatusten, tun-
 teiden, tunteiden tunteiden ja niiden suhteiden vahvistaminen vahvistaa omista
 tunteista laa mahdollisuuden voimaantumiseen sekä tarpeettomia kohtaamisiin. (Ju-
 stia 2018, 44-46.)

ALL-maailman ohjelmalla on paljon harjoituksia, jotta voi maistautua
 kanssa tehä. Lisäksi, yhteisen tekemisen ja keskustelun vahvistavat vuorovaik-
 tusta välillä. Tätä lisää harjoituksia: <https://www.all.fi/maailman-ohjelma/materiaali/>

9 Lapsen voimaantumisen vahvistaminen

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

Voimassa olevalla lausulla on varmistava tilaisuus tulla kuulluksi näiden to-
 eiden koskevaan lausuttamiseen. Lapsella ei saa antaa mielipiteen selvittämistä sellaisia tietoja, joka vaarantaa hänen kehitystään tai on vastoin hänen etu-
 aan. (Lapsuusajeluain 2027/417.) Lapselle tulee mahdollistaa kaikki tavoin, että hän voi vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön. Lapsella pitää saada tieto hui-
 mella ymmärrettävissä muodossa ja hänen näkemyksiään tulee kuulla ja ottaa huo-
 mioon lapsen edun mukaisesti. On tärkeää, että lapsi sekä hänen vanhempiensa tie-
 tävät kuka vastaa ja keneen voi olla yhteydessä lapsen asioista. Olennaista on lap-
 sen tietää, kuka hänen sotaatytöntekijänsä on ja kuka näiden tavoittaa. (Lapsu-
 sajuajan lausuttamiskokous 2019.)

